

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
Ι Δ Ρ Υ Μ Α

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

**ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ**

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

**ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ**

**ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΡΟΝΟΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΤΙΣ ΕΥΠΑΘΕΙΣ
ΟΜΑΔΕΣ**

Επιβλέπων καθηγητής: κ. Ιωάννης Παπουτσής

Σπουδάστριες : Βασιλική Μπίλια ΑΜ:2011183

Γρηγορία Χατζηδιάκου ΑΜ:2011015

Καλαμάτα 2017

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

<i>ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ</i>	4
<i>ΠΕΡΙΛΗΨΗ</i>	5
<i>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</i>	6
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1</i>	9
<i>ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΜΕΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ</i>	9
1.1. Άτομα με Αναπηρία (ΑμεΑ)	9
1.2 Κατηγορίες ΑμεΑ	15
1.2.1. Άτομα με μείωση όρασης	19
1.2.2. Άτομα με κινητικές δυσκολίες	21
1.2.3. Άτομα με αισθητηριακές ανεπάρκειες	23
1.2.4. Άτομα με δυσκολίες στην επικοινωνία	23
1.2.5. Άτομα με ψυχοδιαφορικές διαταραχές	24
1.2.6. Άτομα με μαθησιακές δυσκολίες	25
1.3. Προσβασιμότητα	26
1.4. Ορισμός Νέων τεχνολογιών	29
1.5. Διαδίκτυο και ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης	30
1.6. Δυνατότητες διαδικτύου για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες	33
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2</i>	35
<i>Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ</i>	35
2.1. Γενικά για την συνεισφορά.	35
2.2. Λογισμικό για άτομα με αναπηρίες	40
2.2.1. Μετατροπείς κειμένου σε ομιλία	42
2.2.2. ΦωνΑισθησία Mobile	42
2.2.3. Συστήματα Εναλλακτικής Επικοινωνίας	43
2.2.4. MicroWorlds 2000	43
2.2.5. Το Communicate In Print 2	44
2.2.6. KON ZEN (απεριόριστοι χρήστες)	45
2.2.7. Αναγνωριστές ομιλίας	45
2.2.8. Αναγνώστες οθόνης	45
2.2.9. Connect Outloud	46
2.2.10. Μηχανές απτικών διαγραμμάτων	46

<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3</i>	48
<i>ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ</i>	48
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4</i>	57
<i>ΚΛΑΔΟΙ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΣΥΝΕΙΣΦΕΡΟΥΝ ΣΤΑ ΑμεΑ</i>	57
4.1. Τηλεϊατρική.....	57
4.2. Τηλεργασία.....	63
4.3. Τηλεκπαίδευση	70
4.4. Ψηφιακές βιβλιοθήκες	72
<i>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5</i>	74
<i>ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑμεΑ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ</i>	74
5.1. Τι ισχύει στο εξωτερικό	74
5.2. Η κατάσταση στην Ελλάδα	77
5.3. Ιστοσελίδες ενημέρωσης για ΑμεΑ	79
<i>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ</i>	81
<i>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ</i>	83

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μας εργασίας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τους ανθρώπους που μας πρόσφεραν πολύτιμη βοήθεια και συμπαράσταση κατά το διάστημα της εκπόνησης της παρούσας εργασίας μας. Θεωρούμε ειλικρινή υποχρέωση να ευχαριστήσουμε θερμά στον καθηγητή κ. Ιωάννη Παπουτσή, για την καθοδήγησή του και τις σημαντικές παρατηρήσεις του προκειμένου να ολοκληρωθεί αυτή η εργασία.

Τέλος οφείλουμε να ευχαριστήσουμε και στις οικογένειες μας και στους κοντινούς του περιβάλλοντος μας για την στήριξη και την κατανόηση στις δύσκολες στιγμές καθ' όλη τη διάρκεια των σπουδών μας και ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής μας εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη αρχικά εισάγει τον αναγνώστη στις βασικές έννοιες των ΑμεΑ και τον βοηθά να προσεγγίσει τις ευπαθείς αυτές κοινωνικές ομάδες όσον αφορά στην πρόσβαση, στην πληροφορία, στο διεθνές και ειδικότερα στον ελληνικό χώρο. Η πτυχιακή αυτή εργασία δομείται σε συνολικά πέντε κεφάλαια, στο πρώτο εκ των οποίων γίνεται πλήρης αναφορά και προσδιορισμός των ΑμεΑ, αλλά και της χρήσης των νέων τεχνολογιών από αυτά και ιδίως για την προσβασιμότητα που επικεντρώνεται στο διαδίκτυο. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η συνεισφορά στα άτομα με αναπηρία όσον αφορά στην σύγχρονη τεχνολογία, αλλά και λογισμικά που υποστηρίζουν την πρόσβασή τους, ενώ στο τρίτο κεφάλαιο αναφέρονται η προσβασιμότητα αλλά και τα απαραίτητα χαρακτηριστικά που θα πρέπει να φέρουν οι ιστοσελίδες ώστε να είναι φιλικές προς τα ΑμεΑ. Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι κλάδοι που παρέχονται μέσω διαδικτύου για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, όπως η τηλεϊατρική, η τηλεεκπαίδευση, και οι ψηφιακές βιβλιοθήκες. Ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο πραγματοποιείται ανάλυση των δράσεων προσβασιμότητας, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό με αναφορά στις ιστοσελίδες ενημέρωσης των ΑμεΑ. Ευελπιστούμε η μελέτη μας να αποτελέσει χρήσιμο εγχειρίδιο για μελλοντικούς μελετητές.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η αναπηρία είναι ένα σύνθετο και μεταβαλλόμενο φαινόμενο, που οφείλεται στην αλληλεπίδραση των προσωπικών χαρακτηριστικών ενός ατόμου και των χαρακτηριστικών του περιβάλλοντος, μέσα στο οποίο το άτομο αυτό ζει. Σύμφωνα με τον ορισμό αυτόν υπάρχει μια στενή σχέση μεταξύ περιβάλλοντος και αναπηρίας και είναι ανάγκη να εξεταστεί κατά πόσον το άτομο με αναπηρία [ΑμεΑ] μπορεί να λειτουργήσει σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον, κι όχι σε κάποιο άλλο, λαμβάνοντας υπόψη τα βοηθήματα που του εξασφαλίζει το περιβάλλον αυτό κι όχι τα εμπόδια. Γίνεται από την αρχή σαφές ότι ο καθοριστικός ρόλος της σχέσης περιβάλλον με την αναπηρία είναι η προσβασιμότητα, μια και αυτή καθορίζει άμεσα την ποιότητα ζωής και κατ' επέκταση τα δικαιώματα των ΑμεΑ στον συγκεκριμένο χώρο.

Για να κατανοήσουμε τη σύνθετη έννοια της αναπηρίας, είναι σημαντικό να αντιληφθούμε ότι το στοιχείο της αναπηρίας, αποκτά ιδιαίτερη διαβάθμιση σε συνδυασμό με την περιβαλλοντική αλληλεπίδραση και τη λειτουργική του ικανότητα ή την έλλειψη της. Η κρίση βασίζεται στα όσα θεωρούνται αντικειμενικοί παράγοντες, κατά τις συνήθεις σχεδιαστικές προδιαγραφές. Είναι λοιπόν φανερό ότι το στοιχείο του περιβάλλοντος, πέραν της ιατρικής διάγνωσης, παίζει σημαντικό αν όχι καθοριστικό ρόλο στην αντίληψη και αντιμετώπιση της αναπηρίας αλλά και στον βαθμό της δυσκολίας που αυτή δημιουργεί στο άτομο. Εδώ άλλωστε βρίσκεται και η σημασία της προσβασιμότητας, και δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι επιδεικνύεται τέτοια προσπάθεια ώστε να εξασφαλιστεί ακριβώς η λειτουργικότητα του χώρου μέσω του κατάλληλου σχεδιασμού υποδομών.

Τα παραπάνω φυσικά και κοινωνικά εμπόδια, τα οποία δεν εξαρτώνται από την συγκρότηση της λειτουργικής ικανότητας ή δεξιότητας του ΑμεΑ, εβρισκόμενα πέρα από τη σφαίρα επιρροής του είναι που η αρχή της προσβασιμότητας προσπαθεί να εξαλείψει. Οι τρεις πτυχές της αναπηρίας συνήθως το συνθέτονται από βιολογικούς, κοινωνικούς και φυσικούς-περιβαλλοντικούς παράγοντες. Είναι ακριβώς αυτή η σύνθεση σε συνδυασμό με την πολύπλοκη και εξελισσόμενη φύση της αναπηρίας που καθυστέρησαν τη νομοθετική της ρύθμιση αναλυτικά, αλλά δυσκολεύουν και την απόδοση του ορισμού της. Η λανθασμένη αντίληψη της αναπηρίας ως μια

‘‘έσωτερική’’ υπόθεση που περιορίζεται στα στενά όρια της ατομικής ανατομίας είναι ιδιαίτερα κοινή ακόμη και σήμερα.

Κατά τη δόμηση μιας κοινωνικής πολιτικής, πόσο μάλλον μιας νομοθετικής πολιτικής, η συνοπτική και λανθασμένη αντιμετώπιση της αναπηρίας ως ιατρικού φαινομένου οδηγεί σε ανεπαρκή και τις περισσότερες φορές σε ανεπιεική αποτελέσματα. Ο βαθμός της αναπηρίας μπορεί να διαφέρει ακόμα και στο ίδιο άτομο εφόσον οι αστάθμητοι παράγοντες του κοινωνικού και περιβαλλοντικού υποβάθρου μπορούν να διαφοροποιηθούν.

Συγκεκριμένα, το 11% του πληθυσμού της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελείται από άτομα με αναπηρίες (ΑμεΑ), τα οποία διατρέχουν κίνδυνο αποκλεισμού από τις νέες υπηρεσίες και τα συστήματα των τηλεπικοινωνιών, του Διαδικτύου, της πληροφορικής και των ψηφιακών βιβλιοθηκών. Προβλέπεται μάλιστα πως το ποσοστό αυτό των ανάπηρων ατόμων μαζί με τη γήρανση του πληθυσμού θα αυξηθεί σε 17% έως το 2030, ένα ποσοστό δηλαδή που παρόλη την πρόοδο που συντελείται σε όλα τα επίπεδα των σύγχρονων τεχνολογιών πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών, συνεχίζει να μην έχει πρόσβαση σε τεχνολογίες και υπηρεσίες αιχμής. Προκύπτει λοιπόν ανάγκη έρευνας για το πώς οι υπηρεσίες πληροφόρησης και συγκεκριμένα οι βιβλιοθήκες, οι οποίες αγκαλιάζουν τη ψηφιακή εποχή, μπορούν και πρέπει να ενσωματώσουν στις υπηρεσίες τους τα προαναφερθέντα αποκλίνοντα και μειονεκτούντα άτομα.

Ολοκληρώνοντας με όλα τα προαναφερθέντα, θα πρέπει να σημειωθεί ότι κυρίαρχος στόχος της εκπόνησης της παρούσας εργασίας, ήταν να εξετάσουμε τα ΑμεΑ και τις ανάγκες τους όσον αφορά στην ίση πρόσβαση στην πληροφορία και τη δυνατότητα αξιοποίησης νέων τεχνολογιών. Για να το επιτύχουμε αυτό, δομήσαμε την εργασία μας σε πέντε συνολικά κεφάλαια, ξεκινώντας από το γενικό και στη συνέχεια προς το ειδικό. Οι βιβλιογραφικές πηγές προέκυψαν έπειτα από αναζήτηση, τόσο σε ψηφιακές όσο και σε πραγματικές βιβλιοθήκες. Έγινε προσπάθεια οι πηγές μας να είναι όλες σύγχρονες προκειμένου να συμπεριλάβουμε όλα τα πρόσφατα δεδομένα σχετικά με την προσβασιμότητα των ΑμεΑ στο διαδίκτυο και το λογισμικό υποστήριξης αλλά και στις υπηρεσίες που παρέχονται μέσω των προαναφερθέντων. Λόγω του ότι η εργασία μας δεν έδινε την δυνατότητα δόμησης ερευνητικού μέρους

(ποσοτικού), βασιστήκαμε κατά κύριο λόγο στην ποιοτική έρευνα. Απώτερος σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας, ήταν να αναδείξουμε την ενσωμάτωση των ΑμεΑ στην σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας στην Ελλάδα, και κατά συνέπεια να εμφανιστούν οι ελλείψεις και οι μελλοντικές βελτιώσεις που δύνανται να πραγματοποιηθούν στο άμεσο μέλλον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΑ ΑΜΕΑ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

1.1. Άτομα με Αναπηρία (ΑμεΑ)

Η ιστορία των ατόμων με αναπηρίες είναι τόσο παλιά όσο και το ανθρώπινο είδος. Πριν από εκατό χρόνια ήρθε στο φως της δημοσιότητας ένας κύλινδρος παπύρου με οκτώ μίμους του Ηρόνδα. Από τους οκτώ μίμους ο τρίτος στη σειρά φέρει το όνομα “Διδάσκαλος”, όπου σε αυτόν περιγράφεται με ενάργεια ο βάρβαρος ξυλοδαρμός ενός μικρού μαθητή με αναπηρία και συγκεκριμένα μαθησιακές δυσκολίες. Ουσιαστικά πρόκειται για την αρχαιότερη περίπτωση παιδιού με αναπηρίες, η οποία αντιπαραβάλλεται με την πρόσφατη και σχετικά σύντομη ιστορία των υπηρεσιών πληροφόρησης για άτομα με αναπηρίες (Ζωντανός & Πατραγκού, 2001⁶).

Ένας, αν όχι ο πιο καταλυτικός, παράγοντας ανάπτυξης υπηρεσιών βιβλιοθηκών για ΑμεΑ υπήρξε η νομοθεσία. Σύμφωνα με το νόμο 1566/85 (ΦΕΚ167/85) “Δομή και Λειτουργία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις”, Κεφάλαιο I “Ειδική Αγωγή”, άρθρο 32 “Σκοπός και μορφή”, άτομα με αναπηρίες (ΑμεΑ) θεωρούνται κατά την έννοια αυτού του νόμου, τα πρόσωπα τα οποία από οργανικά, ψυχικά ή κοινωνικά αίτια παρουσιάζουν καθυστερήσεις, αναπηρίες ή διαταραχές στη γενικότερη ψυχοσωματική κατάσταση ή στις επιμέρους λειτουργίες τους και σε βαθμό που δυσκολεύεται ή παρεμποδίζεται σοβαρά η παρακολούθηση της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, η δυνατότητα ένταξης τους στην παραγωγική διαδικασία και η αλληλοαποδοχή τους με το κοινωνικό σύνολο. Στα άτομα αυτά συμπεριλαμβάνονται ιδίως:

1. οι τυφλοί και όσοι παρουσιάζουν σοβαρές διαταραχές στην όραση
2. οι κωφοί και βαρήκοοι
3. όσοι έχουν κινητικές διαταραχές
4. όσοι έχουν νοητική καθυστέρηση

5. όσοι εμφανίζουν επιμέρους δυσκολίες στη μάθηση (δυσλεξία, διαταραχή λόγου κ.ά.) ή είναι γενικότερα δυσπροσάρμοστοι
6. όσοι πάσχουν από ψυχικές νόσους και συναισθηματικές αναστολές
7. οι επιληπτικοί
8. οι χανσενικοί (λεπροί)
9. όσοι πάσχουν από ασθένειες που απαιτούν μακρόχρονη θεραπεία και παραμονή σε νοσηλευτικά ιδρύματα, κλινικές και τέλος
10. κάθε άτομο νηπιακής, παιδικής ή εφηβικής ηλικίας, που δεν ανήκει σε μία από τις προηγούμενες περιπτώσεις και που παρουσιάζει διαταραχή της προσωπικότητας από οποιαδήποτε αιτία (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵).

Σε αυτό το σημείο παρουσιάζεται σε γενικές γραμμές η πυραμίδα των ΑμεΑ, όπως τους αντιμετωπίζει η επιστήμη των ανθρώπινων παραγόντων, όπου κάθε χρήστης παρουσιάζει διαφορετικές αιτίες προβλημάτων χρηστικότητας αλλά και διαφορετική καμπύλη χρηστικότητας.

Στον ιστότοπο του Δικτύου Pulman ([Public Libraries Mobilising Advanced Networks](#)) και στην ελληνική έκδοση των οδηγιών του, που αποσκοπεί στη δημιουργία ακτιβιστών σε κάθε χώρα και στο οποίο η Ελλάδα εκπροσωπείται από τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Βέροιας, ως άτομα με αναπηρίες αναφέρονται όσοι:

- Έχουν προσωρινό πρόβλημα λόγω ατυχήματος (temporarily disabled). Επί παραδείγματος περισσότεροι από 30.000.000 άνθρωποι στις Η.Π.Α. έχουν αναπηρίες οι οποίες αποκτήθηκαν κατά τη διάρκεια γέννας, ατυχήματος ή ασθένειας
- Παρουσιάζουν αναπηρία οφειλόμενη στα γηρατειά
- Αντιμετωπίζουν φυσικά προβλήματα οφειλόμενα σε κινητικά αίτια, δυσκολία βαδίσματος, προβλήματα ύψους και ισορροπίας, κ.ά. (οι λεγόμενες *φυσικές αναπηρίες*)

- Αντιμετωπίζουν αισθητηριακές αναπηρίες όπως μειωμένη όραση ή ακοή. (Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003¹⁰).

Στην παρούσα εργασία υιοθετήθηκε η ορολογία “άτομα με αναπηρίες” ισχύοντας βέβαια και η ορολογία “πολίτες με αναπηρίες” (κατά την έννοια του Συντάγματος των Ελλήνων) και “άτομα με ειδικές ανάγκες” ενώ αποτελεί πλέον ζήτημα αισθητικής το ποιος όρος χρησιμοποιηθεί. Στη διεθνή τρέχουσα βιβλιογραφία, συναντάται συνήθως ο όρος “άτομα με δυσκολίες στον γραπτό λόγο” , ο οποίος περιλαμβάνει όλους τους ανθρώπους με προβλήματα όρασης, νοητικά ή φυσικά όπως επίσης και δυσλεξικά άτομα, που αντιμετωπίζουν δυσκολία στην ανάγνωση συμβατικής γραφής και του παραδοσιακού γραπτού λόγου. Οι μαθησιακές δυσκολίες εμπίπτουν σε μια άλλη κατηγορία αναπηριών, τις αφανείς αναπηρίες (hidden disabilities) μία από τις οποίες είναι και η δυσλεξία. Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Δυσλεξίας (European Dyslexia Association- EDA) εκτιμά ότι το 8% του πληθυσμού στα κράτη-μέλη εντός και εκτός Ευρώπης είναι δυσλεξικό.

Επίσης, σε καμία περίπτωση τα άτομα με αναπηρίες δεν θα πρέπει να θεωρούνται χαμηλότερης νοημοσύνης καθότι η πλειοψηφία αυτών αποτελούν δεινούς αναγνώστες και με ιδιαίτερη ευφυΐα. Η λίστα γνωστών και διακεκριμένων προσωπικοτήτων με αναπηρίες είναι μακροσκελής. Μερικοί από αυτούς ήταν ο Άλμπερτ Αϊνστάιν (1879-1955), ο Μπετόβεν (1770-1827) με προβλήματα ακοής, ο Χόρχε Λουίς Μπόρχες (1899-1896) και ο Γαλιλαίος (1564-1642) με προβλήματα όρασης, ο Λεονάρντο ντα Βίντσι (1452-1519) δυσλεκτικός και επιληπτικός, κ.ο.κ.

Σύμφωνα με τη Διακήρυξη Δικαιωμάτων των Ανάπηρων Ατόμων (απόφαση 3447 της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1975) ο όρος “ανάπηρο άτομο” σημαίνει κάθε άτομο ανίκανο να επιβιώσει από μόνο του, ολικά ή μερικά, μη έχοντας τις αναγκαίες για μια κανονική ατομική και κοινωνική ζωή, εξαιτίας μειωμένων σωματικών ή πνευματικών δυνατοτήτων που έχει εκ γενετής ή όχι. Ωστόσο, τα ανάπηρα άτομα έχουν το κληρονομικό δικαίωμα σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας τους και ένας τρόπος αναγνώρισης αυτού είναι οι υπηρεσίες πληροφόρησης να τα καταστήσουν αυτοδύναμα. Τα ανάπηρα άτομα έχουν το δικαίωμα οι αναπηρίες τους να λαμβάνονται υπόψη σε όλα τα επίπεδα οικονομικού και κοινωνικού

προγραμματισμού, περιλαμβανομένων και των βιβλιοθηκών (Γρηγοριάδου, et al, 2003⁴).

Πιο συγκεκριμένα, το δικαίωμα πρόσβασης στην πληροφόρηση, της οποίας κύριοι εκπρόσωποι είναι οι βιβλιοθήκες, αναφέρεται στη Διακήρυξη Sundberg (1981) για τα ανάπηρα άτομα (άρθρο 1^ο) όπου ορίζεται πως κάθε ανάπηρο άτομο πρέπει να μπορεί να εξασκεί το βασικό του δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση, την επαγγελματική επιμόρφωση, την κουλτούρα και την πληροφόρηση. Στη συνέχεια της ίδιας διακήρυξης (άρθρο 13) γίνεται ακόμη και λόγος για προσαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στις ανάγκες των ανάπηρων ατόμων. Μεταβαίνοντας στην ελληνική νομοθεσία, σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα Υπ' αριθμό 212 (ΦΕΚ 112/15.6.95 τ.Α.) ορίζεται εθνικό πρόγραμμα πληροφόρησης και εκπαίδευσης για τους Έλληνες τυφλούς όπου κάνει λόγο για ενίσχυση της εκδοτικής δραστηριότητας του Πανελληνίου Συνδέσμου Τυφλών (ΠΣΤ), για οργάνωση και λειτουργία δικτύου ηλεκτρονικών υπολογιστών σε τοπικό και εθνικό επίπεδο με σκοπό την παροχή πληροφοριών, για ανάπτυξη και οργάνωση Τράπεζας Πληροφοριών και τέλος Υπηρεσίας Στατιστικών Στοιχείων μέσα στα πλαίσια δράσης του ΠΣΤ (Πατραγκού, et al, 2001¹²).

Ανατρέχοντας στο παρελθόν, το 1951 με τον Νόμο 904 ορίζεται για πρώτη φορά ότι το κράτος είναι υποχρεωμένο να μεριμνά για την εκπαίδευση των τυφλών και να διασφαλίζει την ακώλυτο άσκηση αυτών. Σημαντικό επίσης κρίνεται το άρθρο 26 του Κοινοτικού Χάρτη Αναγνώρισης των θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Αναπήρων (1990) του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, όπου κάθε ανάπηρο άτομο, ανεξάρτητα από την προέλευση και φύση της αναπηρίας του, πρέπει να απολαύει συγκεκριμένων πρόσθετων ευεργετημάτων με σκοπό να ευνοηθεί η κοινωνική ένταξη του. Η ευαισθητοποίηση της ελληνικής πολιτείας στο ζήτημα των ΑμεΑ ξεκίνησε με το τέλος σχεδόν του πρώτου μισού του αιώνα ενώ δεν έδειξε καμία μέριμνα για τα άτομα με σωματική αναπηρία κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα.

Αυτό που απουσίαζε και απουσιάζει στην Ελλάδα, και ιδιαίτερα στο χώρο των βιβλιοθηκών για χρήστες ΑμεΑ, είναι η δημιουργία των πρώτων πυρήνων εξειδικευμένων επιστημόνων και προσοντούχων εμπειρογνομόνων για τη βοήθεια των ΑμεΑ, γι' αυτό και η παρούσα εργασία στοχεύει να παρέχει ενημέρωση και

πληροφόρηση ως πρώτη αρχή για περισσότερη εξειδίκευση στο θέμα αυτό. Στην Ελλάδα ο όρος “κοινωνική ενσωμάτωση” εμφανίζεται στον επιστημονικό και πολιτικό λόγο κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90. Κυρίως στα τέλη της δεκαετίας αυτής οι δημόσιες πολιτικές αρχίζουν να προσανατολίζονται προς το θέμα της κοινωνικής ενσωμάτωσης αυτών των ομάδων και άμβλυνσης του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού (Τσιμπόγλου, 2001¹⁷).

Στη χώρα μας, σε σύγκριση με άλλες προηγμένες χώρες, το δικαίωμα εκπαίδευσης και κατά συνέπεια πληροφόρησης ορισμένων κατηγοριών ΑμεΑ αναγνωρίστηκε μόλις πριν από μερικές δεκαετίες. Τη μεγαλύτερη δυσκολία, ως είναι φυσικό, παρουσιάζει η εκπαίδευση και η πληροφόρηση των τυφλών ατόμων, γι' αυτό και στη διεθνή βιβλιογραφία οι περισσότερες αναφορές και προσπάθειες των βιβλιοθηκών αφορούν εκτενέστατα τα τυφλά άτομα. Στα πλαίσια αυτής της έρευνας, έγινε μια σύντομη προσπάθεια καταγραφής του ποιος παρέχει τα βιβλία και τα λοιπά μέσα πληροφόρησης στα ΑμεΑ στον ελληνικό και διεθνή χώρο, η οποία απέφερε τα κάτωθι αποτελέσματα. Το ελληνικό κράτος παρέχει δωρεάν τα απαιτούμενα για τη διδασκαλία βιβλία, ατομικά μαγνητόφωνα, ατομικά ακουστικά βαρηκοΐας, μαγνητοταινίες και άλλα απαραίτητα μέσα για την ειδική αγωγή στα άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Τα διδακτικά μέσα και τα βιβλία εγκυκλοπαιδικής μόρφωσης για τυφλούς που φοιτούν στην πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής εκδίδονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων (Ο.Ε.Δ.Β.) και διατίθενται σε αυτούς δωρεάν.

Οποιοδήποτε θέμα σχετικό με τη συγγραφή, εικονογράφηση, κρίση, έκδοση, διακίνηση και διανομή βιβλίων και λοιπών διδακτικών μέσων που προκύπτει λόγω της ιδιαιτερότητας τους ρυθμίζεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Με όμοια απόφαση μπορεί να ανατίθεται η εκτύπωση των βιβλίων στο Κέντρο Εκπαίδευσης και Αποκατάστασης Τυφλών (Κ.Ε.Α.Τ.). Το τυπογραφείο του Κ.Ε.Α.Τ. ιδρύθηκε το 1984 και παράγει βιβλία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε Braille και σε ηχογραφήσεις καθώς και ορισμένες σημειώσεις για το γυμνάσιο και το λύκειο ενώ από το 1989 έχει αναβαθμιστεί με την αγορά ηλεκτρονικών υπολογιστών, σαρωτών και επαγγελματικών εκτυπωτών Braille, με δυνατότητα εκτύπωσης αρχαίων ελληνικών, αγγλικών και γαλλικών. Ο ΗΛΙΟΣ επίσης παράγει βιβλία για το

δημοτικό, το γυμνάσιο και το λύκειο ενώ το εμπόδιο για την παραγωγή πανεπιστημιακών συγγραμμάτων είναι ότι δεν υπάρχει υποστήριξη επιστημονικών συμβόλων κατά Braille στη χώρα μας.

Μια βασική λυπηρή διαπίστωση είναι πως τα βιβλία σε μεγαλογράμματη γραφή είναι κυρίως περιορισμένων θεμάτων (σπάνια επιστημονικά) και δεν παρέχουν την ποικιλία και το βάθος του κατάλληλου υλικού για συλλογή βιβλιοθήκης που να ικανοποιεί τις αναγνωστικές ανάγκες των Ατόμων με Προβλήματα Όρασης (ΑμΠΟ) (Καμαράς, 2010⁷). Μεταβαίνοντας στο διεθνή χώρο, στη Νορβηγία η κυβέρνηση είναι υπεύθυνη για την παραγωγή Braille και ομιλούντων βιβλίων ενώ υπάρχουν και κάποιες ιδιωτικές επιχειρήσεις που αναλαμβάνουν την παραγωγή τους. Ιδανικό ήταν μια βιβλιοθήκη που θέλει να παράγει σωστό Braille, να διαθέτει “braillists” που να είναι εκπαιδευμένοι και πιστοποιημένοι. Στην Αμερική και στον Καναδά μπορεί κανείς μάλιστα να λάβει σχετική επιμόρφωση μέσω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Στις Κάτω Χώρες υπάρχουν πέντε εμπορικοί παραγωγοί βιβλίων σε μεγαλογράμματη γραφή ενώ στην Ελλάδα δεν ανιχνεύτηκε κανένας ανάλογος φορέας.

Στην Ελλάδα η 3^η Δεκέμβρη κάθε έτους έχει καθιερωθεί από τη Βουλή των Ελλήνων ως **Εθνική Ημέρα Ατόμων με Αναπηρίες** (Ν.2430/96) καθότι οι ευπαθείς αυτές κοινωνικές ομάδες αποτελούν μέγιστο στόχο σε όλες τις διαστάσεις της ηλεκτρονικής ενσωμάτωσης (e-inclusion), η οποία είναι κοινωνικά επιβεβλημένη για την αντιμετώπιση του λεγόμενου χάσματος ανικανότητας (disability gap). Τα τελευταία χρόνια υπάρχει έντονη στροφή στα ΑμεΑ και αυτό δηλώνεται πασιφανώς από τις κάτωθι συμβολικές ημερομηνίες: Το 1981 ορίστηκε ως διεθνές έτος για άτομα με αναπηρίες και η περίοδος 1983-1993 διεθνής δεκαετία των ΑμεΑ. Επίσης, το 2002 αποτέλεσε το έτος ενημέρωσης για τα αυτιστικά άτομα, το 2003 το Ευρωπαϊκό έτος για άτομα με αναπηρίες ενώ η περίοδος 20 Σεπτεμβρίου-20 Οκτωβρίου κάθε έτους στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως μήνας πρόληψης της τυφλότητας και κατά τη διάρκεια του μήνα αυτού υλοποιείται το πρόγραμμα “Ουράνιο Τόξο” με θέματα “Τεχνολογίες Υποστήριξης και Αποκατάστασης”, κ.ά. (Δαραής, 2001¹⁵).

1.2 Κατηγορίες ΑμεΑ

Ο ορισμός και η ταξινόμηση της έννοιας "ΑμεΑ" και ειδικά της έννοιας "Νοητική Υστέρηση" εξακολουθούν να παραμένουν ανεπαρκείς. Οι προσπάθειες δημιουργίας σχημάτων πολλαπλής ταξινόμησης παραμένουν σε αρχικά στάδια. παραθέσουμε εδώ έναν κοινά αποδεκτό ορισμό για τα ΑμεΑ, ο οποίος συχνά αναφέρεται και στα Ευρωπαϊκά Προγράμματα.

Σαν ΑμεΑ, λοιπόν, ορίζονται "τα άτομα με σοβαρές ανεπάρκειες, ανικανότητες ή μειονεξίες, που οφείλονται σε σωματικές βλάβες, συμπεριλαμβανομένων των βλαβών των αισθήσεων, ή σε διανοητικές ή ψυχικές βλάβες οι οποίες περιορίζουν ή αποκλείουν την εκτέλεση δραστηριότητας η οποία θεωρείται κανονική για έναν άνθρωπο." Επειδή η νοητική υστέρηση είναι και πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν μια ξεχωριστή υποκατηγορία στην γενική έννοια των ΑμεΑ, παραθέτουμε, επίσης, τον δικό της ορισμό. Σύμφωνα με την Αμερικανική Εταιρία για την Νοητική Ανεπάρκεια, ο ορισμός που σήμερα είναι αποδεκτός είναι ο εξής: "Η διανοητική υστέρηση αναφέρεται σε γενική διανοητική λειτουργία σημαντικά κατώτερη από το φυσιολογικό που εμφανίζεται κατά τη διάρκεια της αναπτυξιακής περιόδου και συνοδεύεται από ανεπάρκειες στην ικανότητα προσαρμογής" (Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003 ¹¹).

Οι απαιτήσεις των ΑμεΑ, "Επαγγελματική Κατάρτιση και Απασχόληση", δεν είναι καινούργιες. Η αναπηρία μπορεί να προξενεί ανεργία και φτώχεια, όχι, όμως, και απροθυμία εκ μέρους των μειονεκτούντων ατόμων για εργασία. Οι κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες δεν είναι χαρακτηριστικό μόνο της σύγχρονης εποχής, αλλά υπήρχαν πάντοτε. Οι διεκδικήσεις και οι αντίστοιχες ρυθμίσεις, βέβαια, διαφέρουν από εποχή σε εποχή. Τα ΑμεΑ, με την βαθμιαία χειραφέτησή τους, οργανώνονται σε κοινωνικές ομάδες και διεκδικούν δυναμικά οικονομική ασφάλεια και κοινωνική δικαιοσύνη. Τα αιτήματα αυτά, τα οποία αποτελούν πλέον κοινωνικά δικαιώματα που έχουν αναγνωρισθεί διεθνώς, αναφέρονται στην εξασφάλιση εργασίας, στη βελτίωση των συνθηκών της, στη δίκαιη κατανομή των αγαθών και στην αλλαγή των κοινωνικών δομών που συντηρούν και προωθούν τις σχέσεις αδικίας και εκμετάλλευσης μεταξύ των ανθρώπων.

Το θέμα της επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης δεν περιορίζεται στην θετική ή αρνητική αντιμετώπισή του από την Πολιτεία, ούτε εξαντλείται από τις κατά καιρούς νομοθεσίες και ρυθμίσεις που έχουν θεσπιστεί για την όσο το δυνατόν δίκαιη και ορθή κάλυψή του. Πιστεύουμε ότι το σημείωμα αυτό αποτελέσει μια μικρή αναγνώριση του χρέους μας απέναντι στα ΑμεΑ, γιατί, όπως αναφέρει κάπου και ο Άγγελος Τερζάκης, "είναι καιρός να καταλάβουμε πως δεν έχουμε να περιμένουμε άλλη κατανόηση από εκείνην του ανθρώπου για τον άνθρωπο. Υπέρτατος νόμος μας η Τραγική Αλληλεγγύη (Πολίτη, 2003 ¹³).

Η φράση «Άτομα με Ειδικές Ανάγκες» (= ΑΜΕΑ) κατά καιρούς έχει δεχθεί πολλούς ορισμούς και σε εθνικό, αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο της διεθνούς κοινωνίας. Γενικώς σε κάθε εποχή η στάση και η αντιμετώπιση των ΑΜΕΑ διαφέρει ανάλογα με την στάση γενικώς, τις ιδέες, αντιλήψεις, ήθη, έθιμα και παραδόσεις του κοινωνικού συνόλου. Στην σημερινή εποχή η κοινωνία διεθνώς στις περισσότερες χώρες, ιδίως του Δυτικού κόσμου, υιοθετεί την αποδοχή αλλά και την στήριξη των ατόμων αυτών, ώστε να είναι ισότιμα μέλη της κοινότητας, στην οποία ζουν. Έτσι το 1975, ο Ο.Η.Ε., στην Διακήρυξη του για τα δικαιώματα των αναπήρων διατύπωσε τον εξής ορισμό «Ανάπηρος είναι κάθε πρόσωπο, το οποίο είναι ανάκανο να αναλάβει μόνος τους όλες ή μέρος των ατομικών και κοινωνικών, φυσιολογικών αναγκών, λόγω μιας εκ γενετής ή όχι βλάβης των φυσικών ή διανοητικών ικανοτήτων του». Στην ελληνική πραγματικότητα βέβαια, με τον νόμο 1566/85 (άρθρο 32), ως Άτομα με Ειδικές Ανάγκες ορίζονται «τα άτομα που πάσχουν από ειδικές ανεπάρκειες ή δυσλειτουργίες οφειλόμενες σε φυσικούς, διανοητικούς ή κοινωνικούς παράγοντες σε τέτοιο βαθμό, που είναι δύσκολο γι' αυτά να συμμετάσχουν στη γενική, επαγγελματική κατάρτιση, να εξεύρουν εργασία ή να έχουν πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία» (Κουρουπέτρογλου & Λιάλιου, 2000 ¹¹).

Ως ΑΜΕΑ μπορούν να νοηθούν:

1. Οι τυφλοί και όσοι έχουν σοβαρές διαταραχές στην όραση.
2. Οι κωφοί και οι βαρήκοοι.
3. Άτομα με σοβαρές κινητικές διαταραχές.
4. Άτομα με νοητική καθυστέρηση.
5. Άτομα με ειδικές μαθησιακές και άλλες δυσκολίες.

6. Άτομα που πάσχουν από ψυχικές νόσους και συναισθηματικές αναστολές.
7. Τα επιληπτικά άτομα.
8. Άτομα που πάσχουν από την ασθένεια του Χάνσεν.
9. Άτομα με διαταραχές της προσωπικότητας.

Κάθε άτομο που δεν ανήκει σε καμία από τις προηγούμενες περιπτώσεις και παρουσιάζει διαταραχή της προσωπικότητας από οποιαδήποτε αιτία.

Σύμφωνα με την απόφαση 93/136/ΕΟΚ του Ευρωπαϊκού συμβουλίου ΑΜΕΑ χαρακτηρίζονται τα άτομα «με σοβαρές ανεπάρκειες, ανικανότητες ή μειονεξίες που οφείλονται σε σωματικές βλάβες, συμπεριλαμβανομένων των βλαβών των αισθήσεων, ή σε διανοητικές ή ψυχικές βλάβες, οι οποίες περιορίζουν ή αποκλείουν την εκτέλεση δραστηριότητας ή λειτουργίας, η οποία θεωρείται κανονική για έναν άνθρωπο» (Γαρουφάλλου, et al, 2000 ³).

Φυσικά αν ανατρέξουμε στην βιβλιογραφία για τα ΑΜΕΑ, βρούμε πολλούς διαφορετικούς ορισμούς που στο μεγαλύτερο ποσοστό του επικεντρώνονται στις μειονεξίες, αναπηρίες, βλάβες ή ανεπάρκειες των εν λόγω ατόμων. Ελάχιστοι έως μηδαμινοί ορισμοί επικεντρώνουν στις θετικές και ίσως αναπτυγμένες ικανότητες αυτών των ατόμων. Τα τελευταία χρόνια η διεθνής επιστημονική έρευνα για τα ΑΜΕΑ έχει επικεντρωθεί στην ανάδειξη των θετικών στοιχείων, των ατόμων αυτών, για εκπαιδευτικούς κυρίως λόγους. Στα ΑΜΕΑ διεθνώς, κυρίως στον Δυτικό πολιτισμό παρέχεται υποστήριξη με κρατική μέριμνα, ώστε τα άτομα αυτά να εκπαιδεύονται και να φτάνουν στο σημείο να αυτονομούνται και να εντάσσονται στο κοινωνικό σύνολο ομαλά.

Τα ΑΜΕΑ μπορεί να παρουσιάζουν μία ή και περισσότερες δυσκολίες ή ανεπάρκειες αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις, σύμφωνα με την διεθνή έρευνα υπερέχουν και έχουν πιο αναπτυγμένη ένα άλλο χαρακτηριστικό τους ή ικανότητας τους. Δεν μπορούμε να πούμε με σιγουριά αν ένα χαρακτηριστικό ή ικανότητα υπερισχύει ή αναπτύσσεται έναντι κάποιων άλλων, αλλά αυτό που μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε είναι ότι τα παραδείγματα ατόμων, τα οποία χαρακτηρίστηκαν κατά καιρούς ως «ειδικά», διέπρεψαν ή αναδείχτηκαν λόγω κάποιου ιδιαίτερου χαρακτηριστικού τους ή ικανότητα τους (Καραχλάνη, 2001 ⁸).

Χαρακτηριστικά παραδείγματα ενδεικτικά αναφέρουμε, ώστε να αποδειχθεί του λόγου το αληθές. Ο Νεύτωνας και ο Αϊνστάϊν: Δύο άνθρωποι που κατεξοχήν θεωρήθηκαν ως Άτομα με Μαθησιακές Δυσκολίες και όπως αποδείχτηκε είχαν ένα σύνδρομο Αυτισμού, στο οποίο τα άτομα παρουσιάζουν τα αυτιστικά στοιχεία, αλλά έχουν υψηλή λειτουργικότητα και παρουσιάζουν υψηλή νοημοσύνη. Παρόλα αυτά όμως, οι δύο αυτοί άνθρωποι διέπρεψαν στις Θετικές Επιστήμες, στο βαθμό να επηρεάσουν την ανθρωπότητα επ' άπειρον. Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο Μπετόβεν, ο κωφός μουσικός, ο οποίος διέπρεψε με τις συνθέσεις του. Τα παραδείγματα είναι άπειρα και ιδίως στην σημερινή εποχή, όπου η υποστήριξη που λαμβάνουν στην πλειοψηφία τους τα άτομα με ειδικές ανάγκες τα βοηθάει να αναπτύξουν τις θετικές τους ικανότητες και χαρακτηριστικά. Εξάλλου, σε κάποιους τομείς εμφανίζουν αναπτυγμένες ικανότητες. Για παράδειγμα, τα άτομα με αυτισμό, συνήθως παρουσιάζουν αναπτυγμένο ενδιαφέρον και ικανότητα στην χρήση των μέσων νέας τεχνολογίας, όπως ηλεκτρονικοί υπολογιστές και οποιοδήποτε μέσο κάνει χρήση εικόνων. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα αυτά με την κατάλληλη υποστήριξη και εκπαίδευση μπορούν να γίνουν δημιουργικά και χρήσιμα ίσως για το κοινωνικό σύνολο, καλύπτοντας θέσεις και υπηρεσίες, που απαιτούν τεχνολογική γνώση (Πολίτη, 2003 ¹³).

Αν αναδειχτούν οι θετικές ικανότητες που έχουν τα άτομα αυτά μπορούν όχι μόνο να αυτονομηθούν για το καλό το δικό τους αλλά να γίνουν και χρήσιμα και παραγωγικά μέλη της κοινωνίας.

Η εκπαίδευση και η στήριξη προς τα άτομα αυτά πρέπει να ξεκινάει από τις αρχές της ζωής τους ή της ανακάλυψης της «ειδικής ανάγκης» την οποία μπορεί αν έχουν, έχοντας κατά νου πάντα, ότι κάποια άλλη ικανότητα ή χαρακτηριστικό είναι εν γένει ή εν δυνάμει πιο αναπτυγμένο. Αυτή η διαπίστωση είναι που οδηγεί όχι μόνο στην βελτίωση της ποιότητας της ζωής των ατόμων αυτών, αλλά και στην αποδοχή τους από το γενικό κοινωνικό σύνολο. Στην ουσία δηλαδή, η πεποίθηση ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν μία ή και περισσότερες πιο αναπτυγμένες ικανότητες ή χαρακτηριστικά, οδηγεί όχι απλά στη μείωση αλλά στην εξάλειψη του ρατσισμού που μπορεί να βιώνουν τα άτομα αυτά (Φραγγελδάκης, 2003 ¹⁸).

Τέλος, αυτό που πρέπει να έχουμε κατά νου είναι ότι όπως όλοι οι άνθρωποι παρουσιάζουμε διαφορές μεταξύ μας αλλά και ποικιλομορφία ως προς την ανάπτυξη των χαρακτηριστικών μας και των ικανοτήτων μας, έτσι και τα άτομα με ειδικές

ανάγκες παρουσιάζουν ατομικές διαφορές, οι οποίες δεν έχουν να κάνουν μόνο με την μειονεξία ή τις δυσκολίες που μπορεί να παρουσιάζουν, αλλά και με τις θετικές, αλλά και ιδιαίτερες αναπτυγμένες πτυχές και ικανότητες τους.

Δεν είναι τυχαίο ότι στους πιο σύγχρονους ορισμούς και κατηγοριοποιήσεις των ατόμων με ειδικές ανάγκες, σ' αυτά εντάσσονται άτομα με υψηλή νοημοσύνη και λειτουργικότητα, υπό την έννοια ότι χρήζουν και αυτά ιδιαίτερη στήριξης και εκπαίδευσης, ώστε να διατηρήσουν και να αναπτύξουν ακόμα περισσότερο την υψηλή λειτουργικότητα τους. Σε έναν κόσμο πια που ο όρος του «φυσιολογικού» μοιάζει με ψευδαίσθηση και με μια έννοια χωρίς περιεχόμενο, τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι άτομα όπως όλα τα άτομα με τα θετικά και αρνητικά χαρακτηριστικά τους, όπως όλοι, ή μάλλον καλύτερα... με τα χαρακτηριστικά που είναι πιο αναπτυγμένα και με αυτά που είναι λιγότερο αναπτυγμένα (Δαραής, 2001⁵).

1.2.1. Άτομα με μείωση όρασης

Τύφλωση σύμφωνα με το νόμο 958/1979, τυφλό χαρακτηρίζεται ένα άτομο όταν: «...στερείται παντελώς και της αντιλήψεως του φωτός ή η οπτική του οξύτης είναι μικρότερα του ενός εικοστού (1/20) της φυσιολογικής τοιαύτης» (ΦΕΚ 191 τ. Α'/14-8-1979, Άρθρο 1). Αυτό σημαίνει ότι νομικά τυφλό είναι ένα άτομο, όταν μπορεί να διακρίνει σε απόσταση μικρότερη του 1 μέτρου, ό,τι ένα άλλο άτομο, χωρίς πρόβλημα όρασης, μπορεί να διακρίνει σε απόσταση 20 μέτρων. Τα άτομα όμως με σοβαρό οπτικό πρόβλημα δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες στον ίδιο βαθμό, τουλάχιστον κατά την εκπαίδευσή τους: «Παιδιά, που αν και σύμφωνα με κλινικές εξετάσεις χαρακτηρίστηκαν ως νομικώς τυφλά, είχαν όμως διαφορετικές μαθησιακές ικανότητες, όπως π.χ. ένα μεγάλο ποσοστό (82%) παιδιών με οπτική οξύτητα 1/10 έμμαν να διαβάζουν έντυπα με κανονική γραφή σε μεγέθυνση, 12% έμμαν να διαβάζουν με το σύστημα Braille, 6% και με τους δυο τρόπους κ.ο.κ.» (Jones 1961, Nolan 1967, στο: Λιοδάκης Δ., 2000, σελ. 18²). Η σύγχρονη ορολογία, που χρησιμοποιείται για εκπαιδευτικούς σκοπούς, διακρίνει τα άτομα με προβλήματα όρασης σε δυο κατηγορίες, τα τυφλά και τα αμβλύωπα (Kirk 1972, Schlegel H. 1995, Πολυχρονοπούλου Στ., 1995, στο: Λιοδάκης Δ., 2000, σελ. 18²):

«α) Τυφλά είναι τα άτομα τα οποία μπορούν να διαβάζουν και να γράφουν και γενικότερα να εκπαιδευτούν με το ανάγλυφο σύστημα γραφής Braille.

β) Αμβλύωπα ή μερικώς βλέποντα είναι τα άτομα, τα οποία μπορούν να μάθουν:

- να διαβάζουν κοινά έντυπα με μεγεθυμένα τυπογραφικά στοιχεία (γράμματα, αριθμούς...) ή/και με τη βοήθεια μεγεθυντικών οργάνων και συσκευών, όπως π.χ. φακών, οθόνης κλειστού κυκλώματος κ.ά. καθώς και
- να γράφουν με τη συμβατική γραφή» (Πολίτη, 2003 ¹³).

Στη χώρα μας, δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για τον αριθμό των παιδιών με σοβαρό πρόβλημα όρασης. Υπολογίζεται ότι στις ηλικίες 3-18 ετών πρέπει να είναι περίπου 2.000 ή το 0,1% του γενικού πληθυσμού. Τα άτομα αυτά λοιπόν, αποτελώντας πάντα μια μικρή μειοψηφία, ως κοινωνική ομάδα, δεν είχαν δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη των κανόνων κοινωνικής συμπεριφοράς, ενώ παράγοντες, όπως η έλλειψη οπτικής επαφής λόγω της αισθητηριακής αναπηρίας και η μειωμένη κινητικότητα, περιόριζαν σ' αυτά τις δυνατότητες επικοινωνίας. Έτσι συχνά οδηγούνταν στο κοινωνικό περιθώριο (Κουρουπέτρογλου & Λιάλιου, 2000 ¹⁰).

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (ΠΟΥ) τυφλό νοείται κάθε άτομο με οπτική οξύτητα λιγότερη από 1/20 στο καλύτερο μάτι. Επίσης, κάθε άτομο, που αν και μπορεί να παρουσιάζει ικανοποιητική οπτική οξύτητα, η περιφερική του όραση είναι περιορισμένη στις 10 μοίρες κεντρικά ή λιγότερο, θεωρείται τυφλό. Σύμφωνα με την Ελληνική Νομοθεσία (Ν.958/1979) τυφλό νοείται κάθε άτομο του οποίου η οπτική οξύτητα είναι μικρότερη από το 1/20 της φυσιολογικής στον οφθαλμό που βλέπει καλύτερα και με την καλύτερη δυνατή διόρθωση. Επίσης τυφλό θεωρείται το άτομο που, ακόμα κι αν έχει ικανοποιητική οπτική οξύτητα, η περιφερική του όραση είναι περιορισμένη στις 10 μοίρες κεντρικά ή λιγότερο (Κουρουπέτρογλου & Λιάλιου, 2000 ¹⁰).

Η απώλεια της όρασης είναι μεγάλο κοινωνικό πρόβλημα, που αφορά όχι μόνο τα άτομα με τύφλωση αλλά και τους γονείς και το περιβάλλον. Υπάρχουν άμεσες και έμμεσες συνέπειες των οπτικών προβλημάτων στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη αυτών των παιδιών. Η άμεση επίδραση περιλαμβάνει περιορισμούς στην απόκτηση κάποιων γνωστικών σχημάτων, τα οποία απαιτούν οπτικά ερεθίσματα. Έμμεσες επιδράσεις προέρχονται από το κοινωνικό περιβάλλον, και περιλαμβάνουν περιορισμένο αριθμό κοινωνικών αλληλεπιδράσεων, τις οποίες βιώνει ένα παιδί

εξαιτίας αρνητικών κοινωνικών στάσεων ή περιορισμένης γνώσης σχετικά με τη φύση των ειδικών αναγκών.

Η κοινωνικοποίηση ενός παιδιού με προβλήματα όρασης επηρεάζεται περισσότερο από το κοινωνικό του περιβάλλον παρά από το οπτικό του πρόβλημα. Η όραση είναι απαραίτητη για την εκτέλεση των καθημερινών κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως το ντύσιμο και το φαγητό, αλλά κυρίως την ανάπτυξη εσωτερικευμένων συμπεριφορών, όπως αυτές βιώνονται μέσα σε συγκεκριμένα κοινωνικά πλαίσια διαμέσου της οικογενείας και του σχολείου. Οι δυσκολίες επικοινωνίας των παιδιών και εφήβων με προβλήματα όρασης, καθώς και η συμπεριφορά των βλέπόντων προς αυτούς μπορεί να επηρεάσουν δυσμενώς την ομαλή ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους. Η κοινή διαβίωση με τους βλέποντες αναγκάζει τους τυφλούς να αναπτύσσουν πολλές φορές συμβιβαστικούς εξισοροποιητικούς τρόπους συμπεριφοράς. Οι εκάστοτε συνθήκες των κοινωνικών δεδομένων και ένα χαμηλό αυτοσυναίσθημα, μπορεί να οδηγήσουν σε ιδιαίτερους τρόπους αντίδρασης, όπως π.χ. σε παραίτηση, υποχώρηση, απομόνωση, φοβίες, απροθυμία για συνεργασία ή επιθετικότητα, η οποία συνήθως δεν εκφράζεται ανοιχτά, εξαιτίας της ειδικής ανάγκης (τυφλότητας) και της εξάρτησης από τους άλλους (Τσαλκιτζή, 2000 ⁶).

1.2.2. Άτομα με κινητικές δυσκολίες

Τα άτομα με σωματικές αναπηρίες αποτελούν πλέον ένα μεγάλο ποσοστό παγκοσμίως. Τα κινητικά τους προβλήματα μπορεί να προέρχονται από διάφορες αιτίες όπως ατυχήματα, κάποιου είδους αρρώστιας ή ακόμα να προέρχεται εκ γενετής. Η παραπληγία, η τετραπληγία, η ημιπληγία, οι ακρωτηριασμοί, οι κακώσεις νωτιαίου μυελού, η σκλήρυνση κατά πλάκας, η μυοπάθεια, η εγκεφαλική παράλυση, οι κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις και η πολιομυελίτιδα αποτελούν σύνολο αυτής της ομπρέλας των κινητικών προβλημάτων. Τα άτομα με σωματικές αναπηρίες (είτε αυτές είναι εκ γενετής είτε προκλήθηκε από κάποιο ατύχημα αργότερα) μπορούν αλλά και έχουν ίσες δυνατότητες με τα υπόλοιπα άτομα μιας και έχουν εξοικειωθεί με το περιβάλλον που βρίσκονται. Δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται διαφορετικά από τα υπόλοιπα άτομα μιας όλοι έχουμε το δικαίωμα στην ισότητα (Καραχλάνη, 2001 ⁸).

Στην κατηγορία αυτή ανήκουν άτομα με ελαττωμένη ικανότητα χρήσης των άκρων τους. Τα άτομα που παρουσιάζουν προβλήματα στα κάτω άκρα τους διευκολύνονται στην κίνησή τους με τη χρήση αναπηρικής καρέκλας, μαστουινιών ή άλλων

βοηθημάτων. Η χρήση αναπηρικής καρέκλας απαιτεί έναν μεγάλο ελεύθερο χώρο για την άνετη κίνηση του ατόμου που τη χρησιμοποιεί. Τα άτομα αυτά είναι σε θέση να επικοινωνήσουν με άλλους ανθρώπους χρησιμοποιώντας το τηλέφωνο, δυσκολεύονται όμως στην προσπέλαση της συσκευής (π.χ. μπορεί αυτή να βρίσκεται πολύ ψηλά ή σε χώρους που είναι αδύνατο να μεταβεί το άτομο με την αναπηρική καρέκλα του λόγω ύπαρξης σκαλιών ή άλλων εμποδίων, κ.τ.λ.) (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵). Τα άτομα με προβλήματα στα άνω άκρα έχουν ελαττωμένη δύναμη και μειωμένο έλεγχο της κίνησης των άνω άκρων τους, γεγονός που ελαττώνει την ικανότητα τους να μετακινούν, να πιέζουν ή να γυρίζουν αντικείμενα και τα υποχρεώνει να χρησιμοποιούν εναλλακτικές μεθόδους και βοηθητικές συσκευές για την επίτευξη τέτοιων ενεργειών, όπως για παράδειγμα μια ειδική ράβδο που χρησιμοποιείται με το στόμα. Η τέτοιου είδους αναπηρία, χωρίς να αποκλείει την επικοινωνία με ομιλία, συνεπάγεται δυσκολίες στη χρήση ενός μεγάλου μέρους του τεχνικού και μη τεχνικού εξοπλισμού. Για παράδειγμα, δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα πλήκτρα του τηλεφώνου και τα πληκτρολόγια των γραφομηχανών ή των ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Τα άτομα αυτά συνήθως:

- Αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην κίνηση.
- Πιθανόν να μην μπορούν να οδηγήσουν με ευκολία/ δεν οδηγούν καθόλου.
- Συνήθως χρειάζονται κάποιον φροντιστή μαζί τους για πιθανές δυσκολίες που αντιμετωπίσουν.
- Έχει περιορισμένες ευκαιρίες για εργασία.
- Δεν μπορεί να συντηρεί τον εαυτό του με ασφάλεια (π.χ. να κάνει μπάνιο μόνος του).
- Δυσκολεύεται να φτάσει αντικείμενα που βρίσκονται πιο ψηλά από το ύψος του (αν είναι καθηλωμένος σε καροτσάκι).
- Δεν μπορεί να έχει πρόσβαση σε χώρους που δεν παρέχουν/διαθέτουν κατάλληλες συνθήκες και χώρους για τα άτομα με κινητικά προβλήματα.
- Πιθανόν να μην αθλείται κανονικά (Φραγγεδάκης, 2003¹⁸).

1.2.3. Άτομα με αισθητηριακές ανεπάρκειες

Συνήθως αφορά παιδιά. Η επιστημονική γνώση έχει συμπεράνει ότι ένα παιδί που δυσκολεύεται να εξελιχθεί ομαλά και συντονισμένα με το περιβάλλον έχει αισθητηριακές δυσκολίες. Αισθητηριακή ολοκλήρωση έχουμε όταν γίνεται επιτυχημένη διεργασία όλων των αισθήσεων μας στην διευθέτηση –αφομοίωση και απάντηση των ερεθισμάτων που προέρχονται από το περιβάλλον και το σώμα μας. Τα αισθητηριακά ολοκληρωμένα παιδιά είναι άνετα, ήρεμα και επεξεργάζονται με ευκολία το περιβάλλον. Αναδεικνύεται η νοημοσύνη τους και η ψυχική τους υγεία. Φυσικά αυτό τα ακολουθεί και ως ενήλικες. Αισθητηριακή διαταραχή μπορεί να παρουσιάσουμε όλοι, αλλά είναι σημαντικό να αξιολογηθεί κατά πόσο η διαταραχή εμποδίζει την καθημερινή μας λειτουργικότητα.

Οι ομάδες παιδιών που συνήθως εμφανίζουν αισθητηριακή διαταραχή είναι κυρίως τα πρόωρα παιδιά, τα παιδιά μέσα στο φάσμα του αυτισμού, τα σύνδρομα, με υπερκινητικότητα, τα κακοποιημένα ή παραμελημένα, παιδιά ,νευρολογικά προβλήματα, παιδιά που έχουν μαθησιακές δυσκολίες ή κοινωνικές δυσκολίες, αναπτυξιακή καθυστέρηση (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴).

1.2.4. Άτομα με δυσκολίες στην επικοινωνία

Τα άτομα με διαταραχή της επικοινωνίας παρουσιάζουν τα πιο κάτω χαρακτηριστικά:

- Προβλήματα στη κατανόηση και στη χρήση κάθε μορφής επικοινωνίας, λεκτικής και μη λεκτικής
- Είναι, συχνά, ανίκανοι να χρησιμοποιήσουν τις χειρονομίες καθεμία ως αρχικό τρόπο επικοινωνίας
- Είναι αδιάφοροι όταν τους μιλούν οι άλλοι και μπορεί να μην απαντήσουν ούτε αν ακούσουν το όνομά τους
- Τείνουν να αρχίζουν να μιλούν αργότερα από άλλα παιδιά. Στις μισές των περιπτώσεων μέχρι την ηλικία των 5 ετών δεν υπάρχει λόγος. Το παιδί μπορεί να βγάζει ήχους, να μουρμουρίζει ή να επαναλαμβάνει λέξεις ή φράσεις χωρίς νόημα και χωρίς αξία επικοινωνίας. Μεγάλο είναι επίσης το ποσοστό των παιδιών που δεν αναπτύσσουν ποτέ ομιλία.

- Δε γνωρίζουν πως να παίζουν με άλλα παιδιά
- Η κατανόηση τους τείνει να περιορίζεται στα πράγματα που τους ενδιαφέρουν και είναι κυριολεκτική και συγκεκριμένη
- Δυσκολεύονται να ερμηνεύσουν τι σκέφτονται οι άλλοι ή τι νιώθουν, επειδή δε μπορούν να καταλάβουν τα κοινωνικά “συνθήματα” όπως χειρονομίες, την έκφραση του προσώπου, τη στάση του σώματος, τον τόνο της φωνής
- Δε προσέχουν τα πρόσωπα των άλλων ανθρώπων για ενδείξεις σχετικά με τη σωστή συμπεριφορά
- Δεν έχουν ενσυναίσθημα
- Ανικανότητα να ξεκινήσουν ή να παραμείνουν σε μια συζήτηση με άλλα άτομα
- Μερικά παιδιά μπορούν να μάθουν να χρησιμοποιούν συστήματα επικοινωνίας, όπως οι εικόνες ή η νοηματική γλώσσα
- Είναι επίσης δύσκολο να κατανοηθεί η γλώσσα του σώματός τους. Εκφράσεις προσώπου, κινήσεις και χειρονομίες σπάνια ταιριάζουν με όσα λένε (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴).

1.2.5. Άτομα με ψυχοδιανοητικές διαταραχές

Στην ομάδα αυτή ανήκουν άτομα με διαταραχές σχετικές με τις ψυχικές και νοητικές λειτουργίες. Οι νοητικές λειτουργίες χωρίζονται σε γενικές όπως η συνείδηση και η νοημοσύνη και ειδικές όπως η μνήμη, η προσοχή, η αντίληψη, η σκέψη και τα συναισθήματα. Σε αυτή την κατηγορία εξετάζονται επίσης η νοητική υστέρηση και ο αυτισμός. Οι ψυχικές διαταραχές αφορούν τις ψυχικές λειτουργίες, όπως αυτές διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια της ζωής έτσι ώστε το άτομο να μπορεί να δημιουργεί αμοιβαίες κοινωνικές συναλλαγές στα πλαίσια κοινών νοημάτων και σκοπού. Ο ψυχισμός και η προσωπικότητα ρυθμίζουν τον τρόπο με τον οποίο κάθε άτομο αντιδρά στις διάφορες περιστάσεις. Κατά συνέπεια, διαταραχές σε αυτό το επίπεδο συνιστούν την ψυχική νόσο της οποίας η χρονιότητα δημιουργεί συνθήκες αναπηρίας (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008 ¹⁵).

1.2.6. Άτομα με μαθησιακές δυσκολίες

Οι ειδικές μαθησιακές δυσκολίες είναι μια νευρολογική διαταραχή η οποία πλήττει μία ή και περισσότερες από τις βασικές ψυχολογικές διαδικασίες που εμπλέκονται στην κατανόηση ή την χρήση της γλώσσας, προφορική ή γραπτή, και μπορεί να εκδηλωθεί σαν αδυναμία του παιδιού στο να ακούει, να σκέφτεται, να μιλάει, να γράφει, να προφέρει τις λέξεις, ή να εκτελεί μαθηματικούς υπολογισμούς. Ο όρος περιλαμβάνει καταστάσεις όπως αντιληπτικές διαταραχές, εγκεφαλική βλάβη, ελάχιστη εγκεφαλική δυσλειτουργία, δυσλεξία και εξελικτική αφασία. Στην κατηγορία της ειδικής μαθησιακής δυσκολίας δεν περιλαμβάνονται τα παιδιά που παρουσιάζουν μαθησιακά προβλήματα που οφείλονται κατά κύριο λόγο σε οπτικές, ακουστικές, ή κινητικές αναπηρίες, σε νοητική υστέρηση σε συναισθηματικές διαταραχές, ή σε μειονεκτικό περιβάλλον, περιοριστικές πολιτισμικές ή οικονομικές συνθήκες. Αν και οι μαθησιακές δυσκολίες διαρκούν εφ' όρου ζωής, τα άτομα αυτά συχνά ωφελούνται από κατάλληλη και έγκαιρη ψυχολογική και εκπαιδευτική παρέμβαση (Γρηγοριάδου, et al, 2003⁴).

Κάθε παιδί, έφηβος, ή ενήλικος με μαθησιακή δυσκολία είναι μοναδικός. Παρουσιάζει διαφορετικό συνδυασμό και σοβαρότητα προβλημάτων. Είναι ένα άτομο με μία, ή περισσότερες σημαντικές ελλείψεις στις βασικές διαδικασίες μάθησης. Το άτομο που παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες έχει συνήθως νοημοσύνη μέσου όρου, ή πάνω από τον μέσο όρο. Παρόλα αυτά, υπάρχει ένα χάσμα ανάμεσα στο δυναμικό του ατόμου με βάση το επίπεδο νοημοσύνης του (τι μπορούσε δυνητικά να πετύχει), και στο τι πραγματικά πετυχαίνει στη ζωή του.

Είδη μαθησιακών δυσκολιών:

- Ειδική μαθησιακή δυσκολία στην Ανάγνωση
- Ειδική μαθησιακή δυσκολία στη Γραπτή Έκφραση
- Ειδική μαθησιακή δυσκολία στα Μαθηματικά

1.3. Προσβασιμότητα

Καθολική ή Ολοκληρωμένη Πρόσβαση (Universal Access), Προσβασιμότητα (Accessibility), Προσαρμοστικότητα (Adaptability), Ολοκληρωμένος Σχεδιασμός (Universal Design), Έρευνα με την ενεργό συμμετοχή – καθοδήγηση του χρήστη (User-led Research), αποτελούν λέξεις κλειδιά και στοχεύουν στον σχεδιασμό, δημιουργία, διαχείριση και συντήρηση ενός περιβάλλοντος που είναι προσβάσιμο, φιλικό και ασφαλές για όλα τα άτομα, ανεξαρτήτως ηλικίας και φυσικής κατάστασης. Άτομα με ή χωρίς αναπηρία, νέοι, γέροι, παιδιά και άλλοι, έχουν όλοι το δικαίωμα να ζουν σε ένα φιλικό περιβάλλον που συμβάλλει στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής τους (Axtell & Dixon, 2002 ¹).

Ο όρος ‘καθολική ή ολοκληρωμένη πρόσβαση’ χρησιμοποιείται σε σχέση με τρεις βασικές μορφές ανθρώπινης δραστηριότητας: διακίνηση, επικοινωνία και πληροφόρηση (κατανόηση). Όλοι οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως των λειτουργικών ή νοητικών τους ικανοτήτων, αντιμετωπίζουν εμπόδια στη μετακίνηση, την επικοινωνία με άλλους ή στην πληροφόρηση, καθώς και στην κατανόηση μηνυμάτων, οδηγιών ή συστημάτων. Το ιδιαίτερο πρόβλημα των Ατόμων με Αναπηρία είναι πως συναντούν εμπόδια πρόσβασης σε μεγαλύτερη κλίμακα και συχνά σε συστηματική βάση, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε διάφορους βαθμούς ταλαιπωρίας, δυσαρέσκειας και δυσφορίας. Οι συνέπειες των εμποδίων αυτών μπορούν να επεκταθούν ως τον κοινωνικό αποκλεισμό, και τα αρνητικά ψυχολογικά για το συγκεκριμένο άτομο (Καμαράς, 2010 ⁷).

Η αποτυχία της κοινωνίας να απομακρύνουν τα εμπόδια στην κινητικότητα, την επικοινωνία και την κατανόηση είναι χαρακτηριστικό της άνισης αντιμετώπισης των ατόμων με αναπηρία. Και αντίστροφα: κάθε εμπόδιο πρόσβασης που απομακρυνεται, μας φέρνει ένα βήμα πιο κοντά σε μία δίκαιη κοινωνία που στοχεύει στην εξίσωση των ευκαιριών για όλους τους πολίτες. Ο σχεδιασμός του δομημένου περιβάλλοντος, των μέσων μεταφοράς και των συστημάτων επικοινωνίας και πληροφόρησης, πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες όλων των ατόμων. Η πρόσβαση είναι καλύτερη αν οι ιδιαίτερες ανάγκες που σχετίζονται με διαφορετικούς τύπους μειονεξίας είναι γνωστές και ενσωματώνονται στις τεχνικές προδιαγραφές σχεδιασμού. Πρέπει να αναζητηθούν νέοι κανόνες σχεδιασμού βασισμένοι σε αυτή την φιλοσοφία, που

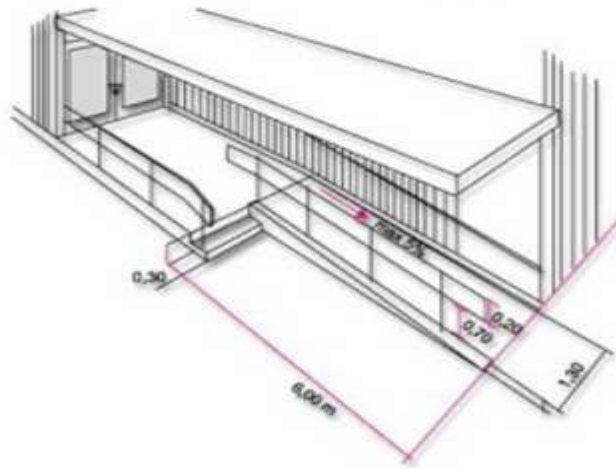
εξασφαλίζουν ότι δεν υπάρχουν τεχνικά εμπόδια στα αντικείμενα που χρησιμοποιούμε, στους χώρους που συχνάζουμε και στα μέσα μεταφοράς με τα οποία μετακινούμαστε (Πολίτη, 2003 ¹³).

Ο καλός σχεδιασμός αποφέρει πρακτικό όφελος για όλους τους χρήστες και ίσως αποδειχθεί μακροπρόθεσμα πιο οικονομικός. Το επιπλέον κόστος που συνεπάγεται η δημιουργία προσβάσιμου περιβάλλοντος δεν είναι αναγκαστικά υψηλό αν οι ορθές προϋποθέσεις - σωστές τεχνικές προδιαγραφές ενσωματωθούν στον σχεδιασμό. Το κόστος μπορεί όμως να είναι πολύ υψηλό αν χρειαστεί αργότερα να γίνουν προσβάσιμες οι διάφορες εγκαταστάσεις. Το προσβάσιμο περιβάλλον βελτιώσει την πρόσβαση τόσο για τα άτομα με ελάχιστη όσο και για τα άτομα με μέγιστη δυνατότητα. Η πλειοψηφία αντιμετωπίζει λιγότερα προβλήματα, με συνέπεια την καλύτερη εξυπηρέτηση και την αναβάθμιση της ζωής όλων (Καραχλάνη, 2001 ⁸).

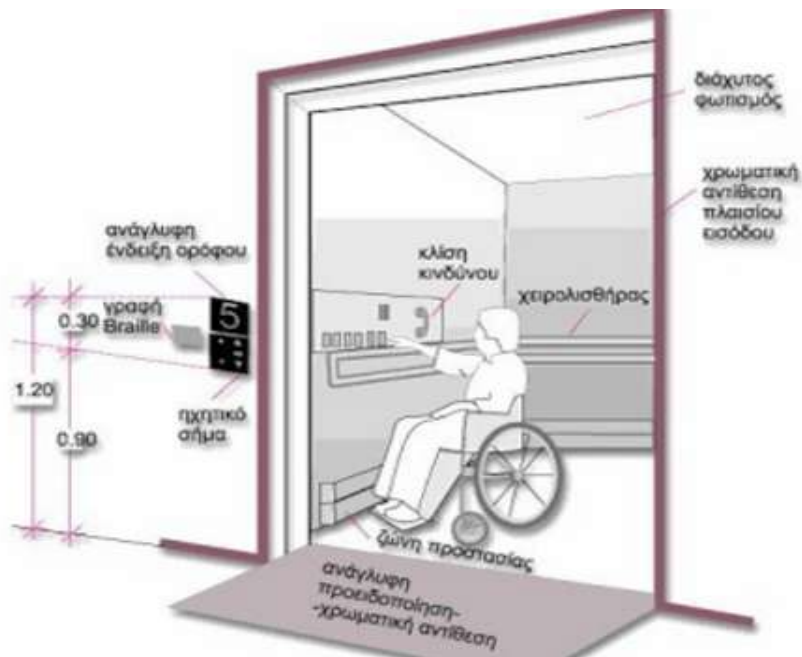
Σε διάφορες περιοχές κάθε χώρας υπάρχουν παραδείγματα καλής πρακτικής όσον αφορά τον σχεδιασμό και την κατασκευή προσβάσιμων κτιρίων ή / και μεταφορικών μέσων. Παραδείγματα κακής πρακτικής ή εσφαλμένη πρακτική μπορεί να αποδειχθεί επίσης χρήσιμη, δείχνοντάς μας πως να αποφεύγονται λάθη. Η εσφαλμένη πρακτική συχνά εμφανίζεται όταν δίδεται ελάχιστη ή καθόλου προσοχή στις ανάγκες της μεγάλης πλειοψηφίας των ανθρώπων. Ο σχεδιασμός προς χάρη ενός 'υποθετικού χρήστη' που διαθέτει ένα 'μέσο όρο' ικανοτήτων, οδηγεί σε σχεδιαστικές λύσεις ανεπαρκείς για όλους (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴). Ο εσφαλμένος σχεδιασμός μπορεί επίσης να είναι αποτέλεσμα λαθών ή αποτυχιών στην αλυσίδα παραγωγής από την παραγγελία μέχρι την παραγωγή. Ο πελάτης μπορεί να μη γνωρίζει τις ανάγκες των χρηστών, και έτσι να δώσει εσφαλμένες οδηγίες σχεδιασμού στον αρχιτέκτονα. Ο κτίστης μπορεί να μην καταλάβει τις οδηγίες που έλαβε για την κατασκευή, παραλείποντας έτσι σημαντικές λεπτομέρειες. Η πρόσβαση πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής των κτιρίων και συστημάτων μεταφοράς: στον προγραμματισμό, στην σχεδίαση, στην κατασκευή, στη χρήση και διαχείριση, στην προσαρμογή και ανακαίνιση.

Η χώρα μας διαθέτει νομοθετικό πλαίσιο για την υποστήριξη της εφαρμογής της προσβασιμότητας στις κτιριακές υποδομές και τους κοινόχρηστους χώρους.

Ο νόμος 2831/2000 και ειδικότερα το άρθρο 28 αναφέρεται στις ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία στα κτίρια, νέα και υφιστάμενα και στους κοινόχρηστους χώρους.

Εικόνα 1: Οριζόντια προσπέλαση από άτομα με ειδικές ανάγκες σε κοινόχρηστους χώρους.

Εικόνα2: Κατακόρυφη προσπέλαση από άτομα με ειδικές ανάγκες σε κοινόχρηστους χώρους

1.4. Ορισμός Νέων τεχνολογιών

Οι νέες τεχνολογίες αναφέρονται σε γενικές γραμμές στην ηλεκτρονική τεχνολογία η οποία χρησιμοποιείται από τον σύγχρονο άνθρωπο για σκοπούς ψυχαγωγικούς ή επαγγελματικούς. Αναμφίβολα, η σύγχρονη κοινωνία χαρακτηρίζεται από τη συστηματική και πολύωρη χρήση του Ηλεκτρονικού Υπολογιστή, ο οποίος αποτελεί τη πρώτη συσκευή της οικογένειας των νέων τεχνολογιών που χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα τόσο επί του παρόντος, όσο και κατά τις προηγούμενες δεκαετίες (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴).

Η τεχνολογία έλυσε μια σειρά προβλημάτων των σύγχρονων ανθρώπων όπως η αρχαιοθέρτηση και η εκτέλεση σύνθετων μαθηματικών πράξεων και υπολογισμών. Αποτέλεσε επίσης έναν εύκολο τρόπο ξοδέματος του ελεύθερου χρόνου με άπειρες δυναμικά επιλογές για τη διασκέδαση και τη ψυχαγωγία του χρήστη. Παρ' ότι σήμερα όταν αναφερόμαστε στις νέες τεχνολογίες αναφερόμαστε κυρίως στα κινητά τηλέφωνα και τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, οι νέες τεχνολογίες του «παρελθόντος» συμπεριλαμβάνουν το τηλέγραφο, το τηλέφωνο, το φιλμ και το ραδιόφωνο. Ακόμα παλαιότερα, η εφημερίδα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί ως μια νέα τεχνολογία. Συνεπώς, ο ορισμός της νέας τεχνολογίας είναι κάτι που εντάσσεται στο πλαίσιο της εκάστοτε ιστορικής εποχής (Τσαλκιτζή, 2000 ¹⁶).

Σήμερα παρατηρείται μια ευρύτατη χρήση των νέων τεχνολογιών, ιδιαίτερα από νέα σε ηλικία άτομα. Οι σύγχρονες κοινωνίες έχουν μετασηματιστεί πλήρως λόγω της ψηφιακής επανάστασης και της δημιουργίας μιας τάσης για συνεχή χρήση και αλληλεπίδραση μέσω των ηλεκτρονικών συσκευών. Η πλειοψηφία των ενηλίκων χρησιμοποιεί πλέον έξυπνα κινητά τηλέφωνα, ενώ πάνω από τρία δισεκατομμύρια άτομα χρησιμοποιούν συστηματικά το διαδίκτυο (Τσιμπόγλου, 2001 ¹⁷).

1.5. Διαδίκτυο και ιστοσελίδες κοινωνικής δικτύωσης

Αν και συνηθίζουμε να αναφέρουμε σαν μέσα κοινωνικής δικτύωσης μόνο τα social media ή αλλιώς social networks όπως για παράδειγμα το twitter και το Facebook, πρέπει να κατανοήσουμε πως στην συγκεκριμένη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται πολλά περισσότερα όπως είναι τα media sharing sites και τα blogs. Πιο συγκεκριμένα, τα social media χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

- Συστήματα μπλογκ (Bloggng systems)
- Κοινωνικού διαμοιρασμού (Social sharing)
- Εκπαιδευτικά (Wikis)
- Διαμοιρασμού ειδήσεων και προτάσεων (Social news and recommendation)
- Μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social networks)
- Υπηρεσιών μικρο – διαμοιρασμού (Micro bloggng services)
- Διαμοιρασμού διαφόρων γεγονότων (Social bookmarkng sites) (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴).

Όταν αναφέρουμε τον όρο «κοινωνική δικτύωση», εννοούμε την συμμετοχή ή συγκέντρωση ανθρώπων σε ομάδες, ενώ μπορεί να οριστεί και ως ένα πολυδιάστατο σύστημα επικοινωνίας και διαμόρφωσης κοινωνικής ταυτότητας και ανθρώπινης αλληλεπίδρασης. Βασίζεται στην προσωπική επαφή, προσδίδοντας στους χρήστες μία κοινωνική ταυτότητα, που τους επιτρέπει να δημιουργούν έναν κοινωνικό κύκλο, να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες, να συμμετέχουν ή να ενισχύουν υπηρεσίες και να λαμβάνουν συναισθηματική ή κάθε είδους υποστήριξη. Ένα κοινωνικό δίκτυο βασίζει την λειτουργία του σε κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Αυτά είναι, το εύρος ή το μέγεθός του, σύμφωνα με τον αριθμό των χρηστών που αλληλεπιδρούν σε αυτό, την συχνότητα, που αφορά το πότε αλληλεπιδρούν οι χρήστες μεταξύ τους και την σύνθεση, δηλαδή το κατά πόσο συμμετέχουν μέλη της άμεσης οικογενείας ή των κοντινών φίλων του αρχικού χρήστη.

Όταν αναφέρουμε την online κοινωνική δικτύωση, εννοούμε την χρησιμοποίηση ιστοσελίδων, που είναι επίσης γνωστές ως ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης, με τα μέλη να παρουσιάζουν κοινά ενδιαφέροντα, χόμπι, θρησκεία ή και πολιτική. Η συνεχής και άμεση κοινωνικοποίηση μεταξύ των μελών επιτυγχάνεται μέσω της

εγγραφής, με αποτέλεσμα να προτρέπονται τα μέλη να αλληλεπιδρούν και να επικοινωνούν μεταξύ τους. Οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης άρχισαν να εμφανίζονται μετά το 2002 με το Friendster, το οποίο επέτρεπε στους χρήστες να επικοινωνούν με άλλα μέλη, να μοιράζονται πληροφορίες για τον εαυτό τους και να δημιουργούν σχέσεις με άλλους χρήστες. Η ιστοσελίδα όμως που ξεχώρισε και είχε μεγάλο αντίκτυπο στο κοινό ήταν το Facebook. Η συγκεκριμένη σελίδα παρουσιάζει 200% μέση ετήσια αύξηση στα μέλη της, ενώ προσφέρει επαγγελματικές ευκαιρίες και ανάδειξη επιχειρήσεων (Καμαράς, 2010⁷).

Το δημοφιλέστερο κοινωνικό δίκτυο είναι αναμφίβολα το Facebook. Η λειτουργία του ξεκίνησε στις 5 Ιανουαρίου του 2005 και μέσω αυτού οι χρήστες που αλληλεπιδρούν μπορούν να στέλνουν μηνύματα στις επαφές τους και να μοιράζονται προσωπικές πληροφορίες με άλλα μέλη. Η επικοινωνία πραγματοποιείται είτε ατομικά, δηλαδή μεταξύ δύο ατόμων είτε μαζικά, με δημοσίευση σε ευρύ κοινό. Υπάρχει ακόμα η δυνατότητα συνομιλίας σε πραγματικό χρόνο ή η δημοσίευση σκέψεων, μηνυμάτων, καταστάσεων, φωτογραφιών και βίντεο. Στόχος της σελίδας είναι η προσέλκυση μελών που εμπλακούν σε διάλογο ή επικοινωνούν με οποιονδήποτε τρόπο με άλλους χρήστες. Τα μέλη του Facebook έχουν χαρακτηριστεί και εν δυνάμει συγγραφείς ή ερασιτέχνες δημοσιογράφοι. Στις μέρες τα πιο δημοφιλή κοινωνικά δίκτυα είναι το Facebook, το Myspace, το YouTube, το Blogger, το Hi5, το WordPress, το Twitter, το LinkedIn, το Instagram και το Flickr.

Μία σελίδα κοινωνικής δικτύωσης μπορεί να αποτελέσει σημαντικό όπλο στην προσπάθεια επικοινωνίας, προβολής και προώθησης προϊόντων ή υπηρεσιών, με στόχο υπάρχοντες ή νέους πελάτες, επισκέπτες και χρήστες. Με αυτόν τον τρόπο μπορούν να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις ώστε να συμβούν τα παρακάτω:

- Προώθηση υπηρεσιών ή προϊόντων με την χρήση της επιλεκτικής διαφήμισης.
- Δημιουργία σχέσεων με νέους συνεργάτες, δημιουργία νέων στρατηγικών επικοινωνίας και δημιουργία καναλιών συνεχούς επικοινωνίας.
- Δυνατότητα αλληλοεπίδρασης και ανατροφοδότησης, ακόμα και μέσω άλλων υπερσυνδέσμων και ιστότοπων (Καμαράς, 2010⁷)

Ένα πλήρες ηλεκτρονικό δίκτυο που βασίζεται στα κοινωνικά μέσα επικοινωνίας μπορεί να προσφέρει:

- Ικανοποιητική εκμετάλλευση πληροφοριών

- Ικανοποιητική εκμετάλλευση γνώσης
- Αναγνωσιμότητα και ανάδειξη κοινωνικού status
- Ανταγωνιστικότητα
- Μείωση των χρόνων επικοινωνίας μεταξύ των μελών
- Αποτελεσματικότερη εσωτερική εμπειρογνωμοσύνη
- Αποτελεσματικότερη προώθηση του ενεργητικού της επιχείρησης
- Μεγαλύτερο ποσοστό συμμετοχής υπαλλήλων, νέων μελών, συνεργατών και άλλων χρηστών
- Ανοιχτή και γρήγορη επικοινωνία με το κοινό (Καμαράς, 2010⁷).

1.6. Δυνατότητες διαδικτύου για ευπαθείς κοινωνικές ομάδες

Σε αρκετές μελέτες παρουσιάζονται χρήση των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) για την καθημερινότητα των ΑμεΑ και των ατόμων τρίτης ηλικίας . Βασικά συμπεράσματα προκύπτουν από διαφορές μελέτες της όσον αφορά το πεδίο ηλεκτρονικής πρόσβασιμότητας (e-accessibility), τα οποία παρουσιάζονται στην συνέχεια:

-Γίνεται προσπάθεια για προτυποποίηση των συσκευών και εφαρμογών νέας τεχνολογίας, προκειμένου να είναι προσβάσιμες από όλους (τόσο από ΑμεΑ όσο και από ηλικιωμένους). Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η πρωτοβουλία «Design for All» και το Web Accessibility Initiative (WAI).

-Η βασική φιλοσοφία είναι η δημιουργική χρησιμοποίηση των ΤΠΕ για την κάλυψη των αναγκών των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

-Η χρήση των ΤΠΕ μπορεί να συμβάλλει στην βελτίωση των συνθηκών εργασίας, αλλά και στην επιμήκυνση του χρόνου παραμονής στην εργασία (Καμαράς, 2010 ⁷).

Η ηλεκτρονική προσβασιμότητα των ΑμεΑ και των ατόμων τρίτης ηλικίας επικεντρώνεται στους παρακάτω τομείς:

-Μετακινήσεις: Πληροφορίες για στάσεις λεωφορείων, τρένο, μετρό, αεροδρόμιο.

-Τουρισμό και ψυχαγωγία: Πληροφορίες για ξενοδοχεία, αθλητικά κέντρα, μουσεία και μνημεία

-Υπηρεσίες προσωπικής υποστήριξης: ηλεκτρονική βοήθεια (πληροφορίες μέσω κινητών ασύρματων συσκευών).

-Εκπαίδευση: Ανάπτυξη ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών, προσβάσιμες απ' όλους και από παντού.

-Κοινωνική συμμετοχή: Κυβερνητικές ιστοσελίδες μέσω των οποίων να παρέχεται η δυνατότητα να εκφράσουν την γνώμη τους για ζητήματα επικαιρότητας.

-Δημόσιες ηλεκτρονικές υπηρεσίες και ηλεκτρονικές υπηρεσίες γενικότερα.

Η ανάπτυξη ηλεκτρονικών υπηρεσιών δεν αρκεί βέβαια από μόνη της, αποτελεί σίγουρα όμως το πρώτο βήμα. Πρέπει παράλληλα να αναπτύσσονται και ηλεκτρονικές υπηρεσίες που να καλύπτουν πιο εξειδικευμένες ανάγκες - με άλλα λόγια, ιστοσελίδες που να καλύπτουν ανάγκες ανά κατηγορία αναπηρίας. Όσον αφορά τους μετανάστες, από τις μελέτες που συλλέχτηκαν συμπεραίνεται ότι το ψηφιακό χάσμα είναι μεγαλύτερο για τους μετανάστες σε σύγκριση με τους πολίτες ενός κράτους μέλους καθώς:

-οι περισσότερες χώρες από τις οποίες προέρχονται οι μετανάστες προς την Ευρώπη δεν είναι τεχνολογικά προοδευμένες. Είναι επομένως λογικό ότι αυτοί οι μετανάστες δεν είναι συνηθισμένοι στη χρήση ΤΠΕ.

-με δεδομένο ότι το ψηφιακό χάσμα συνδέεται γενικά με πληθυσμιακές ομάδες χαμηλού εισοδήματος και χαμηλού επιπέδου εκπαίδευσης, είναι λογικό ότι το ψηφιακό χάσμα για τους μετανάστες είναι πολύ εντονότερο σε σχέση με το γηγενή πληθυσμό (Καμαράς, 2010⁷).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΣΥΝΕΙΣΦΟΡΑ ΣΤΑ ΑΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

2.1. Γενικά για την συνεισφορά.

Ως μαθητές με ειδικές ανάγκες θεωρούμε αυτούς οι οποίοι εξαιτίας μιας δυσκολίας ή ανικανότητας που παρουσιάζουν, απαιτούν ειδική εκπαίδευση για μπορέσουν να αποδώσουν το μέγιστο των δυνατοτήτων τους. Αυτές οι δυσκολίες μπορεί να ποικίλουν στον τύπο, τον αριθμό, την αιτία και το βαθμό στον οποίο παρουσιάζονται. Μπορεί να είναι μαθησιακές, κοινωνικές ή και συμπεριφοράς. Μαθητές στο στάδιο της βασικής εκπαίδευσης ή με μαθησιακές δυσκολίες, μαθαίνουν να λειτουργούν στην τάξη τους με έναν από τους ακόλουθους τρόπους: τα καταφέρνουν καλά σε μια προφορική / ακουστική προσέγγιση της μάθησης ή απομονώνονται από την τάξη και το μάθημα, παρουσιάζοντας προβλήματα στη συμπεριφορά. Τα περισσότερα μαθήματα διδάσκονται με ένα συνδυασμό οπτικών και ακουστικών μέσων, χρησιμοποιώντας συχνά το μαυροπίνακα ή κάποιο προβολέα με τη συνοδεία διάλεξης από το δάσκαλο (Ζωντανός & Πατραγκού, 2001⁶). Κατά τη διάρκεια ενός τέτοιου μαθήματος, οι μαθητές με ειδικές ανάγκες δαπανούν πολύ χρόνο για να αντιγράψουν το μάθημα στο τετράδιο και δυσκολεύονται να συγκεντρωθούν στο δάσκαλο που δίνει εξηγήσεις ή στη συζήτηση με τους υπόλοιπους μαθητές. Έτσι, όχι μόνον χάνουν πολύτιμη πληροφορία σχετικά με το μάθημα, αλλά και την ευκαιρία να συμμετέχουν.

Οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν να αναπτύξουν στρατηγικές και εργαλεία που αγγίζουν μαθητές με μοναδικές και ειδικές μαθησιακές ανάγκες. Πολλές από αυτές τις εκπαιδευτικές μεθόδους, ακόμα και για τις ανάγκες μαθητών με οπτικές, ακουστικές δυσκολίες ή με άλλες ειδικές ανάγκες, μπορούν να βελτιωθούν όταν η παράδοση του μαθήματος και οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες συνδυάζονται με τη χρήση του διαδραστικού πίνακα.

Οι οπτικοί μαθητές μπορούν να επωφεληθούν από τις σημειώσεις που μπορούν να ληφθούν πάνω στο διαδραστικό πίνακα, και επιπλέον με τα διαγράμματα και το χειρισμό συμβόλων και αντικειμένων. Η εύκολη χρήση του διαδραστικού πίνακα

επιτρέπει τους μαθητές να δουν αυτά που έγραψαν και τα αντικείμενα που δημιούργησαν. Οι κιναισθητικοί μαθητές είναι συνήθως δύσκολο να λάβουν ενεργά μέρος στις τυπικές δραστηριότητες της τάξης που έχουν συνήθως απαιτήσεις οπτικής ή ακουστικής φύσεως (Κουρουπέτρογλου & Λιάλιου, 2000 ¹⁰).

Εικόνα 3. Η χρήση του διαδραστικού πίνακα για μαθητές με ειδικές ανάγκες

Μπορούν να ενδυναμώσουν τη μάθηση τους μέσω ασκήσεων που περιλαμβάνουν την αφή, την κίνηση και το χώρο που τους προσφέρει ο διαδραστικός πίνακας. Οι μαθητές με δυσκολίες ακοής βασίζονται στην οπτική μάθηση και ο διαδραστικός πίνακας διευκολύνει την παρουσίαση οπτικού υλικού με την ταυτόχρονη χρήση νοηματικής γλώσσας μπροστά στους μαθητές. Οι μαθητές με δυσκολίες όρασης μπορούν να χειριστούν αντικείμενα και να χρησιμοποιήσουν μεγάλα γράμματα στην επιφάνεια του διαδραστικού πίνακα και να λάβουν μέρος στο μάθημα που είναι βασισμένο στον υπολογιστή, με τέτοιο τρόπο που δεν είναι δυνατόν να γίνει σε μικρότερη οθόνη. Η χρήση κειμένου και εικόνων, κινούμενων εικόνων και βίντεο προωθεί την οπτική μάθηση. Η διάδραση και τα οπτικά μέσα που χρησιμοποιούνται λειτουργούν συμπληρωματικά για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες. Έρευνες σε

κουφά και δίγλωσσα παιδιά σχετικά με τις εμπειρίες που είχαν με το διαδραστικό πίνακα, έδειξαν ότι οι παρουσιάσεις σε ένα διαδραστικό πίνακα βοήθησαν στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης και της υπερηφάνειας (Κουρουπέτρογλου & Λιάλιου, 2000¹⁰).

Ασφαλώς οι νέες τεχνολογίες δημιουργούν ευκαιρίες και απειλές για την κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία. Ωστόσο ο ρόλος τους δεν πρέπει να υπερεκτιμάται προς καμία κατεύθυνση αυτή των ευκαιριών. Και στο παρελθόν και σήμερα, αλλά πιστεύουμε και στο μέλλον οι βασικές αιτίες του κοινωνικού αποκλεισμού αλλάζουν σε βαθύτερα αίτια συγκρότησης και λειτουργίας της κοινωνίας. Η διαρκής και μονότονη επίκληση των νέων τεχνολογιών ότι ως «ο από μηχανής θεός» θα απομακρύνει τις διακρίσεις και θα επιλύσει όλα τα προβλήματα, φαίνεται να κινείται σε μία μόνο πλευρά της πραγματικότητας και μάλιστα όχι τη σημαντικότερη όσον αφορά τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σε κάθε περίπτωση η δυνατότητα αξιοποίησης των νέων τεχνολογιών έχει προϋποθέσεις.

Οι προϋποθέσεις αυτές είναι:

- Η παραγωγή προσβάσιμων τεχνολογιών,
- Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις νέες τεχνολογίες με την οικονομική έννοια του όρου, (μέσω επιδότησης κ.λπ.).

Η εκπαίδευση είναι ένας παράγοντας που επηρεάζει την ένταξη στην αγορά εργασίας, πλάι, όμως, σε πολλούς άλλους όπως είναι αυτή καθ' εαυτή η ύπαρξη θέσεων εργασίας, οι προκαταλήψεις των εργοδοτών, η έλλειψη προσβασιμότητας του εργασιακού χώρου και των τεχνικών βοηθημάτων, η ύπαρξη «επιδομάτων- παγίδων» που αποτρέπουν τα άτομα με αναπηρία να αναλάβουν εργασία πλήρους ή μερικής απασχόλησης χωρίς να χάσουν την αναγκαία υποστήριξη του εισοδήματός τους, κ.ά. (Πολίτη, 2003¹³)

Οι οδηγίες και τα κριτήρια επιτυχίας οργανώνονται γύρω από τις ακόλουθες τέσσερις αρχές, οι οποίες θέτουν τις απαραίτητες βάσεις για οποιονδήποτε έχει πρόσβαση και χρησιμοποιεί περιεχόμενο στον Ιστό.

Οποιοσδήποτε πάροχος του Παγκόσμιου Ιστού πρέπει να προσφέρει περιεχόμενο που να ικανοποιεί τα παρακάτω :

1. Αντιληπτό - Το περιεχόμενο και τα στοιχεία της όποιας διεπαφής περιέχονται, πρέπει να παρουσιάζονται στους τελικούς χρήστες με τρόπους που είναι σε αυτούς αντιληπτοί.
 - Αυτό σημαίνει ότι οι χρήστες πρέπει να είναι σε θέση με κάποιο τρόπο να αντιλαμβάνονται τις πληροφορίες που τους παρουσιάζονται (δεν μπορεί να είναι αόρατες για όλες τις αισθήσεις τους)
2. Λειτουργικό - Τα συστατικά στοιχεία της διεπαφής και η πλοήγηση πρέπει να είναι λειτουργικά.
 - Αυτό σημαίνει ότι οι χρήστες πρέπει να είναι σε θέση να χρησιμοποιούν αποδοτικά την προσφερόμενη λειτουργικότητα (η διεπαφή δεν μπορεί να απαιτεί χειρισμό που να μην μπορεί να εκτελέσει ένας χρήστης)
3. Κατανοητό - Το περιεχόμενο και η παρεχόμενη λειτουργικότητα μέσω μίας διεπαφής χρήστη πρέπει να είναι κατανοητές.
 - Αυτό σημαίνει ότι οι χρήστες πρέπει να είναι σε θέση να κατανοήσουν τις πληροφορίες, καθώς και τη λειτουργία της διεπαφής (το περιεχόμενο ή η όποια λειτουργία δεν μπορεί να επεκτείνεται πέραν της κατανόησής τους)
4. Εύρωστο - Το περιεχόμενο πρέπει να είναι αρκετά σταθερό, έχοντας δηλαδή τέτοια μορφή που να μπορεί να ερμηνευθεί αξιόπιστα από ένα ευρύ φάσμα πρακτόρων χρήστη, συμπεριλαμβανομένων και των υποστηρικτικών τεχνολογιών.
 - Αυτό σημαίνει ότι οι χρήστες πρέπει να είναι σε θέση να έχουν συνεχώς πρόσβαση στο περιεχόμενο καθώς οι τεχνολογίες προοδεύουν (δηλαδή καθώς εξελίσσονται οι τεχνολογίες και οι πράκτορες χρήστη, το περιεχόμενο πρέπει να παραμένει προσβάσιμο και αναγνώσιμο από αυτά)

Εάν οποιοδήποτε από τις παραπάνω βασικές αρχές δεν ισχύει, τότε οι χρήστες με αναπηρία δεν μπορούν να χρησιμοποιήσουν τον Ιστό (Καμαράς, 2010⁷).

Σε κάθε μία από τις αρχές υπάρχουν οδηγίες και κριτήρια επιτυχίας που βοηθούν στην υιοθέτηση αυτών των αρχών, και ως αποτέλεσμα τη χρήση περιεχομένου από ΑμεΑ. Υπάρχουν επίσης πολλές γενικές οδηγίες χρηστικότητας που καθιστούν το περιεχόμενο περισσότερο εύχρηστο από όλους, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία.

2.2. Λογισμικό για άτομα με αναπηρίες

Παρακάτω παρουσιάζεται πίνακας με τα σπουδαιότερα λογισμικά που προσφέρονται για άτομα με ειδικές ανάγκες και στην συνέχεια ακολουθεί ο σχολιασμός τους:

Πρόγραμμα/ Λογισμικό	Κατηγορίες Ευπαθών ομάδων	Διαθέσιμες Εφαρμογές	Διαθέσιμη η στο WEB	Χρέωση
Σύστημα Μετατροπής Κειμένου σε Σύνθετη Ομιλία	-Τυφλοί -Τετραπληγικοί -Παραπληγικοί -Άτομα με μαθησιακές δυσκολίες -Μετανάστες -Ηλικιωμένοι	Ξενόγλωσσες Ναι Ελληνικές Όχι	Ναι	-Επί πληρωμή (για αξιόπιστα λογισμικά) -Δωρεάν (λιγότερο αξιόπιστα λογισμικά)
ΦωνΑισθησία Mobile	-Τυφλοί -Τετραπληγικοί -Παραπληγικοί -Άτομα με μαθησιακές δυσκολίες -Μετανάστες -Ηλικιωμένοι	Ναι	Ναι	Επί πληρωμή
CHATBOX	-Κωφάλαλοι -Τυφλοί -Τετραπληγικοί -Παραπληγικοί	Ξεχωριστή συσκευή	Όχι	Επί πληρωμή
MicroWorlds 2000	Παιδιά με αναπτυξιακές και νοητικές διαταραχές	Όχι	Ναι	Επί πληρωμή

Communicate In Print 2	-Παιδιά με αναπτυξιακές και νοητικές διαταραχές -Παιδιά με διαταραχές επικοινωνίας (δυσλεξία)	Όχι	Ναι	Επί πληρωμή
KON ZEN	-Παιδιά με αναπτυξιακές και νοητικές διαταραχές -Παιδιά με διαταραχές επικοινωνίας (δυσλεξία)	Όχι	Ναι	Επί πληρωμή
Αναγνωριστές ομιλίας	-Τυφλοί -Τετραπληγικοί -Παραπληγικοί -Άτομα με μαθησιακές δυσκολίες -Μετανάστες -Ηλικιωμένοι	Ναι	Ναι	Επί πληρωμή

Αναγνώστες οθόνης	-Τυφλοί -Τετραπληγικοί -Παραπληγικοί -Άτομα με μαθησιακές δυσκολίες -Μετανάστες -Ηλικιωμένοι	Ναι	Όχι	Επί πληρωμή
Connect Outloud	Τυφλοί	Όχι	Ναι	Επί πληρωμή
PIAF	Τυφλοί	Ξεχωριστή συσκευή	Όχι	Επί πληρωμή

2.2.1. Μετατροπείς κειμένου σε ομιλία

Το σύστημα Μετατροπής Κειμένου σε Σύνθετη Ομιλία είναι μια εφαρμογή λογισμικού η οποία εκφωνεί οποιοδήποτε κείμενο σε πραγματικό χρόνο (χωρίς να χρειάζεται προ-ηχογράφηση). Τα τελευταία χρόνια, η ενσωμάτωση προηγμένων μοντέλων προσωδιακών χαρακτηριστικών έκανε αρκετά φυσική την παραγόμενη συνθετική ομιλία. Είναι σημαντικό να υποστηρίζει σωστά την ελληνική γλώσσα και σε πολλές περιπτώσεις ταυτόχρονα και την αγγλική. Σήμερα διατίθεται λογισμικό Μετατροπής Κειμένου σε Ελληνική Ομιλία και για φορητά τηλέφωνα. Ειδικά σχεδιασμένο για άτομα με προβλήματα στην όραση, την επιδεξιότητα και στην επικοινωνία (Καμαράς, 2010⁷).

2.2.2. ΦωνΑισθησία Mobile

Λογισμικό μετατροπής κειμένου σε ομιλία για κινητά τηλέφωνα και συσκευές χειρός. Συμβατό με λειτουργικά συστήματα: Symbian OS, Windows CE και Windows Mobile 2003 (PocketPC και Smartphone). Διαθέτει Αναλυτή Εκφοράς Ειδικών Στοιχείων (π.χ αριθμοί τηλεφώνων από τους Ελληνικούς Telecom Operators, Greeklish που οφείλονται στο αριθμητικό πληκτρολόγιο των κινητών συσκευών) και

υποστηρίζει πλήρως τα ελληνικά και τα αγγλικά. Απαιτεί την εγκατάσταση Αναγνώστη Οθόνης ή Μεγεθυντή Οθόνης, όπως MobileSpeak και MobileMagnifier στη συσκευή, διευκολύνοντας έτσι τη πλοήγηση, ανάγνωση μηνυμάτων κ.α. (Καμαράς, 2010⁷).

2.2.3. Συστήματα Εναλλακτικής Επικοινωνίας

Τα συστήματα εναλλακτικής επικοινωνίας απευθύνονται σε χρήστες που έχουν δυσκολία με την ομιλία τους ή σε χρήστες με νοητικά προβλήματα. Μπορεί να αποτελούνται από λογισμικό που εγκαθίσταται σε υπολογιστή με οθόνη αφής ή με διακόπτες. Ο χρήστης έχει τη δυνατότητα να πληκτρολογήσει κείμενο και να το δει ή να το ακούσει ο συνομιλητής του. Επιπλέον ο χρήστης αντί να πληκτρολογεί κείμενο να έχει μπροστά του εικόνες του πραγματικού κόσμου ή ειδικά σύμβολα κάποιας συμβολικής γλώσσας επικοινωνίας. Μπορεί να συνδυάσει τις εικόνες ή τα σύμβολα και να κάνει μία πρόταση. Είναι ειδικά σχεδιασμένο για άτομα που έχουν πρόβλημα στην ακοή ή στην επικοινωνία.

Η CHATBOX είναι μια ελαφριά φορητή συσκευή εναλλακτικής επικοινωνίας. Έχει την δυνατότητα να ηχογραφήσει 10 λεπτά και να επιλέξει τέσσερα επίπεδα. Επιπλέον, υπάρχει ένα ταμπλό με εικόνες που ο χρήστης μπορεί να αντιστοιχίσει σε ένα ήχο. Δεν υπάρχει κανένας περιορισμός στο χρονικό του κάθε μηνύματος αρκεί να μην ξεπερνά συνολικά τα 10 λεπτά (Καμαράς, 2010⁷).

2.2.4. MicroWorlds 2000

Το Microworld 2000 αποτελεί ένα οπτικά εντυπωσιακό και ελκυστικό λογισμικό, σχεδιασμένο έτσι ώστε να αναπτύσσει ένα ευρύ φάσμα δεξιοτήτων για παιδιά προσχολικής ηλικίας ή για παιδιά με ιδιαίτερες ανάγκες. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί με διαφορετικές συσκευές εισόδου (πληκτρολόγιο, εξωτερικούς διακόπτες, ποντίκι, οθόνη αφής, εννοιολογικό πληκτρολόγιο). Ο εκπαιδευτής έχει τον πλήρη έλεγχο των δραστηριοτήτων που χρησιμοποιηθεί κάθε παιδί. Το Microworld 2000 επιτρέπει στα παιδιά να εξερευνήσουν ένα πλήθος διαδραστικών δραστηριοτήτων σε πολύχρωμα περιβάλλοντα, να προχωρήσουν σταδιακά από απλές δραστηριότητες συσχέτισης σε πιο πολύπλοκα προβλήματα λήψης αποφάσεων, να αναπτύξουν βασικές δεξιότητες

πληκτρολογίου, ποντικιού και χρήσης διακοπών, να ακούν και να ερμηνεύουν πληροφορίες μέσα από διασκεδαστικούς και ζωντανούς χαρακτήρες. Το MicroWorlds 2000 περιέχει 8 διαφορετικές δραστηριότητες που βοηθούν στην ανάπτυξη θεμελιωδών δεξιοτήτων μέσα από ένα ζωντανό και εντυπωσιακό μικρόκοσμο (Καμαράς, 2010⁷).

2.2.5. To Communicate In Print 2

Είναι ένα ευέλικτο πρόγραμμα επεξεργασίας εικόνας και κειμένου, που υποστηρίζει επιπλέον σύμβολα για τη δημιουργία βιβλίων, φύλλων εργασίας και αφισών. Ανταποκρίνεται στις ποικίλες ανάγκες μαθητών που φοιτούν σε τάξεις ένταξης, όσο και σε ειδικές τάξεις και κέντρα. Το Communicate In Print 2, περιλαμβάνει: -Το συμβολικό σύστημα Rebus.

-7500 σχέδια που υποστηρίζουν την ανάγνωση και τη γραφή.

- 1500 έγχρωμες εικόνες για εικονογράφηση.

- Ευέλικτη διάταξη.

Η αλλαγή μεγέθους και η μετακίνηση του κειμένου και των πλαισίων είναι πολύ εύκολη. «Συννεφάκια ομιλίας» κάνουν το διάλογο πιο ζωντανό. Το Communicate In Print 2 δίνει τη δυνατότητα προσθήκης συμβόλων στο γραπτό κείμενο. Αυτό βοηθά πολύ όσους δυσκολεύονται να γράψουν και να διαβάσουν και είναι ιδανικό για τη δημιουργία διαφοροποιημένου υλικού προς μάθηση. Ο «εικονικός διορθωτής κειμένου» παρουσιάζει εναλλακτικές λέξεις, απεικονίζοντας εικόνες. Οι έγχρωμες εικόνες έχουν ενσωματωμένο browser και μπορούν να συνδυάσουν για να σχηματίσουν μία σύνθετη εικόνα. Περιστρέψτε ή «αναποδογυρίστε» αντικείμενα, κάντε επεξεργασία στα χρώματα τους. Η ομιλία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να βοηθήσει στο γραπτό λόγο. Επίσης, το κείμενο που γράφτηκε, μπορεί στη συνέχεια να εκφωνηθεί. Δημιουργήστε ένα βιβλίο και το Communicate In Print 2 το σελιδοποιήσει αυτόματα. Χρησιμοποιήστε τα αντίστοιχα πλαίσια για να φτιάξετε κάρτες διδασκαλίας μαθητών. Φτιάξτε καινούριες επιφάνειες και μέσα από πρότυπα επιφανειών για να γράψουν οι μαθητές. Οι δυνατότητες είναι απεριόριστες (Καμαράς, 2010⁷).

2.2.6. KON ZEN (απεριόριστοι χρήστες)

Το KON ZEN είναι πρόγραμμα ενίσχυσης της συγκέντρωσης και γνωστικών δεξιοτήτων με τη χρήση οπτικών ερεθισμάτων μέσω ασκήσεων όπως το Matching pairs, το Quick fit και το Flash figures. Τα τρία αυτά παιχνίδια έχουν μεγάλο βαθμό προσαρμοστικότητας στο επίπεδο, αλλά γεωμετρικά σχήματα πρέπει να ταυτιστούν. Για τα πιο προχωρημένα επίπεδα, χρησιμοποιούνται και πολύπλοκα και περισσότερα σε αριθμό σχήματα. Τα σχήματα μπορούν να αντικατασταθούν από γράμματα ή αριθμούς. Στόχος είναι η εξάσκηση της οπτικής διάκρισης, του προσανατολισμού στο χώρο, της προσοχής, της ταχύτητας, της βραχυπρόθεσμης μνήμης. Στοιχεία που αφορούν την πρόοδο του κάθε χρήστη μπορούν να καταγραφούν και να αποθηκευτούν. Το λογισμικό είναι συμβατό με τη χρήση του ποντικιού και έχει τρεις εξωτερικούς διακόπτες (Καμαράς, 2010⁷).

2.2.7. Αναγνωριστές ομιλίας

Τα Συστήματα Αναγνώρισης Ομιλίας επιτρέπουν την εισαγωγή κειμένου αντί της πληκτρολόγησης σε Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές αλλά και σε φορητές συσκευές. Διακρίνονται σε συστήματα υπαγόρευσης και σε συστήματα εντολών και ελέγχου. Ειδικά σχεδιασμένο για άτομα με προβλήματα επιδεξιότητας και προβλήματα όρασης (Καμαράς, 2010⁷).

2.2.8. Αναγνώστες οθόνης

Ο αναγνώστης οθόνης εντοπίζει όλες τις μορφές κειμένου (ορατές ή κρυφές) στο γραφικό περιβάλλον χρήστη (εικονίδια, κουμπιά, κατάλογοι επιλογών, πλαίσιο διαλόγου, λίστες, πλαίσια μηνυμάτων) ενός Ηλεκτρονικού Υπολογιστή και τις στέλνει στο σύστημα Μετατροπής Κειμένου σε Ομιλία, έτσι ώστε ο χρήστης να αντιλαμβάνεται ακουστικά το γραφικό περιβάλλον, να μπορεί να πλοηγείται με ακουστική υποβοήθηση σε αυτό και να ακούει το κείμενο. Επίσης, κάποιοι αναγνώστες οθόνης μπορούν να οδηγήσουν και οθόνες Braille. Ο χρήστης αντιλαμβάνεται ακουστικά ή και οπτικά τους γραφικούς χαρακτήρες και το γραφικό περιβάλλον. Επίσης, ο χρήστης μπορεί να λαμβάνει ακουστική επαλήθευση των χαρακτήρων που πληκτρολογεί. Σήμερα διατίθενται αναγνώστες οθόνης και για

υπολογιστές παλάμης και για φορητά τηλέφωνα. Ο αναγνώστης οθόνης μπορεί να έχει την δυνατότητα να υποστηρίζει αρκετές γλώσσες, να υποστηρίζει αρκετές γλώσσες καθώς και δημοφιλείς εφαρμογές γραφείου. Ένα από τα τεχνικά χαρακτηριστικά του είναι ότι λειτουργεί με hotkeys. Είναι ιδικό για άτομα με προβλήματα όρασης (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008 ¹⁵).

2.2.9. Connect Outloud

Το Connect Outloud αποτελεί μια απλή εφαρμογή που απευθύνεται στον νέο χρήστη αφού συνδυάζει τα βασικά χαρακτηριστικά του JAWS με την πιο χαμηλή τιμή και δίνει στο χρήστη με προβλήματα όρασης την δυνατότητα να δουλέψει στον υπολογιστή του, κάνοντας δυνατή την πρόσβαση στο Internet, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και παρέχοντας λύση επεξεργαστή κειμένου με την εφαρμογή FS Editor που το συνοδεύει. Υποστηρίζοντας μόνο τα παραπάνω και τις βασικές εφαρμογές που περιέχονται στο λειτουργικό μπορούμε να θεωρήσουμε ότι είναι ένα JAWS με περιορισμένες δυνατότητες πρόσβασης. Το Connect Outloud έχει εκτεταμένη υποστήριξη των βασικών εφαρμογών Internet και υποστηρίζει την ελληνική γλώσσα. Εκφωνεί κάθε κείμενο που εμφανίζεται στην οθόνη. Το Connect Outloud υποστηρίζει όλες τις γνωστές οθόνες Braille (Καμαράς, 2010 ⁷).

2.2.10. Μηχανές απτικών διαγραμμάτων

Παράγουν τρισδιάστατα διαγράμματα σε ειδικό «εξογκούμενο» χαρτί. Μπορεί να συνδεθεί και σε Ηλεκτρονικό Υπολογιστή σαν κοινός εκτυπωτής διαγραμμάτων. Ειδικά σχεδιασμένο για άτομα που έχουν προβλήματα όρασης.

Το PIAF είναι μια απλή στη χρήση συσκευή παραγωγής ανάγλυφων γραφικών για εκπαιδευτικούς κυρίως σκοπούς. Μπορούμε να παρομοιάσουμε την λειτουργία του με αυτή ενός φωτοτυπικού. Η διαφορά έγκειται στο ότι το αντίγραφο είναι ανάγλυφο. Για την εκτύπωση χρησιμοποιείται θερμοευαίσθητο μικροκαψούλικό χαρτί. Μπορεί λοιπόν με εύκολο τρόπο να χρησιμοποιηθεί για την εκμάθηση απλών σχημάτων και εννοιών και εξοικείωσης με το χειρόγραφο κείμενο και την υπογραφή. Είναι επίσης δυνατή η χρήση του για παραγωγή μικρών ανάγλυφων χαρτιών περιορισμένης δυνατότητας όπως για παράδειγμα τον ανάγλυφο χάρτη. Επίσης με την βοήθεια του

PIAF μπορεί κάποιος να αντιληφθεί τη διάταξη των αντικειμένων που προβάλλονται στην οθόνη του υπολογιστή όπως και κάθε άλλη σχετικά πολύπλοκη δισδιάστατη διάταξη (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΩΝ

Η σύγχρονη εποχή «θέλει» τον παγκόσμιο ιστό ως το πλέον ισχυρό μέσο μαζικής ενημέρωσης των επόμενων δεκαετιών. Μένει να αποδειχθεί. Το βέβαιον είναι ότι η διαδικτυακή επικοινωνία και ενημέρωση κατακτά με γοργά αυξανόμενους ρυθμούς ολοένα και πιο διευρυνόμενο πεδίο. Εντός της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, το αναπηρικό κίνημα στην Ελλάδα έχει πραγματοποιήσει σημαντικά βήματα αξιοποίησης του Διαδικτύου, προς όφελος των αγώνων και των διεκδικήσεων των ανθρώπων με αναπηρία. Ο διαδικτυακός τόπος (site) της Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) είναι πλήρως οργανωμένος, προσβάσιμος σε όλους τους χρήστες με αναπηρία, προσφέρει όλη εκείνη την ενημέρωση που τον καθιστά πόλο - στρατηγικό σημείο αναφοράς των κατευθυντηρίων γραμμών δράσης του οργανωμένου αναπηρικού κινήματος. Είτε διαθέτοντας σημαντικό υλικό (περιοδικό «Θέματα Αναπηρίας», Ενημερωτικά Δελτία, ανακοινώσεις - δελτία τύπου), είτε αναπτύσσοντας διαδραστική σχέση επικοινωνίας σε καθημερινή βάση με όσους ενδιαφέρονται για την πορεία των αναπηρικών διεκδικήσεων ανθρώπους με αναπηρία και μη (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵).

Σε επίπεδο συλλόγων – σωματείων τοπικής εμβέλειας έχουν επίσης γίνει σημαντικά βήματα, μοιάζει βέβαιον ότι η δυνατότητα διαδικτυακής επικοινωνίας (αναγκαιότητα στους καιρούς μας) σύντομα αποτελεί πανελλαδικό κεκτημένο για το αναπηρικό κίνημα σε όλες τις βαθμίδες του.

Προσπάθειες αξιοποίησης του Διαδικτύου, σχετιζόμενες με θέματα που αφορούν τους ανθρώπους με αναπηρία, παρατηρούνται και εκτός οργανωμένου αναπηρικού κινήματος. Το site www.disabled.gr – για παράδειγμα – από τις αρχές της προηγούμενης δεκαετίας εστιάζει σε ζητήματα αυτόνομης διαβίωσης που αφορούν τους ανθρώπους με παραπληγία και τετραπληγία (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵).

Σε γενικές γραμμές: Η πρόσβαση των θεμάτων αναπηρίας στο διαδικτυακό «μέσο» εξελίσσεται με γρήγορους ρυθμούς. Υπάρχει ένα σαφές πρόβλημα στην πρόσβαση των ΑμεΑ στο διαδίκτυο (το ποσοστό των ΑμεΑ – χρηστών Ηλεκτρονικών

Υπολογιστών, υπολείπεται του λεγόμενου γενικού μέσου όρου), πλην όμως αυτό είναι άλλης τάξεως πρόβλημα που δεν άπτεται της παρούσας επισκόπησης. Απομένει ως ζητούμενο, η ανάπτυξη όρων στρατηγικής στην μέσω διαδικτύου επικοινωνία, που επιφέρει το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα.

Υπολογίζεται ότι περίπου 37.000.000 άτομα στην ΕΕ έχουν χαρακτηριστεί μειονεκτικά άτομα και το μεγαλύτερο μέρος των ατόμων αυτών δεν έχει τη καταλληλότερη προσβασιμότητα στην πληροφόρηση που παρέχουν οι δημόσιες ιστοθέσεις. Στο πλαίσιο αυτό οι εθνικές διοικήσεις πρέπει να επιδιώκουν σταθερά τη βελτίωση της προσβασιμότητας στις ιστοσελίδες τους και να διερευνούν νέους και καλύτερους τρόπους διάθεσης του περιεχομένου τους γενικά στα άτομα με ειδικές ανάγκες (Καμαράς, 2010⁷). Σε αυτό το πλαίσιο, με την από 25ης Σεπτεμβρίου 2001 επιστολή της, η Επιτροπή διεβίβασε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο την ανακοίνωσή της eEurope 2002 (Ηλεκτρονική Ευρώπη 2002): Προσβασιμότητα στις δημόσιες ιστοθέσεις και στο περιεχόμενό τους (COM(2001) 529 – 2002/2032(COS)). Στόχος της ανακοίνωσης είναι να αυξηθεί η πρόσβαση στις δημόσιες ιστοθέσεις για τα εκατομμύρια πολιτών με αναπηρία της ΕΕ και για τους ηλικιωμένους, ο αριθμός των οποίων αυξάνεται διαρκώς. Οι ομάδες αυτές κινδυνεύουν να αποκλειστούν από την πρόσβαση στις ιστοθέσεις λόγω τεχνικών φραγμών που μπορούν στην πλειοψηφία τους να αρθούν μέσω ειδικού σχεδιασμού ιστοθέσεων βάσει κανόνων για το περιεχόμενο, τη δομή και την κωδικοποίηση του περιεχομένου τους (Γρηγοριάδου, et al, 2003⁴).

Η Κοινοπραξία Παγκόσμιου Ιστού (W3C)/Πρωτοβουλία για την Προσβασιμότητα στον Παγκόσμιο Ιστό εκπόνησε με την υποστήριξη της Επιτροπής, στο πλαίσιο του Προγράμματος Έρευνας Εφαρμογών Τηλεματικής, ορισμένες κατευθυντήριες γραμμές (Κατευθυντήριες Γραμμές για την Προσβασιμότητα στον Παγκόσμιο Ιστό - WCAG 1.0 και 2.0) για τις μελλοντικές δραστηριότητες των σχεδιαστών ιστοθέσεων. Η W3C αναπτύσσει διαλειτουργικές τεχνολογίες (προδιαγραφές, κατευθυντήριες γραμμές, λογισμικό και εργαλεία) ούτως ώστε να καταστεί δυνατή η αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων του Παγκόσμιου Ιστού ως φόρουμ ενημέρωσης, εμπορίου, επικοινωνίας και συλλογικής κατανόησης. Η WAI επιδιώκει, σε συντονισμό με οργανισμούς ανά τον κόσμο, την προσβασιμότητα στον Παγκόσμιο Ιστό μέσω πέντε

τομέων: τεχνολογία, κατευθυντήριες γραμμές, εργαλεία, εκπαίδευση και εξάπλωση, έρευνα και ανάπτυξη (Καμαράς, 2010⁷).

Οι οδηγίες WCAG αναγνωρίζονται ως ένα de facto παγκόσμιο πρότυπο για τον σχεδιασμό προσιτών ιστοθέσεων. Συμβάλλουν στη βελτίωση της πρόσβασης στον Παγκόσμιο Ιστό μέσω του δημόσιου τομέα, και συγκεκριμένα των εφαρμογών για την eHealth (ηλεκτρονική υγεία), την eGovernment (ηλεκτρονική κυβέρνηση) και την eLearning (ηλεκτρονική μάθηση), ενώ συζητούνται και εξελίσσονται διαρκώς στο πλαίσιο της W3C-WAI. Τα μέλη της ΕΕ συμφώνησαν να ανταλλάσσουν πληροφορίες και να προβαίνουν σε συγκριτική αξιολόγηση της προόδου τους. Μια «ομάδα εμπειρογνομόνων για την ηλεκτρονική προσβασιμότητα (eAccessibility)» παρακολουθεί την πρόοδο όσον αφορά την προσβασιμότητα στον Παγκόσμιο Ιστό και τη βέλτιστη πρακτική στην ΕΕ. Στο πλαίσιο του σχεδίου δράσης eEurope προβλέπεται επίσης η υποχρεωτική επανεξέταση από την ΕΕ και τα μέλη της σχετικής νομοθεσίας και προτύπων ώστε να επιτευχθεί η συμμόρφωσή τους προς τις αρχές προσβασιμότητας, να εξασφαλιστεί η δημιουργία και η σύνδεση εθνικών κέντρων αριστείας στο πλαίσιο του δικτύου «σχεδιασμός για όλους» και να εκπονηθούν συστάσεις για ένα κοινοτικό πρόγραμμα σπουδών για σχεδιαστές και μηχανικούς.

Η διαθεσιμότητα ειδικού υλικού και λογισμικού, καθώς και η συμβατότητα των πληροφοριών με το υποβοηθητικό λογισμικό και το υλικό (απαιτήσεις προσβασιμότητας), δεν αποτελούν τις μοναδικές προϋποθέσεις για την πρόσβαση των ατόμων με ειδικές ανάγκες και των ηλικιωμένων: οι δεξιότητες του χρήστη είναι επίσης ζωτικής σημασίας. Σε αυτές δεν περιλαμβάνονται μόνον οι τεχνικές γνώσεις. Η λογική που διέπει μια ιστοθέση συνιστά ένα κρυφό εμπόδιο: η διάρθρωση των πληροφοριών πρέπει να είναι φιλική προς τον χρήστη, και ειδικά για όσους δεν είναι εξοικειωμένοι με τις τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών. Οι ιστοθέσεις δημόσιων πληροφοριών που αφορούν δημόσιες υπηρεσίες, ιδίως εκείνες που αφορούν άτομα με ειδικές ανάγκες και ηλικιωμένους πρέπει να είναι προσανατολισμένες στις ανάγκες των πελατών. Η διάρθρωση π.χ. των πληροφοριών για τις δημόσιες υπηρεσίες που εξυπηρετούν παιδιά με ειδικές ανάγκες μπορούσε να επιτρέψει να εντοπίζονται αμέσως τι είδους υπηρεσίες παρέχονται, για ποια αναπηρία και για ποια ηλικία (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵). Η ανακοίνωση καλύπτει

διάφορες κατηγορίες ανθρώπων, και είναι αδύνατον να προσδιοριστούν τα εμπόδια για καθεμία χωριστά.

Εντούτοις, μπορούν να καθοριστούν κάποια συγκεκριμένα στοιχεία για τις δύο ομάδες στόχους, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Όσον αφορά τους ηλικιωμένους, υφίσταται μεταξύ της νεότερης και της παλαιότερης γενιάς χάσμα ως προς τις δεξιότητες στον τομέα της πληροφορικής. Η συμμόρφωση προς τις "Κατευθυντήριες γραμμές" αποτελεί προϋπόθεση για την εγκατάσταση λογισμικού που πρόκειται να χρησιμοποιηθεί από ηλικιωμένους, π.χ. το λογισμικό πρέπει να προσφέρει τη δυνατότητα επιβράδυνσης της κίνησης των φωτεινών εικόνων ή τη δυνατότητα αποφυγής τους. Το χάσμα ως προς τις ψηφιακές δεξιότητες είναι μεταξύ των ατόμων με ειδικές ανάγκες και όσων δεν πάσχουν από αναπηρίες ακόμα μεγαλύτερο από ό,τι μεταξύ της νεότερης και της παλαιότερης γενιάς. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να καταβάλουν πολύ μεγαλύτερη προσπάθεια για να αποκτήσουν τις εν λόγω δεξιότητες. Προέρχονται μάλιστα συχνά από ομάδες με χαμηλότερα εισοδήματα. Οι δαπάνες με τις οποίες επιβαρύνονται για την πρόσβασή τους στο Διαδίκτυο είναι υψηλές και σε απόλυτες τιμές, λόγω του ειδικού εξοπλισμού (υποβοηθητικών συσκευών) που χρησιμοποιούν. Το ζήτημα γίνεται ακόμα πιο επιτακτικό δεδομένου ότι δεν έχουν πρόσβαση στις περισσότερες δημόσιες υπηρεσίες Διαδικτύου (Καμαράς, 2010⁷).

Χάρη στις νέες εξελίξεις στην τεχνολογία του λόγου πιθανόν να καταστεί δυνατή η αντικατάσταση των πληκτρολογίων από φωνητικές εντολές, κάτι που είναι χρήσιμο για τα άτομα με προβλήματα όρασης ή κινητικά. Έως ότου οι φωνητικές εντολές αρχίσουν να εφαρμόζονται ευρέως τα άτομα αυτά χρησιμοποιούν άλλες τεχνολογίες. Τα άτομα με προβλήματα όρασης χρειάζονται υλικό και λογισμικό που να επιτρέπει την εκφώνηση του κειμένου ή τη μετατροπή του στη γλώσσα Braille. Τα άτομα με κινητικά προβλήματα μπορούν να βοηθηθούν με ειδικά πληκτρολόγια. Για τα άτομα με προβλήματα ακοής υπάρχει επίσης διαθέσιμη τεχνολογία, για παράδειγμα ο υποτιτλισμός βίντεο και εικόνων (Καμαράς, 2010⁷).

Ο ρόλος των κυβερνήσεων είναι σημαντικός από την άποψη αυτή, επειδή επηρεάζουν τον προσανατολισμό της αγοράς ως «αρχικοί πελάτες» παραγγέλλοντας μόνον προσβάσιμες ιστοθέσεις. Για τα άτομα με γνωστικές αναπηρίες είναι αποφασιστικής σημασίας ο εργονομικός σχεδιασμός των πληροφοριών. Είναι

ουσιαστικά αδύνατον να υπάρξει μία και μοναδική παγκόσμια σύσταση για την εκπόνηση κειμένων κατανοητών από όλους. ήταν επομένως ευκταίο όσοι παρέχουν πληροφορίες σε άτομα με γνωστικές αναπηρίες να λαμβάνουν κατάρτιση ως προς τον τρόπο χρησιμοποίησης των χαρακτηριστικών του Διαδικτύου, καθώς και των δυνατοτήτων που διαθέτει ή όχι το εν λόγω μέσο. Εντούτοις, η προσβασιμότητα δεν εξαρτάται μόνον από τη συμμόρφωση προς τις κατευθυντήριες γραμμές της WAI.

Η πρόσβαση σε ορισμένες ιστοθέσεις προϋποθέτει την εγκατάσταση μιας νεότερης έκδοσης φυλλομετρητή, κάτι που δημιουργεί προβλήματα κυρίως στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι τυφλοί π.χ. χρησιμοποιούν ένα πακέτο ειδικού υλικού και λογισμικού το οποίο ανανεώνεται μετά την παρέλευση συγκεκριμένου χρόνου. Έχουν επομένως βάσιμους λόγους να μην ανανεώσουν το λογισμικό τους πριν παρέλθει ο χρόνος αυτός, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν προβλήματα πρόσβασης. Αξίζει τον κόπο να διερευνηθεί κατά πόσον στο μέλλον είναι δυνατή η επίτευξη πρόσβασης στο περιεχόμενο των ιστοθέσεων ανεξαρτήτως του είδους φυλλομετρητή. Εάν οι απαιτήσεις για προσβάσιμες ιστοθέσεις ενσωματωθούν εξαρχής στον σχεδιασμό των ιστοθέσεων δεν συνεπάγονται κανένα σχεδόν πρόσθετο κόστος.

Από τη διαβούλευση με σχεδιαστές ιστοθέσεων και παρόχους σχετικού περιεχομένου έχει προκύψει ότι η συμμόρφωση προς τις "Κατευθυντήριες γραμμές" δεν συνεπάγεται οικονομική επιβάρυνση, αλλά, κι αν ακόμα υπάρξει κάποια επιβάρυνση, είναι τόσο μικρή που δεν οδηγεί παρά σε οριακή αύξηση του κόστους δημιουργίας των ιστοθέσεων. Η ενσωμάτωση κριτηρίων προσβασιμότητας των ατόμων με ειδικές ανάγκες και των ηλικιωμένων στον σχεδιασμό των προϊόντων είναι πιο αποτελεσματική από άποψη κόστους από τον εκ των υστέρων νέο σχεδιασμό ιστοθέσεων και συναφούς τεχνολογίας. Εντούτοις, ο εισηγητής ζητεί από την Επιτροπή να εξακριβώσει την οικονομική δυνατότητα κάλυψης του κόστους της συμμόρφωσης προς τις "Κατευθυντήριες γραμμές", καθώς αυτό αποτελεί σημαντικό παράγοντα και για τον ιδιωτικό τομέα (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵).

Το πρότυπο WCAG , Web Content Accessibility Guidelines, ορίζει τις παραμέτρους ώστε μια ιστοσελίδα να χαρακτηρίζεται ως φιλική για ΑΜΕΑ. Η ύπαρξη μιας τέτοιας ιστοσελίδας διευκολύνει της πρόσβαση σε ανθρώπους με ειδικές ανάγκες , οι οποίοι μπορούν να πλοηγηθούν στην ιστοσελίδα σας με εύκολο τρόπο. Τα τελευταία χρόνια επιδοτούμενες ιστοσελίδες μέσω ΕΣΠΑ ζητάνε την συμβατότητα της ιστοσελίδας σύμφωνα με το πρότυπο WCAG. Υπάρχουν 3 επίπεδα WCAG το A , AA και AAA. Οι οδηγίες πλήρους εναρμόνισης με το πρότυπο WCAG 2.0 είναι πολλές και δεν είναι μια απλή διαδικασία που μπορεί να αναφερθεί σε λίγες γραμμές κειμένου. Πρόκειται για μια ολόκληρη φιλοσοφία και μια διαφορετική προσέγγιση, σε συνδυασμό με κάποιες τεχνολογίες που έχουν σκοπό την διευκόλυνση ατόμων με κάποια αναπηρία και με ειδικές ανάγκες. Πλήρη οδηγό σχετικά με την κατασκευή ιστοσελίδων για ΑμεΑ μπορείτε να βρείτε εδώ: WCAG 2.0. Συνοπτικά όμως αναφέρουμε τα παρακάτω:

-Η ιστοσελίδα πρέπει να παρέχει εναλλακτικό κείμενο για τα στοιχεία που δεν αποτελούν κείμενο (όπως οι εικόνες)

-Να παρέχονται λεζάντες και άλλες εναλλακτικές μορφές πληροφορίας, όπου υπάρχει multimedia στοιχείο.

-Δημιουργία περιεχομένου που να μπορεί να παρουσιαστεί με διαφορετικούς τρόπους, με την χρήση ειδικών βοηθητικών τεχνολογιών, χωρίς να χάνει το νόημά του, έτσι ώστε να μπορούν να το διαβάσουν άτομα με διαφορετικού είδους αναπηρία.

-Διευκόλυνση του επισκέπτη με ειδικές ανάγκες, να ακούσει ή να δει το περιεχόμενο, όπως με την χρήση screen-reader.

-Προσβάσιμο περιεχόμενο με την χρήση μόνο πληκτρολογίου αν χρειαστεί.

-Η ιστοσελίδα πρέπει να δίνει την δυνατότητα στον επισκέπτη να επιμηκύνει τον χρόνο που έχει περιθώριο για να δει κάτι.

-Το περιεχόμενο δεν πρέπει να προκαλεί επιληπτικές κρίσεις.

-Η ιστοσελίδα πρέπει να διευκολύνει τον χρήστη με ειδικές ανάγκες να περιηγηθεί, να αναζητήσει και να βρει το περιεχόμενο που επιθυμεί.

-Το κείμενο της ιστοσελίδας πρέπει να είναι ευανάγνωστο και κατανοητό.

-Το περιεχόμενο πρέπει να λειτουργεί με προβλέψιμο και αναμενόμενο τρόπο.

-Η ιστοσελίδα πρέπει να διευκολύνει τον χρήστη να αποφεύγει ή να διορθώνει ότι λάθη τυχόν κάνει (Καμαράς, 2010 ⁷).

Οι ιστοσελίδες κατασκευασμένες με προσβασιμότητα σε ΑμεΑ, φέρουν ως επακόλουθο και κάποια πλεονεκτήματα που ωφελούν γενικά την σελίδα. Λόγω της απλής δομής τους είναι πολύ πιο εύχρηστες για όλους, και αρκετά πιο γρήγορες στην φόρτιση. Επίσης τα ρομποτάκια της Google την κάνουν crawl πιο εύκολα και αυτό φέρνει καλύτερα αποτελέσματα στις κατατάξεις των αποτελεσμάτων της.

Όπως αναφέραμε προηγουμένως, η έννοια της προσβασιμότητας παραδοσιακά αφορά τη δυνατότητα προσπέλασης ενός χώρου, και συγκεκριμένα τη δυνατότητα των ΑμεΑ να κινούνται στο δομημένο περιβάλλον. Σήμερα, η κατανόηση των απαιτήσεων των ΑμεΑ έχει επιφέρει σημαντικές βελτιώσεις τόσο στην αρχιτεκτονική σχεδίαση όσο και στην κατασκευή κτιρίων και στη διαμόρφωση χώρων. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, λόγω της ραγδαίας εξέλιξης των τεχνολογιών της πληροφορικής και των τηλεπικοινωνιών, το πρόβλημα της προσβασιμότητας επανεμφανίζεται και συνίσταται στη δυνατότητα αξιοποίησης από τα ΑμεΑ αλληλεπιδραστικών συστημάτων, εφαρμογών και υπηρεσιών. Αν και η συγκεκριμένη θεώρηση της προσβασιμότητας δεν είναι καινούργια, πρέπει να σημειωθεί ότι απέκτησε ιδιαίτερο ενδιαφέρον και στοιχειοθετήθηκε ως αντικείμενο μελέτης κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90, όταν τα γραφικά περιβάλλοντα χρήσης, όπως, π.χ., τα MS Windows, καθιερώθηκαν ως de facto πρότυπα ανάπτυξης αλληλεπιδραστικών συστημάτων.

Μερικά χαρακτηριστικά παραδείγματα όπου εμφανίζονται προβλήματα πρόσβασης για τα ΑμεΑ είναι το Διαδίκτυο και οι παρεχόμενες μέσω αυτού υπηρεσίες, όπως π.χ. το ηλεκτρονικό εμπόριο, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, η ηλεκτρονική δημόσια διοίκηση, οι τηλεματικές υπηρεσίες υγείας, κ.α., οι προσωπικοί υπολογιστές και οι προσωπικές πληροφοριακές συσκευές επικοινωνίας και επεξεργασίας της πληροφορίας όπως, π.χ., τα ηλεκτρονικά σημειωματάρια (notebooks), τα τερματικά κοινής πρόσβασης και οι σταθμοί πληροφόρησης, οι έξυπνες κάρτες καθώς και τα "έξυπνα" σπίτια όπου συνδέονται βασικές ηλεκτρικές συσκευές και επιτρέπεται ο κεντρικός έλεγχος τους ακόμα και από απόσταση (Καμαράς, 2010⁷).

Στο παρελθόν, οι προσπάθειες αντιμετώπισης του προβλήματος κινήθηκαν κυρίως στην εξεύρεση λύσεων που στηρίζονταν στην προσαρμογή ενός αλληλεπιδραστικού συστήματος έτσι ώστε να καθίσταται προσβάσιμο από διάφορες κατηγορίες ΑμεΑ.

Κατά αυτή την άποψη, αναπτύχθηκαν «Υποστηρικτικές Τεχνολογίες» και εξειδικευμένα προϊόντα, τα οποία εξακολουθούν ακόμη και σήμερα να προσφέρουν λύσεις στο πρόβλημα της πρόσβασης των ΑμεΑ σε αλληλεπιδραστικά συστήματα. Παραδείγματα διαθέσιμων τεχνολογιών που αφορούν χρήστες με κινητικά προβλήματα στα άνω άκρα, τυφλούς ή χρήστες με μειωμένη όραση, καθώς και χρήστες με δυσκολίες στην επικοινωνία, είναι τα πληκτρολόγια οθόνης, τα συστήματα εισόδου μέσω εναλλακτικών τεχνικών αλληλεπίδρασης (όπως, π.χ., η διαδοχική σάρωση των αντικειμένων της οθόνης), τα βοηθήματα πληκτρολόγησης (όπως π.χ., οι εφαρμογές πρόβλεψης λέξεων ή οι επιπρόσθετοι διορθωτές κειμένων), οι εναλλακτικές συσκευές εισόδου (όπως, π.χ., μικρότερα ή μεγαλύτερα πληκτρολόγια, συσκευές κατάδειξης μέσω του ματιού, και συστήματα εισπνοής - εκπνοής), οι εναλλακτικές συσκευές εισόδου για τυφλούς χρήστες και πληκτρολόγια Braille, οι τεχνολογίες αφής και συστήματα αναγνώρισης εκφράσεων προσώπου και χειρονομιών, τα συστήματα αναγνώρισης και σύνθεσης φωνής (όπως, π.χ., οι αναγνώστες οθόνης), τα βοηθήματα διαπροσωπικής επικοινωνίας, και τα ειδικά συστήματα πλοήγησης στον Παγκόσμιο Ιστό.

Μερικά από τα βασικά μειονεκτήματα αυτών των προϊόντων είναι:

- σε αρκετές περιπτώσεις (όπως, π.χ., τα συστήματα Braille) το υψηλό κόστος κατασκευής,
- η μικρή διάρκεια ζωής, αφού παρέχεται προσβασιμότητα για συγκεκριμένα αλληλεπιδραστικά συστήματα ή υπηρεσίες, που σε σύντομο χρονικό διάστημα απαξιώνονται τεχνολογικά και
- η περιορισμένη ευχρηστία, αφού όπως προκύπτει από μελέτες που πραγματοποιήθηκαν, η χρήση των περισσότερων βοηθημάτων υστερεί ως προς την αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα και ικανοποίηση των χρηστών, που αποτελούν τις βασικές συνιστώσες της ευχρηστίας των αλληλεπιδραστικών συστημάτων.

Τα παραπάνω, σε συνδυασμό με τον υψηλό βαθμό καινοτομίας του κλάδου της Πληροφορικής και των Τηλεπικοινωνιών, ο οποίος ελαχιστοποιεί τη διάρκεια ζωής ενός προϊόντος, είχαν ως αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός ευρύτερου προβληματισμού σχετικά με την έννοια της προσβασιμότητας και την αποτελεσματικότητα της

προσέγγισης βασισμένης σε μετέπειτα προσαρμογές. Επιπλέον, η προοδευτική μετάβαση σε μια Κοινωνία της Πληροφορίας, όπου οι βασικές συνισταμένες της στηρίζονται στην πληροφόρηση και τη γνώση, και όπου η έλλειψη της δυνατότητας αξιοποίησης τους δεν αποτελεί χαρακτηριστικό μόνο των ΑμεΑ, αλλά και άλλων ομάδων χρηστών, ενίσχυσαν τον προβληματισμό γύρω από το είδος και τη μορφή της επερχόμενης κοινωνίας, καθώς και τις προϋποθέσεις ισότιμης και ενεργούς ενσωμάτωσης των πολιτών σε αυτή. Καθιερώθηκαν έτσι νέα πρότυπα για την αντιμετώπιση της πρόσβασης των ΑμεΑ αλλά και όλων των πολιτών σε αλληλεπιδραστικά συστήματα και υπηρεσίες (Καμαράς, 2010⁷).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΚΛΑΔΟΙ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΣΥΝΕΙΣΦΕΡΟΥΝ ΣΤΑ ΑμεΑ

4.1. Τηλεϊατρική

Η Τηλεϊατρική είναι ένα πολύπλοκο σύστημα που δε περιορίζεται απλά στην εκπαίδευση των ανειδίκευτων ιατρών που βρίσκονται σε κάποιο απομακρυσμένο μέρος σε κάποια θέματα που χρειάζεται γιατρός ή κάποιο τεχνολογικό αντικείμενο ούτε περιορίζεται απλά στην μετάδοση κάποιων ιατρικών πληροφοριών από /σε αυτό το μέρος. Είναι ένα ευρύτερο ζήτημα που συσχετίζει την επιστήμη της ιατρικής, την επιστήμη της πληροφορικής, την τεχνολογία των δικτύων, διάφορες οικονομικές μελέτες για τη βιωσιμότητα και το οικονομικό όφελος που προκύπτει από ένα τέτοιο έργο, καθώς και την επιστήμη της νομικής.

Κατά καιρούς έχουν προταθεί πολλοί και διαφορετικοί ορισμοί για την τηλεϊατρική από διάφορους οργανισμούς υγείας. Ο ορισμός της Τηλεϊατρικής, σύμφωνα με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας είναι «Η παροχή ιατρικής περίληψης – σε περιπτώσεις που η απόσταση είναι κρίσιμος παράγοντας – από όλους τους επαγγελματίες του χώρου της Υγείας χρησιμοποιώντας τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών για την ανταλλαγή έγκυρης πληροφορίας για τη διάγνωση, αγωγή και πρόληψη ασθενειών, την έρευνα και εκτίμηση, όπως και τη συνεχή εκπαίδευση των λειτουργιών Υγείας, αλλά και για όλα αυτά που βρίσκονται στο πεδίο ενδιαφέροντος για την αναβάθμιση των υπηρεσιών υγείας της κοινωνίας», ενώ το Υπουργείο Υγείας ορίζει την τηλεϊατρική ως «Το σύστημα που επιτρέπει στους φορείς υγείας τη χρήση ειδικευμένων διασυνδεδεμένων ιατρικών συσκευών, ούτως ώστε να αναλύσουν, να διαγνώσουν και να θεραπεύσουν αυτούς που είναι σε διαφορετικές γεωγραφικές τοποθεσίες» (Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003 ¹⁰).

Αν αναζητήσει κανείς στη βιβλιογραφία θα βρει ακόμα περισσότερους και διαφορετικούς μεταξύ τους ορισμούς της τηλεϊατρικής. Συνοπτικά, η τηλεϊατρική είναι μία λύση προηγμένης τεχνολογίας στο παγκόσμιο πρόβλημα της πρόσβασης στην ιατρική περίθαλψη. Με τη χρήση της τηλεϊατρικής, η γεωγραφική απομόνωση

δεν είναι πλέον εμπόδιο στις βασικές ανάγκες των ανθρώπων για γρήγορη και υψηλού επιπέδου ιατρική φροντίδα.

Παρόλο που υπάρχουν πολλές πιθανές εφαρμογές, ο κύριος σκοπός της τηλεϊατρικής είναι να επιτρέψει στους γιατρούς να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στο μέρος όπου βρίσκεται ο ασθενής, χρησιμοποιώντας συνδυασμό από βίντεο, ήχο, δεδομένα και εικόνες. Ο όρος καλύπτει και πλευρές της ιατρικής που αφορούν τα συστήματα που έχουν ως σκοπό τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ ιατρικού προσωπικού που βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση είτε από εξειδικευμένους συναδέλφους τους είτε από κεντρικές εξειδικευμένες μονάδες και νοσοκομεία.

Επιγραμματικά οι στόχοι της τηλεϊατρικής είναι:

- Μεταφορά της πληροφορίας, όχι του ασθενή.
- Καλύτερη πληροφόρηση προς τους ασθενείς.
- Ιατρική εμπειρογνομosύνη, διαθέσιμη σε όλους ανεξάρτητα από τη τοποθεσία του ασθενή.
- Μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα και παραγωγικότητα των υπηρεσιών ιατρικής περίθαλψης.
- Γρηγορότερες και ασφαλέστερες αποφάσεις για θεραπεία, χάρις στη μεταφορά ιατρικών εικόνων και την εύκολη πρόσβαση στον ιατρικό φάκελο.

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα της τηλεϊατρικής είναι:

- Ουσιαστική εξοικονόμηση σε έξοδα εξέτασης, μετακίνησης, και διαχείρισης του συστήματος περίθαλψης.
- Μείωση της γεωγραφικής και φυσικής απομόνωσης ασθενών (απομακρυσμένες περιοχές, ηλικιωμένοι και ανάπηροι).
- Εξάλειψη του φαινομένου της εσωτερικής μετανάστευσης προς τα αστικά κέντρα για καλύτερη περίθαλψη.
- Προάγει και βελτιώνει την καθημερινή έρευνα καθώς παρέχει γρήγορη και άμεση πρόσβαση σε νέες πληροφορίες και γνώσεις.
- Άμεση επικοινωνία ιατρών που βρίσκονται σε απομακρυσμένες κυρίως περιοχές, για ανταλλαγή απόψεων και αντιμετώπιση έκτακτων περιστατικών.
- Δραστική μείωση του χρόνου επικοινωνίας μεταξύ Νοσοκομείων και ιατρών.
- Αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών υγείας σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης.
- Ευρεία κάλυψη ιατρικών περιστατικών.
- Τρόπος αποφυγής ανάγκης επανάληψης επώδυνων εξετάσεων, αντιφατικών συνταγών και λαθών στη θεραπεία.
- Δυνατότητα παροχής συμβουλών από ειδικούς του εξωτερικού που διαφορετικά δεν ήταν προσιτοί.
- Εκσυγχρονισμός του περιβάλλοντος εργασίας του ιατρικού προσωπικού με χρήση σύγχρονης τεχνολογίας και υπηρεσιών βάσει διεθνών προτύπων.

- Διευκόλυνση και αναβάθμιση της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης ιατρών.
- Αφομοίωση και χρήση της σύγχρονης τεχνολογίας τηλεματικής από ιατρικό προσωπικό.
- Ευρεία γεωγραφική κάλυψη (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008 ¹⁵).

Από την άλλη τα κυριότερα μειονεκτήματα της τηλεϊατρικής είναι:

- Αρχικά τίθεται το θέμα της προσωπικής επαφής του ιατρού με τον ασθενή που δεν μπορεί να αντικατασταθεί από τα ηλεκτρονικά μέσα. Η τηλεδιάσκεψη δεν μπορεί να έχει το ίδιο αισθητικό αποτέλεσμα με την επίσκεψη σε ένα ιατρείο, καθώς η οπτική επαφή σε πραγματικό χρόνο και από κοντά, προδίδει πράγματα για την κατάσταση του ασθενή.
- Επίσης μεγάλο θέμα υπάρχει και με τη διασφάλιση, τόσο των προσωπικών δεδομένων των ασθενών όσο και των επαγγελματικών δικαιωμάτων και ευθυνών του ιατρικού προσωπικού. Προκειμένου να λειτουργήσει το σύστημα της τηλεϊατρικής, πρέπει να υπάρχει το κατάλληλο νομοθετικό πλαίσιο.
- Τέλος, αν η τηλεϊατρική ασκείται από επαγγελματίες που δεν είναι ικανοί ή δεν έχουν αυτοπεποίθηση μπορεί να βλάψει τον ασθενή.

Όσον αφορά τις ευπαθείς ομάδες υπάρχουν διάφοροι δήμοι της χώρας που στα πλαίσια της τηλεϊατρικής έχουν προωθήσει ένα νέο πρόγραμμα γνωστό και ως «Τηλεπρόνοια». Οι υπηρεσίες παρέχονται αφενός από ένα δίκτυο Αυτόνομων Σταθμών Ιατρικών Μετρήσεων (Health Kiosks), αφετέρου από Φορητά Συστήματα Μετρήσεων που εξοπλίζουν το προσωπικό υπηρεσιών Κοινωνικής Στήριξης του Δήμου. Επίσης οι χρήστες μπορούν να δημιουργήσουν τον Ατομικό τους Ψηφιακό Ιατρικό Φάκελο όπου αποθηκεύονται όχι μόνο τα αποτελέσματα των μετρήσεων αλλά κάθε Ιατρικό δεδομένο που κρίνουν οι ίδιοι (ή προτείνει ο θεράπων Ιατρός) ότι πρέπει να αποτελεί τμήμα του Ιατρικού Ιστορικού. Από το έργο προκύπτουν ωφέλειες για τους πολίτες αλλά και τους επαγγελματίες του Ιατρικού κλάδου (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008 ¹⁵).

Στόχος του έργου είναι να συμβάλει:

- Στην αύξηση του αριθμού των ατόμων που εξυπηρετούνται από τις Δημοτικές Υπηρεσίες Πρωτοβάθμιας Φροντίδας
- Στην αποτελεσματικότερη και αποδοτικότερη λειτουργία των αρμόδιων υπηρεσιών του Δήμου (Δημοτικά Ιατρεία, Βοήθεια στο Σπίτι κλπ)
- Στην καθημερινή παρακολούθηση ανθρώπων που χρήζουν βοήθεια
- Στην πρόληψη και άμεση αντιμετώπιση συμβάντων

- Στη δημιουργία ιατρικού ιστορικού ηλικιωμένων και ΑΜΕΑ
- Στην ελαχιστοποίηση άσκοπων μετακινήσεων των ηλικιωμένων ή ΑΜΕΑ
- Στην αύξηση του προσδόκιμου ζωής των πολιτών
- Στη στήριξη κοινωνικά ευπαθών ομάδων
- Στη στήριξη πολιτών που διαβιούν σε απομακρυσμένους οικισμούς
- Στην αύξηση του αισθήματος ασφάλειας
- Στην μείωση του αισθήματος εγκατάλειψης και αποκλεισμού
- Στη συνέργεια μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων
- Στη βελτίωση της ποιότητας ζωής
- Στη βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος, διευκολύνοντας την ανάπτυξη και παροχή καινοτόμων υπηρεσιών υγείας
- Στη δημιουργία εξειδικευμένων θέσεων εργασίας (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008 ¹⁵)

Αντικείμενο του έργου είναι παροχή ψηφιακών υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και φροντίδας μέσω τεχνολογιών και εφαρμογών Ηλεκτρονικής –Υγείας στους πολίτες του Δήμου, χωρίς διακρίσεις και περιορισμούς, με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της αύξησης της αποτελεσματικότητας των δομών Κοινωνικής Στήριξης του Δήμου.

Το σύστημα Τηλε-Ιατρικής αποτελείται από (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴):

- Εφαρμογή Δημιουργίας και Ενημέρωσης Ατομικού Ψηφιακού Ιατρικού Φακέλου
- Διαδικτυακή Πύλη Υγείας, για τη πρόσβαση των πολιτών (και των εξουσιοδοτημένων ιατρών ή/και συγγενών) στον ατομικό τους Ψηφιακό Ιατρικό Φάκελο
- Δίκτυο Αυτόνομων Σταθμών Ιατρικών Μετρήσεων (Health kiosk), με σκοπό τη συλλογή και αποστολή Ιατρικών Δεδομένων στον Ατομικό Ιατρικό Φάκελο του πολίτη.
- Φορητά Συστήματα Ιατρικών Μετρήσεων (E-Health kit)

Ο πολίτης επισκέπτεται τον Ιατρικό Σταθμό της περιοχής του, όπου εκτελεί μία σειρά βασικών Ιατρικών Μετρήσεων. Τα αποτελέσματα μπορεί να τα αποθηκεύσει στον ατομικό του Ψηφιακό Ιατρικό Φάκελο ή/και να τα εκτυπώσει την ίδια στιγμή.

Από τη στιγμή που έχουν αποθηκευτεί είναι προσβάσιμα τόσο στον ίδιο όσο και στο Ιατρικό προσωπικό (κατόπιν εξουσιοδότησης) μέσω της Διαδικτυακής Πύλης Υγείας. Ο ψηφιακός φάκελος μπορεί να εμπλουτίζεται με πληθώρα άλλων ιατρικών δεδομένων με σκοπό τη δημιουργία και ενημέρωση ενός ολοκληρωμένου Ιατρικού Ιστορικού. Επιπλέον το προσωπικό της υπηρεσίας «Βοήθεια στο Σπίτι», εξοπλίζεται με φορητές συσκευές ιατρικών μετρήσεων με σκοπό την εξυπηρέτηση των πολιτών που δεν μπορούν να επισκεφθούν τους σταθμούς ιατρικών μετρήσεων. Ενώ η δυνατότητα συγκέντρωσης, επεξεργασίας και ορθής διάχυσης των πληροφοριών μέσω διαδικτυακής πύλης μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων πολλαπλασιάζει τα οφέλη (Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003¹¹).

Όσον αφορά στην βοήθεια των ηλικιωμένων οι υπηρεσίες αυτές αποτελούν μια κρίσιμη υποδομή αλλά απαιτούν και μια συνεχή εγρήγορση και ανεμπόδιο εκσυγχρονισμό που πρέπει να αξιοποιηθεί με πολλούς τρόπους στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ και ειδικότερα του ΕΠ "Ψηφιακή Σύγκλιση". Επιπλέον, η ολοκλήρωση αυτών των βασικών υποδομών ανοίγει το δρόμο για την παροχή νέων, προηγμένων ηλεκτρονικών υπηρεσιών, οι οποίες αφενός βελτιώνουν την εξυπηρέτηση του πολίτη, αφετέρου συνεισφέρουν στην ουσιαστική ηλεκτρονική διακυβέρνηση, μέσω της παροχής πληροφόρησης, συμμετοχής και διαλογικής αλληλεπίδρασης για ένα ευρύτερο σύνολο δραστηριοτήτων που αφορούν στις αρμοδιότητες και ευθύνες του Δήμου προς τους δημότες του.

Ειδικότερα, οι ηλεκτρονικές υπηρεσίες που αφορούν θέματα ποιότητας ζωής, κοινωνικής πρόνοιας, βελτίωσης της υγείας, αναβάθμισης των δυνατοτήτων πρόληψης και διάγνωσης κτλ, αποτελούν πλέον έναν από τους βασικούς στόχους δραστηριοποίησης του Δήμου Ευρώτα για την καλύτερη και πολύπλευρη εξυπηρέτηση του πολίτη. Αυτές οι νέες υπηρεσίες είναι σε πλήρη συμφωνία τόσο με την εθνική στρατηγική στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ, όσο και με τη στοχοθεσία και αρμοδιότητες των Δήμων. Αποτελούν το νέο βήμα, το νέο μοχλό ανάπτυξης, κοινωνικής συνοχής και εξυπηρέτησης, που τίθενται πλέον ως επίκαιροι και βιώσιμοι στόχοι λόγω των υφιστάμενων υποδομών στο Δήμο και της γενικότερης βελτίωσης και αναβάθμισης του επιπέδου χρήσης και εξοικείωσης με υποδομές ΤΠΕ στη χώρα (Γρηγοριάδου, et al, 2003⁴).

Στόχος της προτεινόμενης δράσης είναι η παροχή νέων, προηγμένων ηλεκτρονικών υπηρεσιών πρόνοιας και παροχών υγείας από το Δήμο Ευρώτα, κάνοντας εκτεταμένη χρήση υφιστάμενων έργων, υπηρεσιών και υποδομών που έχουν αναπτυχθεί μέχρι σήμερα. Οι νέες υπηρεσίες υγείας στηρίζονται σε σύγχρονες μεθόδους πιστοποίησης χρηστών για τις διαδικασίες εξυπηρέτησης τους, διασύνδεσης χρηστών σε κοινωνικά δίκτυα, διαλειτουργικότητας σε επίπεδο διαδικασιών και συστημάτων, επαναχρησιμοποίησιμων, δυναμικών και κλιμακούμενων υπολογιστικών υποδομών, καθώς και πλαισίων/εργαλειοθηκών ανάπτυξης υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας (Πολίτη, 2003 ¹³).

Το έργο με τίτλο «Απομακρυσμένη Βοήθεια Ηλικιωμένων και Ανάπτυξη Ενιαίου Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης» αφορά στην ανάπτυξη συστημάτων τηλεμετρίας βιολογικών ιατρικών παραμέτρων, στην ανάπτυξη Φακέλου Υγείας Δημότη και υπηρεσιών φροντίδας και πρόνοιας με χρήση σύγχρονων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών.

Το Σύστημα συμβάλλει σημαντικά στην αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας σε ηλικιωμένους και ΑΜΕΑ και στην εξοικονόμηση πόρων. Το σύστημα, λειτουργεί επικουρικά και παράλληλα με άλλες παρόμοιες δράσεις στήριξης ευπαθών κοινωνικών ομάδων στην ευρύτερη περιοχή, με απώτερο στόχο την προσφορά ολοκληρωμένων υπηρεσιών πρωτοβάθμιας υγείας σε ευπαθείς κοινωνικά ομάδες και επεκτείνει τις δράσεις Πρόνοιας του Δήμου με την ανάπτυξη Κέντρων Προληπτικής Ιατρικής, τα οποία απευθύνονται σε ευρύτερες ομάδες πληθυσμού (νέοι, αθλητές, κλπ.) (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008 ¹⁵).

Το σύστημα έχει πολλαπλό σκοπό:

- λειτουργεί επικουρικά και παράλληλα με άλλες παρόμοιες δράσεις στήριξης ευπαθών κοινωνικών ομάδων στην ευρύτερη περιοχή
- προσφέρει υπηρεσίες προληπτικής ιατρικής και φακέλου φροντίδας στους Δημότες
- εξασφαλίζει ισότιμη πρόσβαση στις προσφερόμενες υπηρεσίες όλων των Δημοτών με έμφαση στις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες
- συμβάλλει στην Πληροφόρηση και στην Κατάρτιση των Πολιτών, όλων των ηλικιών σε θέματα πρόληψης και αντιμετώπισης περιστατικών υγείας (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴).

4.2. Τηλεργασία

Στην σύγχρονη εποχή όπου ζούμε, σε μια εποχή ταχύτητας οι αλλαγές είναι αναμενόμενες σε πάρα πολλούς τομείς. Έτσι και στον χώρο της εργασίας παρουσιάζονται όχι μόνο καινούρια επαγγέλματα αλλά και σε εξελιγμένες μορφές εργασίας διαφορετικές σε σχέση με τις συνηθισμένες στις οποίες διαφέρουν οι σχέσεις μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων. Ο λόγος γίνεται για την τηλεργασία η οποία έχει κάνει την εμφάνιση της όχι μόνο στην Αμερική αλλά και στην σύγχρονη Ευρώπη συνεπώς και στην Ελλάδα. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση η τηλεργασία μπορεί να οριστεί ως μια μορφή εργασίας που εκτελείται κυρίως από ένα άτομο ή σε ένα σημαντικό μέρος της, σε μέρη εκτός του παραδοσιακού εργασιακού χώρου, για έναν εργοδότη ή πελάτη (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵).

Η τηλεργασία περιλαμβάνει την χρήση των τηλεπικοινωνιών και προηγμένων τεχνολογιών πληροφόρησης ως ένα ουσιώδες και κεντρικό χαρακτηριστικό της εργασίας. Υπάρχουν δυο βασικοί τρόποι εργασίας από το σπίτι, αυτοί είναι είτε κάποιος να είναι υπάλληλος σε έναν εργοδότη είτε ελεύθερος επαγγελματίας. Στην πρώτη περίπτωση ο εργαζόμενος είναι υποχρεωμένος να είναι μόνιμα συνδεδεμένος με το δίκτυο των εργοδοτών, συνεπώς οι εργασιακοί του ζωή είναι πολύ ελεγχόμενη μέσω της τεχνολογίας και έχει λιγότερη ευελιξία ως προς τον τρόπο που οργανώσει τον χρόνο που εργάζεται. Στην δεύτερη περίπτωση ο εργαζόμενος είναι περισσότερο ελεύθερος στο να καθορίσει το ρυθμό που εργάζεται εκτελώντας την εργασία του στον προσωπικό του υπολογιστή και συνδεδεμένος μόνο όταν απαιτείτε με το δίκτυο της επιχείρησης το οποίο μπορεί να εφαρμοστεί σε πολλά επαγγέλματα. Από την άλλη πλευρά όμως, η τηλεργασία έχει εμφανίσει και αρκετές αρνητικές επιπτώσεις για τους εργαζόμενους στο σπίτι όπως δυσκολίες προσαρμογής (ειδικά στον οικογενειακό χώρο όταν υπάρχουν παιδιά), κοινωνική απομόνωση, υψηλό αρχικό κόστος εξοπλισμού και κόστος πρόσβασης για τους αυτοαπασχολούμενους στην τηλεργασία, λίγες ευκαιρίες για προαγωγή, μεγάλη απώλεια προνομίων και δικαιωμάτων όπως διακοπές, άδεια λόγω ασθένειας.

Αν και σε γενικές γραμμές η τηλεργασία μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, αυτές μπορούν να συμπεκνωθούν στις παρακάτω (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴):

-Κινητή Τηλεργασία (Mobile Telework): Στην περίπτωση αυτή ο εργαζόμενος δεν έχει μία σταθερή βάση εργασίας και μετακινείται σε διαφορετικές εγκαταστάσεις προκειμένου να παρέχει τις υπηρεσίες του. Ένα τέτοιο παράδειγμα μπορούσε να είναι ένας σύμβουλος επιχειρήσεων που μπορεί να ξοδεύει σημαντικό μερίδιο από το χρόνο του στις εγκαταστάσεις πελατών και να απουσιάζει από το γραφείο του για μεγάλο χρονικό διάστημα.

-Τηλεργασία με έδρα το σπίτι (Home-Based telework): Αναφέρεται στην περίπτωση που ο τηλεεργαζόμενος χρησιμοποιεί το σπίτι του ως κύρια έδρα για την εργασία του, αντί του παραδοσιακού χώρου εργασίας σε ένα γραφείο ή τις εγκαταστάσεις του πελάτη.

-Τηλεκέντρα (Telecentres): Είναι συγκεκριμένοι χώροι με τον απαραίτητο εξοπλισμό για τη διεκπεραίωση της εργασίας, όπου υποκαθιστούν το χώρο εργασίας στις εγκαταστάσεις της επιχείρησης. Έτσι αντί οι εργαζόμενοι να πηγαίνουν στα κεντρικά, εργάζονται στα τηλεκέντρα που καλύπτουν όλες τις απαιτήσεις και συνήθως βρίσκονται σε κάποιο περιφερειακό χώρο, μακριά από τα κεντρικά γραφεία.

-Τηλεκατοικίες (Telecottages): Είναι μια μορφή τηλεκέντρων με τη διαφορά ότι οι χώροι ανήκουν στις τοπικές κοινότητες κι όχι στον εργοδότη ή κάποια κερδοσκοπική επιχείρηση. Πρόκειται για ξύλινες καλύβες ή μικρά σπίτια, τα οποία είναι εξοπλισμένα με τα απαραίτητα εργαλεία της τηλεργασίας, που απαρτίζουν μικρά χωριά. Ευρύτερος σκοπός τους είναι να εκπαιδεύουν τους κατοίκους των απομακρυσμένων περιοχών. Η συγκεκριμένη μορφή τηλεργασίας έχει τις ρίζες της στην Σκανδιναβία.

-Λειτουργική Μετεγκατάσταση (Functional Relocation): Ολόκληρα τμήματα ή λειτουργίες της επιχείρησης αποσπώνται από τα κεντρικά γραφεία και λειτουργούν σε ξεχωριστή τοποθεσία, έχοντας ωστόσο άμεση πρόσβαση στα συστήματα της εταιρείας. Η βασική διαφορά με τα τηλεκέντρα, είναι ότι τα πρώτα μπορούν να αφορούν άτομα από διάφορα τμήματα, ενώ η Λειτουργική Μετεγκατάσταση αφορά

ολόκληρο τμήμα ή λειτουργία. Ένα παράδειγμα μπορούσε να είναι η λειτουργία του Τμήματος Εξυπηρέτησης Πελατών σε κάποιο χώρο εκτός των κύριων εγκαταστάσεων της επιχείρησης.

Έχει παρατηρηθεί ότι το βασικό διαφοροποιό στοιχείο στις παραπάνω μορφές είναι ο τόπος που ο εργαζόμενος παρέχει τις υπηρεσίες του σε σχέση με τον παραδοσιακό χώρο, αυτού του γραφείου. Στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, (τουλάχιστον σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης) ο κυριότερος χώρος εργασίας για τους εργαζόμενους μέσω τηλεργασίας είναι το σπίτι.

Ακολουθεί μία παράθεση ενδεικτικών ωφελειών για τους εργαζόμενους (Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003¹¹):

-Εξοικονόμηση χρόνου και κόστους από τις μετακινήσεις: Η εργασία από το σπίτι περιορίζει το χρόνο που σπαταλά κανείς στη μετακίνηση από και προς την εργασία του, με αντίστοιχο οικονομικό πλεονέκτημα.

-Μεγαλύτερη ευελιξία σε προσωπικό επίπεδο: Εργασία σε ώρες που είναι αποδοτικότερες για τον καθένα.

-Καλύτερη οργάνωση του προσωπικού χρόνου: Ισορροπία μεταξύ εργασίας και οικογενειακής ζωής. Ακόμα και αν συνήθως οι τηλεεργαζόμενοι εργάζονται αρκετές και παραγωγικές ώρες κάθε μέρα έχουν περισσότερο χρόνο για την οικογένειά τους και συμμετέχουν περισσότερο στις οικογενειακές δραστηριότητες.

-Περισσότερο συγκεντρωμένη εργασία: Ο εργαζόμενος λειτουργεί σε ένα πιο ήρεμο εργασιακό περιβάλλον χωρίς διακοπές από συναδέλφους ή τους συνήθεις θορύβους που συναντά κανείς σε ένα γραφείο. Επίσης δεν αισθάνεται συνεχώς τον έλεγχο της διοίκησης ενώ ελαττώνονται σε μεγάλο βαθμό και οι προστριβές με τους συναδέλφους του.

-Βελτίωση ευκαιριών εργασίας: Παρουσιάζονται νέες ευκαιρίες για εργασία, γιατί πλέον δεν υπάρχει ο περιορισμός των χιλιομετρικών αποστάσεων, ακόμη και σε κατοίκους ακριτικών περιοχών. Ένας εργαζόμενος μπορεί να συνεχίσει να εργάζεται σε μία εταιρεία ακόμη και εάν αλλάξει τόπο διαμονής.

Δίνεται η δυνατότητα σε ανθρώπους με διάφορα προβλήματα (οικογενειακά, υγείας κ.α) να εργάζονται στο σπίτι και να αξιοποιούν καλύτερα το χρόνο τους χωρίς να χρειάζεται να απομακρύνονται από αυτό. Πλέον αυτές οι ομάδες αισθάνονται ότι μπορούν να προσφέρουν και να συμμετέχουν στο κοινωνικό σύνολο (Πολίτη, 2003¹³).

Για να υιοθετήσει μία επιχείρηση μία πρακτική όπως η τηλεργασία, για ένα μέρος ή συνόλου του προσωπικού της, πρέπει να προσβλέπει σε αποτελέσματα και επιδόσεις που ξεπερνούν αυτά που σχετίζονται με τον παραδοσιακό τρόπο εργασίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρουσιάζουν οι Gibson et al., (2002⁷) καταλήγουν σε κάποια πλεονεκτήματα που καθιστούν επιθυμητή την τηλεργασία στις επιχειρήσεις.

-Ανοδος της παραγωγικότητας των τηλεεργαζομένων: Αυξάνεται η παραγωγικότητα των εργαζόμενων μιας και δεν χρειάζεται να καταναλώνουν χρόνο για την μεταφορά τους στο γραφείο και δεν αποσπώνται από το θορυβώδες περιβάλλον του γραφείου.

-Μείωση του κόστους σε ότι αφορά χώρους γραφείων: αυτό εξαρτάται από το μέγεθος της εταιρείας και το ποσοστό των εργαζομένων που δουλεύουν μακριά από τα γραφεία τους.

-Διακράτηση του προσωπικού: Σε περίπτωση που εργαζόμενος λόγω αλλαγής τόπου διαμονής, η αναγκαία διακοπή της εργασίας στο γραφείο, ο εργαζόμενος διέκοπτε την συνεργασία που με την εταιρία. Τώρα με την χρήση της τηλεργασίας οι εργαζόμενοι μπορούν να διατηρούν την εργασιακή τους σχέση με την εταιρία με την μορφή της μερικής ή ολικής απασχόλησης. Επίσης υπάρχει σημαντικό οικονομικό όφελος για την εταιρεία, καθώς μειώνονται τα όποια έξοδα για την επιλογή και εκπαίδευση προσωπικού που αντικαθιστούσε έναν αποχωρήσαντα.

-Μειωμένες απουσίες από την εργασία: Η απουσία από την εταιρεία δεν ταυτίζεται με απουσία από την εργασία. Η τηλεργασία εμπεριέχει το στοιχείο της ευελιξίας ως προς το χρόνο εκτέλεσης της εργασίας. Άρα κάποιος εργαζόμενος που χρειαστεί να λείψει για κάποιες πρωινές ώρες, μπορεί να τις αναπληρώσει δουλεύοντας το απόγευμα, χωρίς να μείνει πίσω στη δουλειά του. Κάτι τέτοιο μπορούσε να είναι δύσκολο ή αδύνατο σε ένα παραδοσιακό γραφείο, όπου υπάρχουν συγκεκριμένες ώρες εργασίας.

-Επέκταση των ορίων για την εξεύρεση και την επιλογή προσωπικού: Η γεωγραφική κατανομή των υποψηφίων δεν αποτελεί εμπόδιο ή πρόκληση στη διαδικασία. Πέρα από τη γεωγραφική προσέγγιση, δίνεται η δυνατότητα να ενταχθούν και να ενσωματωθούν στην αγορά εργασίας και ομάδες ατόμων με κάποιες ιδιαιτερότητες, όπως άτομα με ειδικές ανάγκες, όπου η μετακίνηση τους για τις ανάγκες μίας παραδοσιακής εργασίας ήταν προβληματική. Επίσης μία μητέρα με μικρά παιδιά μπορούσε να εργάζεται από το σπίτι της, αφιερώνοντας παράλληλα και το χρόνο που χρειάζεται η οικογένεια της.

-Χρήση Τεχνολογίας Αιχμής: Οι τηλεργαζόμενοι τείνουν να είναι περισσότερο εκπαιδευμένοι στις νέες τεχνολογίες, κάτι που βελτιώνει τόσο την ευελιξία τους, όσο και τη γενικότερη απόδοση τους, αποτελώντας το πιο εκπαιδευμένο τμήμα του προσωπικού της επιχείρησης (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵).

-Η εργασία δεν επηρεάζεται από εξωτερικές διαταραχές: Οι εταιρίες είναι ανεπηρέαστες από εξωτερικές της εταιρίας διαταραχές, όπως, απεργίες στα μέσα μεταφοράς, κακές καιρικές συνθήκες, φυσικές καταστροφές.

-Μείωση των μετακινήσεων των εργαζομένων με συνέπεια τη προστασία του περιβάλλοντος: Εμβαθύνοντας, με την τηλεργασία επιτυγχάνεται λιγότερη ρύπανση λόγω της λιγότερης χρήσης της μεταφοράς, συνήθως αυτοκίνητα, και χαμηλότερες εκπομπές του CO₂, λιγότερη κυκλοφορία, λιγότερες κοινωνικές δαπάνες που περιλαμβάνουν τα ατυχήματα αυτοκινήτων, την εισαγωγή σε νοσοκομείο και τις άδειες για λόγους υγείας. Με το σκοπό για να αναλύσει τον αντίκτυπο της τηλεργασίας στις κοινωνικές, εταιρικές και μεμονωμένες πτυχές, εξετάστηκε το στοιχείο κυκλοφορίας στην πόλη της Ρώμης. Σύμφωνα με τη μελέτη, τα οφέλη της τηλεργασίας και του αντίκτυπού της στην κοινωνία αποδεικνύονται έγκυρα. Η λεπτομερής ανάλυση παρουσιάζει ένα μέτρο στο οποίο οι εκπομπές του CO₂ μειώνονταν στην Ιταλία εάν σχεδόν 1% μέχρι 10% του συνολικού εργατικού δυναμικού εργαζόταν από το σπίτι, δηλαδή η αποταμίευση μπορεί να ανέλθει σε 3000 τόνους του αερίου στην ετήσια βάση. Λόγω του μειωμένου αριθμού αυτοκινήτων, η αποταμίευση που λαμβάνεται από το λιγότερο αριθμό ατυχημάτων αυτοκινήτων είναι υποτιθέμενη για να φθάσει σε 46.5 λ., ο οποίος είναι ισοδύναμος με 4.8% της

αποταμίευσης στις συνολικές κοινωνικές δαπάνες (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008 ¹⁵).

-Ανάπτυξη των απομακρυσμένων περιοχών: Ορεινές ή νησιώτικες περιοχές μετατρέπονται σε χώρους δυναμικής ανάπτυξης της εργασίας. Αυτό επιτυγχάνεται καθώς μεταφέρεται ευέλικτα η εργασία στον τόπο διαμονής τους. ήταν δυνατόν να πούμε ότι ίσως αυτό είναι ένα από τα μεγαλύτερα όπλα του 21ου αιώνα ενάντια στον υπερσυγκεντρωτισμό των μεγάλων αστικών κέντρων.

-Μείωση μεταδιδόμενων ασθενειών: Οι εργοδότες που εφαρμόζουν τις πολιτικές τηλεργασίας μπορούν να είναι σε θέση να μειώσουν τη μετάδοση μεταξύ των υπαλλήλων της αναπνευστικής ασθένειας, συμπεριλαμβανομένης της εποχιακής και πανδημικής γρίπης (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴).

Στην Ελλάδα η τηλεργασία αναγνωρίστηκε ως ειδική μορφή απασχόλησης με το Νόμο 2639/1998. Για την προώθηση της νέας αυτής μορφής εργασίας, η πολιτεία έδωσε κίνητρα με την προβλεπόμενη στην εγκύκλιο ΠΟΛ.1108/2000, έκπτωση δαπανών των επιχειρήσεων που απασχολούν τηλεργαζόμενους. Τα άτομα που απασχολούνται με τη μορφή τηλεργασίας από το Δημόσιο και ΟΤΑ ασφαλίζονται σύμφωνα με την Εγκύκλιο ΤΕΒΕ στον ΟΑΕΕ - ΤΕΒΕ. Για την τηλεργασία περιλαμβάνει ρυθμίσεις και η τελευταία εθνική γενική συλλογική σύμβαση 2006-2007 καθώς και η Υπουργική απόφαση 80025/2004(Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003 ¹¹).

Η Εθνική Γενική Συλλογική Σύμβαση Εργασίας (Ε.Γ.Σ.Σ.Ε.) ενσωματώνει στο θεσμικό πλαίσιο για τις ελληνικές εργασιακές σχέσεις την Ευρωπαϊκή συμφωνία - πλαίσιο για την τηλεργασία, όπως αυτό ορίστηκε στις 16 Ιουλίου 2002. Η συμφωνία - πλαίσιο καλύπτει όλους τους εργαζόμενους σε κάθε τομέα της οικονομίας. Παρ' όλα αυτά, μέχρι σήμερα δεν έχει θεσπιστεί λεπτομερές νομοθετικό πλαίσιο των όρων εργασίας του τηλεργαζόμενου ατόμου ούτε σε επίπεδο εθνικό αλλά ούτε και σε επίπεδο ΕΕ. Έτσι τα αρμόδια όργανα καλούνται να διαμορφώσουν νέες πολιτικές ανθρώπινων πόρων οι οποίες προετοιμάζουν καλύτερα τους σημερινούς και τους μελλοντικούς εργαζόμενους καθώς και τους διευθύνοντες για να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της τεχνολογίας(Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003 ¹¹).

Η τηλεργασία έχει οικειοθελή χαρακτήρα για τους ενδιαφερόμενους, εργαζόμενο και εργοδότη. Μπορεί να αποτελεί μέρος της αρχικής περιγραφής της θέσης εργασίας του εργαζόμενου ή μπορεί να υπάρξει συμφωνία εκ των υστέρων. Και στις δύο περιπτώσεις, ο εργοδότης παρέχει στον τηλεεργαζόμενο τις απαραίτητες γραπτές πληροφορίες σύμφωνα με το Π.Δ.156/1994, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών σχετικά με τις ισχύουσες συλλογικές συμβάσεις, την περιγραφή της εργασίας προς εκτέλεση κ.λπ. Οι ιδιαιτερότητες της τηλεργασίας απαιτούν συμπληρωματικές γραπτές πληροφορίες σε θέματα όπως το τμήμα της επιχείρησης από το οποίο εξαρτάται ο τηλεεργαζόμενος, τον ή την ιεραρχικά άμεσα ανώτερή του/της ή άλλα άτομα στα οποία ο τηλεεργαζόμενος μπορεί να απευθύνει ερωτήματα επαγγελματικής ή προσωπικής φύσης, τρόπους αναφοράς κ.λπ. Αν η τηλεργασία δεν είναι μέρος της αρχικής περιγραφής της θέσης και αν ο εργοδότης κοινοποιήσει προσφορά τηλεργασίας, ο εργαζόμενος μπορεί να δεχθεί ή να αρνηθεί αυτή την προσφορά. Όταν ένας εργαζόμενος εκφράζει την επιθυμία για μια θέση τηλεργασίας, ο εργοδότης μπορεί να δεχθεί ή να αρνηθεί αυτό το αίτημα. Η μετάβαση στην τηλεργασία από μόνη της δε θίγει το καθεστώς απασχόλησης του τηλεεργαζόμενου, μεταβάλλει μόνο τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η εργασία. Η άρνηση ενός εργαζόμενου να αποδεχθεί την τηλεργασία δεν αποτελεί από μόνη της αιτία διακοπής της εργασιακής σχέσης ούτε τη μεταβολή των όρων και συνθηκών απασχόλησης αυτού του εργαζόμενου. Αν η τηλεργασία δεν αποτελεί μέρος της αρχικής περιγραφής της θέσης εργασίας, η απόφαση για μετάβαση στην τηλεργασία είναι ανακλητή με ατομική ή/και συλλογική σύμβαση. Η ανάκληση μπορεί να συνεπάγεται επιστροφή στην εργασία μέσα στις εγκαταστάσεις του εργοδότη, ύστερα από αίτηση του εργαζόμενου ή του εργοδότη(Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴).

4.3. Τηλεκπαίδευση

Η εξ' αποστάσεως εκπαίδευση που ορίζεται ως «τηλεκπαίδευση», είναι ένας τρόπος διδασκαλίας-μάθησης, που μπορεί να εφαρμοσθεί με τη χρήση νέων τεχνολογιών όπως για παράδειγμα βίντεο, τηλεπικοινωνίες, ηλεκτρονικούς υπολογιστές κτλ.

Είναι ένας τρόπος διδασκαλίας που προσομοιώνει την εκπαιδευτική διαδικασία έτσι ώστε οι συμμετέχοντες σε αυτή (διδάσκοντες και μαθητές) να μπορούν να βρίσκονται σε διαφορετικό χρόνο και τόπο. Άρα, σε περιπτώσεις που οι κλασικές μέθοδοι διδασκαλίας αποτυγχάνουν να επιτύχουν το στόχο τους, συμπληρώνονται από την εξ' αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία μπορεί να διαχειρίζεται μαγνητοσκοπημένα μαθήματα, παροχή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού εξ' αποστάσεως, on-line μαθήματα κτλ. Η Σύγχρονη Τηλεκπαίδευση υλοποιείται με τη χρήση είτε αμφίδρομης είτε μονόδρομης οπτικοακουστικής επικοινωνίας. Στη μεν πρώτη ανταλλάσσονται εικονοροές μεταξύ της κύριας αίθουσας τηλεκπαίδευσης, στην οποία βρίσκεται ο εκπαιδευτής, και μίας άλλης αίθουσας στην οποία βρίσκονται οι απομακρυσμένοι εκπαιδευόμενοι.

Στη δε δεύτερη μεταδίδεται μία εικονοροή από τον κύριο χώρο τηλεκπαίδευσης προς τους απομακρυσμένους χρήστες, οι οποίοι παρακολουθούν τη διάλεξη σε προσωπικό Η/Υ συνδεδεμένο στο διαδίκτυο με χαμηλού ρυθμού γραμμή. Οι τελευταίοι δεν έχουν δυνατότητα αλληλεπίδρασης με τον καθηγητή (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴).

Τα κυριότερα πλεονεκτήματα από την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μπορούν να συνοψιστούν στα πιο κάτω:

- Άρση φυσικών εμποδίων, κατάργηση γεωγραφικών συνόρων και διασπορά στη διάδοση της γνώσης
- Προοπτικές ομοιόμορφης αντιμετώπισης της εκπαιδευτικής λειτουργίας στο σύνολο της επικράτειας δίνοντας ίσες ευκαιρίες σε όλους, σε ό,τι αφορά στην απόσταση και στην επιλογή του χρόνου εκπαίδευσης και στο γνωστικό αντικείμενο
- Συνεχιζόμενη κατάρτιση και εκπαίδευση για τη βελτίωση των ικανοτήτων των εκπαιδευομένων

- Επιτάχυνση της διαδικασίας μεταφοράς γνώσης από τους εκπαιδευτές στους εκπαιδευόμενους
- Άμεση διασύνδεση ατόμων και ομάδων με εξωτερικές πηγές γνώσεων (ηλεκτρονικές βιβλιοθήκες, μουσεία κλπ.) και αυξημένες δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ εκπαιδευόμενων και εκπαιδευτών, οι οποίοι είναι γεωγραφικά διασπαρμένοι
- Δημιουργία μιας "ηλεκτρονικής τάξης" με εξομοίωση όλων των λειτουργιών μιας παραδοσιακής τάξης (παράδοση διαλέξεων, επίλυση ασκήσεων, διόρθωση ασκήσεων, υποβολή ερωτήσεων κλπ)
- Εξοικονόμηση χρόνου και εκπαιδευτικού προσωπικού
Αύξηση του αριθμού των εκπαιδευόμενων με ταυτόχρονη μείωση των λειτουργικών αναγκών
- Ευελιξία στο χρόνο, στο χώρο και στο ρυθμό μάθησης
- Έλεγχος από την πλευρά του εκπαιδευόμενου για τον ρυθμό προόδου που σημειώνει κατά τη μαθησιακή διαδικασία
- Οικονομικά οφέλη για κάθε εμπλεκόμενο, με τη δυνατότητα ελαχιστοποίησης κόστους προς απόδοση (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴).

4.4. Ψηφιακές βιβλιοθήκες

Ψηφιακή βιβλιοθήκη είναι η βιβλιοθήκη που παρέχει όλο της το υλικό σε ψηφιοποιημένη μορφή μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή. Οι ψηφιακές βιβλιοθήκες μπορεί να μην υφίστανται ως φυσικά κτήρια αλλά να λειτουργούν μόνο ηλεκτρονικά μέσω διαδικτύου. Αυτές οι βιβλιοθήκες ονομάζονται εικονικές ή βιβλιοθήκες χωρίς σύνορα και ξεκίνησαν να δημιουργούνται το 1990. Παρέχουν ουσιαστικά στον χρήστη εύκολη και γρήγορη πρόσβαση στη γνώση από οποιοδήποτε σημείο χωρίς να απαιτείται φυσική παρουσία. Από τις πρώτες ενέργειες ψηφιοποίησης στις βιβλιοθήκες ήταν η εισαγωγή του ηλεκτρονικού καταλόγου. Σε ορισμένες περιπτώσεις η βιβλιοθήκη μπορεί να διατηρείται και κτιριακά αλλά παράλληλα να διαθέτει και μέρος του υλικού της σε ψηφιοποιημένη μορφή. Η συλλογή των ψηφιακών βιβλιοθηκών μπορεί να απαρτίζεται τόσο από ψηφιοποιημένα όσο και από ψηφιακά γεννημένα τεκμήρια τα οποία οργανώνονται με εργαλεία που εξυπηρετούν τις ανάγκες για οργάνωση, πρόσβαση και διαχείριση της συλλογής (Καμαράς, 2010⁷).

Τα πλεονεκτήματα συνοψίζονται ως ακολούθως (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵):

- Δεν υπάρχουν φυσικά εμπόδια. Οι χρήστες ενός ψηφιακού οργανισμού δεν χρειάζεται να προσέλθουν στο φυσικό χώρο του οργανισμού, μπορούν να έχουν πρόσβαση από οποιοδήποτε μέρος της γης μέσω του διαδικτύου.
- Η πληροφορία είναι πάντοτε διαθέσιμη. Οι πόρτες των ψηφιακών οργανισμών είναι πάντοτε ανοικτές 24 ώρες το εικοσιτετράωρο.
- Πολλαπλή πρόσβαση. Την ίδια πηγή μπορούν να τη χρησιμοποιούν ταυτόχρονα πολλοί χρήστες.
- Δομημένη προσέγγιση, π.χ. από τον κατάλογο μετακινούμαστε στο βιβλίο, από το βιβλίο στο κεφάλαιο που επιθυμούμε κτλ.
- Ανάκτηση της πληροφορίας μέσα από ένα φιλικό και εύκολο ως προς τον τρόπο αναζήτησης και ανάκτησης της πληροφορίας περιβάλλον.
- Συντήρηση και διατήρηση. Ένα ακριβές αντίγραφο του πρωτότυπου μπορεί να χρησιμοποιηθεί χωρίς μείωση της ποιότητας και φθορά του φυσικού αντικειμένου.
- Χώρος. Η διατήρηση του ψηφιακού υλικού καταπίνει λιγότερο χώρο.

- Δικτύωση. Οι ψηφιακοί οργανισμοί μπορούν να προσφέρουν διασυνδέσεις (links) και σε άλλο υλικό άλλων ψηφιακών οργανισμών.
- Κόστος. Οι ψηφιακοί οργανισμοί απαλλάσσονται από έξοδα όπως κτιριακή συντήρηση και υποδομή, μισθούς, συνεχή αγορά έντυπου υλικού, μεγάλα χρηματικά ποσά στις συνδρομές, και άλλα.
- Τρέχουσα πληροφορία. Η ανανέωση των πληροφοριών καθίσταται δυνατή μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα σε αντίθεση με τις έντυπες που και ο χρόνος ανατύπωσης και η όλη διαδικασία αναπαραγωγής είναι αφόρητα δαπανηρή και χρονοβόρα.

Τα πρότυπα και οι κατευθυντήριες οδηγίες αποτελούν τη βάση και το πλαίσιο αναφοράς για την αξιολόγηση του επιπέδου των υπηρεσιών πληροφόρησης προς τα ΑμεΑ ενώ επίσης θέτουν τις προδιαγραφές για την καλύτερη δυνατή παροχή υπηρεσιών. Σκοπός των οδηγιών αυτών είναι να ενημερώσουν τις βιβλιοθήκες για τις ανάγκες πληροφόρησης αυτής της ομάδας χρηστών (ΑμεΑ) έτσι ώστε να είναι σε θέση όχι μόνο να αξιολογήσουν τις προσφερόμενες υπηρεσίες τους αλλά και να τους προσφέρουν ανάλογες. Οι συστάσεις αυτές μπορούν να φανούν χρήσιμες κατά τη διάρκεια σχεδιασμού υπηρεσιών για ομάδες χρηστών που αναζητούν εναλλακτικές μορφές υλικού πέρα του έντυπου, παρέχοντας κατάλληλη πολιτική και σχεδιασμό (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008 ¹⁵). Για να απολαμβάνουν λοιπόν οι ομάδες αυτές πλήρη προνόμια, απαιτείται κατάλληλη πολιτική, σχεδιασμός και πρότυπα για την επίτευξη συμβατότητας και διαλειτουργικότητας μεταξύ εξοπλισμού, δεδομένων, πρακτικών και διαδικασιών.

Σημειωτέο πως οι πολιτικές αυτές διαφέρουν κατά πολύ από χώρα σε χώρα αλλά βέβαια υπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια που χαρακτηρίζουν μια εθνική πολιτική. Δεν έχουν ωστόσο όλα τα έθνη τους ίδιους κανόνες και δεν πληρούν όλοι τα ίδια κριτήρια, ωστόσο διευκολύνουν την ανταλλαγή δεδομένων και υποστηρίζουν τη λειτουργία εθνικών και διεθνών δικτύων βιβλιοθηκών. Μέσα από αυτή την γραπτή πολιτική¹, η βιβλιοθήκη είναι ικανή να προωθεί τις υπηρεσίες στο ευρύτερο κοινό. Τέλος, η πολιτική και το πλάνο αυτό πρέπει να περιλαμβάνει μια στρατηγική μάρκετινγκ, επικοινωνίας και προώθησης του έργου της υπηρεσίας πληροφόρησης για χρήστες ΑμεΑ (Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003 ¹¹).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΓΙΑ ΤΑ ΑμεΑ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

5.1. Τι ισχύει στο εξωτερικό

Μελετώντας τη διεθνή βιβλιογραφία, προέκυψαν κάποιες βασικές διαπιστώσεις οι οποίες συγκεντρώθηκαν και παρατίθενται σε αυτό το σημείο. Γενικότερα διαπιστώθηκε έλλειψη εκτεταμένης έρευνας ή γραπτής τεκμηρίωσης για τις πληροφοριακές ανάγκες των ατόμων με αναπηρίες ενώ σε άλλο σημείο της βιβλιογραφίας γίνεται επανειλημμένα λόγος για μηδαμινότητα μελετών πάνω σε αυτό το θέμα. Δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει πως έχει εκδηλωθεί κάποιο ενδιαφέρον για τις πληροφοριακές ανάγκες τους αλλά μόνο υπό την έννοια του ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος με τον οποίο μπορεί να παρουσιαστεί η πληροφορία σε ΑμεΑ (Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003 ¹¹).

Μια δεύτερη βασική διαπίστωση είναι πως το ενδιαφέρον των βιβλιοθηκών αλλά και της παγκόσμιας βιβλιογραφίας έχει εστιαστεί στα τυφλά και με προβλήματα όρασης άτομα λόγω του ότι η φύση της ανάγνωσης απαιτεί την αίσθηση της όρασης περισσότερο από κάθε άλλη. Παράλληλα, τα τελευταία δέκα χρόνια σε πολλές χώρες έχει υπάρξει αυξητικό ενδιαφέρον και για τη δυσλεξία, την αφανή αυτή αναπηρία που αφορά το 8% του παγκόσμιου πληθυσμού. Για ποικίλους λόγους ωστόσο οι περισσότερες βιβλιοθήκες δεν έχουν εστιάσει ακόμη όσο έπρεπε στην πρόβλεψη υπηρεσιών για άτομα με προβλήματα ακοής και ο βασικότερος λόγος είναι προφανώς επειδή τα άτομα αυτά δεν εντοπίζονται τόσο εύκολα όσο οι τυφλοί ή οι δυσλεκτικοί. Στη συνέχεια, έρευνα βιβλιογραφίας από ξένους ερευνητές απέφερε πολύ λίγες πληροφορίες για τις πληροφοριακές ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, τη χρήση του Διαδικτύου και το μεγάλο φάσμα των πληροφοριακών αναγκών των ΑμεΑ σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο ενδεικτική λίστα ερευνών που καλύπτουν θέματα αναζήτησης πληροφορίας από άτομα με προβλήματα όρασης στη διεθνή βιβλιογραφία είναι των Marchionini και Komlodi (1998), Chen και Hernon (1982), Choo (1999), Holscher και Strube (2000), Williamson κ.ά. (2000) και τέλος των

Church (1999), Faulkner (1998), Kline και Glinert (1995) επί της αλληλεπίδρασης ανθρώπου- υπολογιστή (Γρηγοριάδου, et al, 2003 ⁴). Εν αντιθέσει με τη φτωχή βιβλιογραφία επί των προαναφερθέντων θεμάτων, η διεθνής βιβλιογραφία βρίθει δηλώσεων και αναφορών που επαινούν τη σημασία της πληροφορίας για τα ΑμεΑ.

Αισίως, στη δεκαετία του 90 το ενδιαφέρον μετατοπίζεται από το τι μπορούσαν να κάνουν οι βιβλιοθήκες στο τι πρέπει να κάνουν για τους χρήστες με αναπηρίες. Διενεργείται πλέον αξιολογική συζήτηση για την αξιολόγηση και την επιλογή υποστηρικτικών τεχνολογιών, ειδικά για τους τυφλούς και με προβλήματα όρασης ανθρώπους. Το περιοδικό “Library Hi Tech” αφιέρωσε ολόκληρο τεύχος στην προσβασιμότητα των πληροφοριών από ΑμεΑ (τόμ.20, τευχ. 2, 2002) ενώ κατευθυντήριες οδηγίες και πρότυπα προσφέρονται για τη δημιουργία προσπελάσιμων σελίδων και βοηθητικού εξοπλισμού (Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003). Στατιστικά, αναζήτηση στη βάση δεδομένων “ACM Digital Library” με λέξη-κλειδί “άτομα με αναπηρίες” απέφερε 200 αποτελέσματα και με τη λέξη-κλειδί “ψηφιακές βιβλιοθήκες για άτομα με αναπηρίες” απέφερε τον ίδιο αριθμό αποτελεσμάτων. Η ίδια αναζήτηση με την πρώτη λέξη-κλειδί στη βάση “IEEEExplore” απέφερε 57 αποτελέσματα από 1.091.947 αναφορές ενώ με τη φράση “ψηφιακές βιβλιοθήκες για άτομα με αναπηρίες” δεν υπήρξε κανένα αποτέλεσμα.

Παρόλο όμως τους αμέτρητους ιστοτόπους για τη χρήση των υποστηρικτικών τεχνολογιών, εντοπίζεται έλλειψη διαπραγμάτευσης και ενημέρωσης για τη διαδικασία υλοποίησης τους και υπάρχουν πολύ λίγες μελέτες αξιολόγησης κατόπιν εφαρμογής τους, για το βαθμό επιτυχίας τους και την αποτελεσματικότητα τους ή όχι. Επίσης, δεν υπάρχουν κατευθυντήριες οδηγίες επιλογής της κατάλληλης υποστηρικτικής τεχνολογίας ανά περίπτωση.

Για το ρόλο που οι βιβλιοθήκες μπορούν να παίξουν στο να βοηθήσουν τα ΑμεΑ, υπάρχουν ωστόσο και οι αρνητικές απόψεις. Ο Owen (1998) υποστηρίζει ότι οι παραδοσιακές βιβλιοθήκες δεν μπορούν να εξυπηρετήσουν τα άτομα με προβλήματα όρασης με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να μην γνωρίζουν συχνά τι πληροφορία υπάρχει. Μια άλλη βασική διαπίστωση είναι πως ενώ υπάρχει αυξητικός αριθμός δημοσίων βιβλιοθηκών σε Αυστραλία, Η.Π.Α., Καναδά και Ευρώπη που παρέχουν εξειδικευμένες online υπηρεσίες σε άτομα με αναπηρίες, υπάρχει πολύ περισσότερη

δραστηριότητα και ενδιαφέρον επικεντρωμένο στα πανεπιστήμια και τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

Ως προς τη συμπεριφορά του προσωπικού βιβλιοθηκών απέναντι στα ΑμεΑ, ο Dunlap (1999) έχει παράγει μια βιβλιογραφία η οποία απεικονίζει τα πολύπλοκα θέματα του να εξυπηρετεί κανείς ΑμεΑ, συμπεριλαμβάνοντας εργασίες σχετικές με τον πολιτισμό της αναπηρίας και τις νοοτροπίες απέναντι στα ΑμεΑ. Η κύρια αρχή όμως είναι πως οποιαδήποτε έρευνα διεξαχθεί για την πρόσβαση των βιβλιοθηκών πρέπει σίγουρα να εντάσσει σε όλα τα στάδια της τα ΑμεΑ.

Τέλος, στην Ελλάδα εκδίδονται 10 περίπου περιοδικά για τους ανθρώπους με αναπηρίες από τα οποία μπορεί κανείς να αντλήσει πληροφορίες. Από αυτά μόνο η “Ισοτιμία” του Πανελλαδικού Συνδέσμου Παραπληγικών και Κινητικά Αναπήρων, ο “Ορίζοντας” , το “Ενημέρωση MS” και το “Αναπηρία ΤΩΡΑ” προορίζονται για τους ανθρώπους με κινητικές αναπηρίες. Με εξαίρεση το “Αναπηρία ΤΩΡΑ” όλα τα άλλα περιοδικά είναι αυστηρώς συνδικαλιστικά ή φιλανθρωπικά . Ξένα σχετικά περιοδικά είναι το “AccessWorld: technology and people with visual impairments” , “Journal of Visual Impairment and Blindness (JVIB)” , “Braille Monitor”, κ.ά. (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008 ¹⁵).

Σε ό,τι αφορά την πληροφόρηση οι Έλληνες μάλλον υποτιμούν την αξία της, αφού υποτιμούν πρώτα την ίδια την αναπηρία. Αυτό που χαρακτηρίζει την ελληνόγλωσση πληροφόρηση είναι η κακή αναπαραγωγή και η κάκιστη μετάφραση όλων των κειμένων. Το βέβαιο είναι πως η πληροφόρηση δεν μπορεί να γίνει ούτε από ένα βιβλίο, ούτε από ένα περιοδικό, ούτε από μια οργάνωση, ούτε από ένα συγγραφέα, ούτε από ένα εκδότη. Αντίθετα, χρειάζεται πολλούς συγγραφείς, πολλούς εκδότες, πολλά βιβλία, πολλά περιοδικά, κ.ο.κ. (Φραγγεδάκης, 2003 ¹⁸).

5.2. Η κατάσταση στην Ελλάδα

Σε παρόμοια συμπεράσματα με αυτά της παρούσης μελέτης, καταλήγουν και άλλες δημοσιοποιημένες πρόσφατες μελέτες. Συγκεκριμένα, αναφορικά με το ψηφιακό χάσμα στην χώρα μας, τα στοιχεία της μελέτης που ανακοινώθηκαν από τους συμβούλους της εταιρείας Strategic International SA στο 3ο ετήσιου συνεδρίου για την Ευρώπη κατατάσσουν την Ελλάδα στις τελευταίες θέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση με βάση όλους σχεδόν τους Δείκτες που κατά τους αναλυτές δημιουργούν το Ψηφιακό Χάσμα και σε τελική ανάλυση, οδηγούν στον αποκλεισμό από την Ψηφιακή Οικονομία και την Οικονομία της Γνώσης. Σύμφωνα με το μοντέλο της Strategic International SA σε θέματα στρατηγικής και Ψηφιακής Οικονομίας, τέσσερις αλληλένδετοι παράγοντες οδηγούν, συνήθως, τα κράτη σε ψηφιακό χάσμα και αποκλεισμό (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵).

Ο πρώτος είναι καθαρά οικονομικός παράγοντας που καταλήγει σε οικονομικό χάσμα. Ο δεύτερος παράγοντας είναι τεχνολογικής φύσεως και αφορά την αδυναμία οικονομικής ανάπτυξης και ολοκλήρωσης της χώρας μας σε αντίθεση με άλλες συγκρίσιμες χώρες της ΕΕ (π.χ. Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ισπανία), γεγονός που οδηγεί στο τεχνολογικό χάσμα. (Γρηγοριάδου, et al, 2003⁴).

Τρίτος παράγοντας διαμόρφωσης του ψηφιακού χάσματος είναι το χάσμα της Κοινωνίας της Γνώσης. Ο σχετικός δείκτης μέτρησης αυτού του χάσματος είναι αυτός των Χρηστών Internet ανά 100 κατοίκους. Ο τέταρτος παράγοντας του ψηφιακού χάσματος αφορά την ψηφιακή οικονομία όπου Σύμφωνα με μια πρόσφατη μελέτη του Παγκόσμιου Οικονομικού η Ελλάδα έρχεται τελευταία στις 14 χώρες της ΕΕ σχετικά με την Οικονομία της Γνώσης (Τσάκωνας & Παπαθεοδώρου, 2008¹⁵).

Από τα παραπάνω προκύπτουν διάφορα συμπεράσματα αναφορικά με τις ευκαιρίες ισότιμης πρόσβασης και συμμετοχής των ΑμεΑ. Οι υπηρεσίες που ήδη είναι διαθέσιμες υπηρεσίες παρουσιάζουν πολύ χαμηλά ποσοστά προσβασιμότητας από ΑμεΑ. Κάτι τέτοιο έχει άμεσες επιπτώσεις στον πληθυσμό αυτό, ο οποίος δεν είναι αυτή τη στιγμή σε θέση να αξιοποιεί τα οφέλη που προσφέρονται. Επίσης, ο γενικότερος στόχος της χώρας μας για δημιουργία ενός περιβάλλοντος με αυξημένες ευκαιρίες απασχόλησης για όλους δεν φαίνεται να πραγματοποιείται για την

περίπτωση των ΑμεΑ. Αυτό φαίνεται τόσο από τα χαμηλά ποσοστά προσβασιμότητας υφιστάμενων διαδικτυακών τόπων, όσο και από το ελάχιστον ενδιαφέρον που παρατηρείται για την ανάπτυξη νέων υπηρεσιών και μοντέλων απασχόλησης (π.χ., τηλε-εργασία). Το πρόβλημα φαίνεται βρίσκεται τόσο στη διαθεσιμότητα εξοπλισμού πρόσβασης όσο και στο βαθμό προσβασιμότητας του διαθέσιμου ψηφιακού περιεχομένου. Για ορισμένες ομάδες ΑμεΑ το πρόβλημα είναι εντονότερο. Επομένως, οι ομάδες αυτές του πληθυσμού αντιμετωπίζουν σοβαρό ενδεχόμενο αποκλεισμού αν δεν υιοθετηθούν δράσεις που να αλλάζουν το κλίμα και να σηματοδοτούν μια μακροπρόθεσμη στρατηγική στήριξης της καθολικής πρόσβασης.

Είναι επίσης προφανές ότι παρά την πρόσφατη πρόοδο, το επίπεδο κατάρτισης του πληθυσμού ΑμεΑ της χώρας μας σε ΤΠΕ φαίνεται να είναι γενικά χαμηλό. Χωρίς την κατάρτιση του πληθυσμού προκειμένου να αποκτηθούν οι απαιτούμενες δεξιότητες για αξιοποίηση των υπηρεσιών της ΚτΠ, δύσκολα θα βελτιωθούν η ισότιμη πρόσβαση και η συμμετοχή όλων στην ΚτΠ. Αυτό έχει πολλές αρνητικές επιπτώσεις σε ένα περιβάλλον ελεύθερου ανταγωνισμού, αφού η ζήτηση για προσβάσιμα προϊόντα παραμένει χαμηλή και η βιομηχανία δεν έχει σαφή προσανατολισμό για τις ανάγκες στις οποίες απαιτείται να ανταποκριθούν τα προϊόντα της. Επομένως η κατάρτιση θεωρείται απαραίτητη τόσο για την ανάπτυξη βασικών δεξιοτήτων στην πληροφορική για ευρύτερες ομάδες του πληθυσμού, όσο και για να συμβάλλει στη γεφύρωση του υπάρχοντος χάσματος μεταξύ επαγγελματικών προσόντων και αναγκών στα επαγγέλματα των ΤΠΕ.

Κρίνεται απαραίτητο να αναπτυχθούν ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα αλλά και υλικό πολυμέσων στην ελληνική γλώσσα που να είναι προσβάσιμα από Αμέα, ενώ πρέπει να υιοθετηθούν διαδικασίες που να μπορούν να αλλάζουν και να προσαρμόζονται κατάλληλα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες και να αξιοποιηθούν όσο το δυνατόν καλύτερα βιβλιοθήκες, δημοτικά κέντρα και άλλες ανάλογες εγκαταστάσεις.

5.3. Ιστοσελίδες ενημέρωσης για ΑμεΑ

Υπάρχουν αρκετές ιστοσελίδες που ενημερώνουν τα ΑμεΑ σχετικά με παροχές, επιδόματα, αλλά και δράσεις που τους αφορούν. Παρακάτω αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένες:

<http://amea-blog.blogspot.gr/>

<http://www.esaea.gr/>

<http://career.duth.gr/portal/?q=amea/search>

<http://samea-ogp.gr/>

<http://www.newsitamea.gr/>

<http://alki-amea.blogspot.gr/>

<http://www.simeteho.gr/>

<https://www.fte.org.gr>

<http://dikaiomastizoi.gr/>

<http://www.pasipka.gr/>

Σύμφωνα με την ενημέρωση που παρέχεται στις παραπάνω ιστοσελίδες, πολύ σημαντικό ρόλο παίζουν και τα προγράμματα προσβασιμότητας, ώστε τα άτομα με αναπηρία να απολαμβάνουν τις κατάλληλες υπηρεσίες, να μπορούν να κινούνται ελεύθερα στον δρόμο και να μπορούν να εισέρχονται κανονικά στα κτίρια.

Ο ΟΑΕΔ είναι ο οργανισμός που βοηθάει το κράτος στην προώθηση προγραμμάτων απασχόλησης. Το κράτος σε συνεργασία με την πολιτεία, έχει δεσμευτεί πάνω στην υποχρέωση ύπαρξης ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης των μαθητών που παρουσιάζουν κάποιου είδους αναπηρία, ενώ σε πρώτο πλάνο είναι και οι καθημερινές τους ανάγκες. Επίσης, με πρόσφατα νομοσχέδια, δίνεται η δυνατότητα ελάφρυνσης των ατόμων με αναπηρία αφού, προτείνεται η απαλλαγή των προνοιακών εισοδημάτων από την φορολογική δήλωση (Πατραγκού, et al, 2001 ¹²).

Σημαντικό βήμα ως συνέχιση των παραπάνω ήταν η πρόσβαση των ΑμεΑ στις ΤΠΕ, δηλαδή τις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών. Από το κράτος γίνονται ολοένα και περισσότερες προσπάθειες ενσωμάτωσης των ΑμεΑ στις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας, ώστε εν τέλη να αυξηθούν και τα

γενικότερα επίπεδα προσβασιμότητας (Πολίτη, 2003). Εξίσου σημαντική είναι και η σύνταξη που δίνεται στους γονείς των ΑμεΑ, με μειωμένα ένσημα, ώστε να καλύπτονται με μεγαλύτερη οικονομική και χρονική ευκολία οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία, ενώ στους ΑμεΑ παρέχονται και κάρτες δωρεάν μετακίνησης.

Η νομοθεσία που καλύπτει τα άτομα με εγκεφαλική παράλυση, και γενικότερα τα άτομα με αναπηρία, είναι η επικύρωση της Σύμβασης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του προαιρετικού πρωτοκόλλου στην σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες όπως αυτές κυρώθηκαν με τον Ν. 4074 / 2012. Οι βασικές αρχές που παρατηρούμε στην παραπάνω νομοθεσία είναι η αποφυγή των διακρίσεων, ο σεβασμός της αξιοπρέπειας, η ισότητα μεταξύ των δύο φύλων, η προσβασιμότητα, η πλήρης ένταξη και συμμετοχή των ΑμεΑ στην κοινωνία, ο σεβασμός της διαφορετικότητας και η ισότητα των ευκαιριών. Δεν πρέπει να παραλείψουμε πως χορηγούνται επιδόματα για ειδικές ενώ υπάρχουν καλύψεις από το σύστημα υγείας, για τον αναγκαίο εξοπλισμό ΑμεΑ, όπως για παράδειγμα τα αναπηρικά αμαξίδια. Αν και τα ποσά είναι περιορισμένα υπάρχει επίσης κάλυψη στην φαρμακευτική δαπάνη, ενώ τα προγράμματα λουτροθεραπείας είναι εντελώς δωρεάν (Κουρουπέτρογλου & Φλωριά, 2003 ¹¹).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στα προαναφερθέντα κεφάλαια εξετάστηκε η προσβασιμότητα των υποδομών από ΑμεΑ που υστερεί μιας και ελάχιστα έχουν πραγματοποιηθεί προς την κατεύθυνση αγοράς κατάλληλου εξοπλισμού που να καθιστούν τις ήδη υπάρχουσες υποδομές υλικού Η/Υ αξιοποιήσιμες από ΑμεΑ. Σήμερα σπάνια συναντάμε σε φορείς του δημόσιου τομέα κατάλληλα εξοπλισμένα κέντρα (π.χ. εργαστήρια σε εκπαιδευτικές μονάδες) που να προσφέρουν δυνατότητες πρόσβασης σε ΑμεΑ.

Για την χώρα μας είναι σημαντικό να συνεχίσει με εντατικότερους ρυθμούς να αξιοποιεί τους πόρους που είναι σήμερα διαθέσιμοι, προκειμένου να ολοκληρωθούν τα προγράμματα εξοπλισμού και δικτύωσης φορέων του δημοσίου και του ιδιωτικού τομέα. Επιπλέον προσπάθεια πρέπει επίσης να καταβληθεί προκειμένου ο πολίτης και ειδικότερα ο πολίτης ΑμεΑ να αποκτήσει δυνατότητα πρόσβασης στις ψηφιακές υποδομές. Η πρόσβαση αυτή μπορεί να είναι είτε άμεση μέσω χρηματοδότησης του απαιτούμενου εξοπλισμού είτε έμμεση μέσω της ενίσχυσης φορέων, τοπικών συλλόγων ή θεσμών της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Είναι σημαντικό να θεσπιστούν κανόνες ελέγχου της πληροφορίας που είναι διαθέσιμη στο διαδίκτυο αλλά και αυτής που πρόκειται να διατεθεί. Δράσεις προς αυτή την κατεύθυνση πραγματοποιούνται ήδη σε πολλές χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και διεθνώς. Οι τρόποι υλοποίησης των δράσεων αυτών μπορεί να διαφέρουν αλλά, σε κάθε περίπτωση αποτελούν δεσμευτικές ρυθμίσεις των κυβερνήσεων των κρατών αυτών που φαίνονται διατεθειμένες να κατευθύνουν την αγορά προσφέροντας τα κατάλληλα κίνητρα για υιοθέτηση ευρέως παραδεκτών κανόνων και πρακτικών.

Συμπερασματικά γίνεται προφανές ότι αν και στη χώρα μας έχουν γίνει βήματα προς την αντιμετώπιση του προβλήματος της πρόσβασης των ΑμεΑ σε τεχνολογίες και προϊόντα πληροφορικής, τα βήματα αυτά χαρακτηρίζονται ως προκαταρκτικά, και συχνά αποσπασματικά, αφού δεν συνοδεύονται από υποστηρικτικές δραστηριότητες και γενικότερα στερούνται στρατηγικού στόχου.

Κρίνεται απαραίτητο να αναπτυχθούν ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα και υλικό πολυμέσων στην ελληνική γλώσσα προσβάσιμα από ΑμεΑ, ενώ με την ευκαιρία αυτή πρέπει να υιοθετηθούν πιο ευέλικτες διαδικασίες και να αξιοποιηθούν όσο το δυνατό καλύτερες βιβλιοθήκες, δημοτικά κέντρα και άλλες ανάλογες εγκαταστάσεις. Σε κατάλληλες περιπτώσεις, οι προσπάθειες αυτές μπορούσαν να συνδεθούν με δράσεις ένταξης ή επανένταξης ΑμεΑ στην αγορά εργασίας. Ωστόσο, όλα αυτά δεν πρόκειται να πραγματοποιηθούν εκτός αν η πολιτεία λάβει τα ανάλογα μέτρα που χρειάζονται έτσι ώστε να ικανοποιηθούν οι ικανές και αναγκαίες συνθήκες που απαιτούνται για την πραγμάτωση του στόχου της ηλεκτρονικής ενσωμάτωσης όλων, συμπεριλαμβανομένων των ΑμεΑ στην ΚτΠ.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Axtell, R., Dixon, J.M. (2002) “Voyager 2000: a review of accessibility for persons with visual disabilities”, *Library Hi Tech*, 20 (2), pp. 141-147
2. Berry, J. (1999) “Apart or a part?: access to the Internet by visually impaired and blind people, with particular emphasis on assistive enabling technology and user perceptions”, *ITD Journal*, 6 (3) [Διαθέσιμο στο <http://www.rit.edu/~easi/itd/itdv06n3/article2.htm>]
3. Γαρουφάλλου, Ε., Σιάτρη, Ρ., Χριστοδούλου, Γ. (2000) “Απλότητα: η τέχνη της δημιουργίας εύχρηστων και προσβάσιμων ιστοσελίδων βιβλιοθηκών”, Πρακτικά από το 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Ε.ΜΠ., Αθήνα [Διαθέσιμο στο http://www.lib.ntua.gr/newsite/conference-resources/full_papers/aplothta.doc]
4. Γρηγοριάδου, Σ., Κηπουρού, Α., Θεοδωρίδου, Μ. Ε. (2003) “Το άνοιγμα των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών προς ειδικές κατηγορίες χρηστών: η περίπτωση των ΑμεΑ και των ατόμων με προβλήματα δυσλεξίας”, Πρακτικά από το 12ο Πανελλήνιο Συνέδριο Βιβλιοθηκών, Λάρισα
5. Δαραής, Κ. (2001) “Τα άτομα με αναπηρίες στην κοινωνία”, Το εικονικό σχολείο, 2 (2-3) [Διαθέσιμο στο <http://www.auth.gr/virtualschool/2.2-3/Praxis/DaraisDisabilityInSociety.html>]
6. Ζωντανός, Κ., Πατραγκού, Γ. (2001) “Υπηρεσίες ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών για τυφλούς και μερικώς βλέποντες. Η εμπειρία του Πανεπιστημίου Μακεδονίας από το Ευρωπαϊκό πρόγραμμα Accelerate”, Πρακτικά από την ημερίδα “Πρόσβαση στις υπηρεσίες πληροφόρησης και βιβλιοθήκης για τυφλούς και μερικώς βλέποντες”, Κύπρος [Διαθέσιμο στο http://library.ucy.ac.cy/accelerate/presentation_thessal1_gr_files/frame.htm]
7. Καμαράς, Κ. “Ηλεκτρονικά Βιβλία” [Διαθέσιμο στο <http://www.disabled.gr/gr-arts/2belbooks.html>]

8. Καραχλάνη, Δ. (2001) “Υπηρεσίες βιβλιοθήκης για τυφλούς και μερικώς βλέποντες χρήστες: ανάπτυξη στο πλαίσιο Ευρωπαϊκών προγραμμάτων”, Πρακτικά από την ημερίδα “Πρόσβαση στις υπηρεσίες πληροφόρησης και βιβλιοθήκης για τυφλούς και μερικώς βλέποντες”, Κύπρος [Διαθέσιμο στο http://library.ucy.ac.cy/accelerate/presentation_polyplano1_gr_files/frame.htm]
9. Κατευθυντήριες Οδηγίες για Βιβλιοθήκες, Αρχεία και Μουσεία/ PULMAN, Κεφ. I.3: Πρόσβαση και υπηρεσίες για άτομα με σωματικές και μαθησιακές δυσκολίες, καθώς και με δυσκολίες σχετικές με τα αισθητήρια όργανα, σ. 49
10. Κουρουπέτρογλου, Γ., Λιάλιου, Σ. (2000) “ΑΙΝΕΙΑΣ: ανάπτυξη ευέλικτων συστημάτων εναλλακτικής και επαυξητικής επικοινωνίας μέσω υπολογιστών και του Διαδικτύου”, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Τεχνολογίας ΕΠΕΤ II, Έργο: 98 ΑΜΕΑ 19, ΕΚΠΑ [Διαθέσιμο στο <http://www.di.uoa.gr/speech/aeneas/pdf/delivery11a.pdf>]
11. Κουρουπέτρογλου, Γ., Φλωριά, Ε. “Επιστημονικά σύμβολα κατά Braille στον ελληνικό χώρο- εφαρμογή σε συστήματα πληροφορικής για τυφλούς”, ΚΕΑΤ, Αθήνα, 2003
12. Πατραγκού, Π., Ζωντανός, Κ., Ταραμόπουλος, Α., Φράγκου, Α. (2001) “Υπηρεσίες Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών για Τυφλούς και Άτομα με Περιορισμένη Όραση: η εμπειρία της βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας από το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Accelerate”, Σύγχρονη Βιβλιοθήκη & Υπηρεσίες Πληροφόρησης, 6, σ. 33-40
13. Πολίτη, Π. (2003) “Κοινωνικός αποκλεισμός και Βιβλιοθήκες” [Διαθέσιμο στο <http://www.specialeducation.gr/docs/article2.pdf>]
14. “Πρόσβαση και υπηρεσίες για άτομα με σωματικές και μαθησιακές δυσκολίες, καθώς και με δυσκολίες σχετικές με τα αισθητήρια όργανα”, Κατευθυντήριες Οδηγίες για Βιβλιοθήκες, Αρχεία και Μουσεία, σ. 49
15. Τσάκωνας, Ι., Παπαθεοδώρου, Χ. “Χρηστικότητα δικτυακών τόπων ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών” [Διαθέσιμο στο http://dlib.ionio.gr/Pubs/12o_Tsakonas.pdf]

16. Τσαλκικτζή, Θ. (2000) “Δανειστικές υπηρεσίες βιβλιοθήκης σε χρήστες με ειδικές ανάγκες” Πρακτικά από το 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Ε.ΜΠ., Αθήνα [Διαθέσιμο στο www.lib.ntua.gr/newsite/conference-resources/full_papers/SDI.doc]
17. Τσιμπόγλου, Φ. (2001) “Αναπτύσσοντας υπηρεσίες ηλεκτρονικής πληροφόρησης για τυφλούς και περιορισμένης όρασης χρήστες στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου”, Πρακτικά από την ημερίδα “Πρόσβαση στις υπηρεσίες πληροφόρησης και βιβλιοθήκης για τυφλούς και μερικώς βλέποντες”, Κύπρος [Διαθέσιμο στο http://library.ucy.ac.cy/accelerate/presentation_tsimpoglou1_gr_files/frame.htm]
18. Φραγγελδάκης Α. (2003) “Υπηρεσίες ακαδημαϊκών και λαϊκών βιβλιοθηκών για την αντιμετώπιση του ψηφιακού αποκλεισμού”, Πρακτικά από το 12ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Λάρισα